

© T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù

Eser Adı: Mehmed Sıdkî Dîvânı
Mùellifi: Mehmed Sıdkî
Hazırlayan: Abdullah Eren
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17-3633-8
Ana Yayın Numarası: 3370
Kùltür Eserleri Dizisi-510

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet
Caddesi, No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

MEHMED SIDKÎ DÎVÂNÎ

Hazırlayan

Abdullah Eren

Ankara
2017

Kısaltmalar

1. Manzumelerle İlgili Olanlar

K.	: Kıta
M.	: Müfred
m.	: Mesnevi
N.	: Nazm
T.	: Tarih
T.B.	: Terkîb-i bend

2. Diğerleri

bk.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
hzl.	: Hazırlayan
Ktb.	: Kütüphane
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
Ty.	: Türkçe yazma eserler
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayını, yayınları

Giriş

Anadolu'da, 11. yüzyılda başlayan göçlerle gelen dervişlerin öncülüğünde gelişen tasavvuf hareketi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan sonra birçok yerde açılan tekkelerle kurumsal hâle gelmiş ve devlet ileri gelenlerinin ve hatta hükümdarların şeyhlere mürit olmalarıyla nüfuzunu gün geçtikçe artırmıştır.¹ Tekkeler, önemini Osmanlı döneminde de korumuş ve tasavvuf; bireysel, toplumsal ve siyasal hayatın önemli parçalarından biri olma özelliğini devam ettirmiştir.

Gerek Selçuklular ve Beylikler, gerekse Osmanlı döneminin sağladığı bu uygun ortamda yetişen mutasavvıfların duygu ve düşüncelerini anlatmada kullandıkları en önemli araç şüphesiz ki edebiyattır. Hoca Ahmed Yesevî ve takipçileri ile geleneksel hâle gelen Tasavvufî Türk Edebiyatı; Yunus Emre, Hacı Bektaş Velî, Hacı Bayram Velî, Eşrefoğlu Rûmî, Kemâl Ümmî, Emir Sultan, Aziz Mahmud Hüdâyî, Ümmî Sinan, Niyâzî-i Mısırî ve daha birçok şairle Türk Edebiyatının ana sahalarından birini oluşturur.

Bu sahanın önemli temsilcilerinden biri de kaynaklarda hakkında her ne kadar bir bilgiye rastlanmasa da 18. yüzyılın ikinci yarısı ile 19. yüzyılın birinci yarısında yaşamış olan Mehmed Sıdkî'dir.²

Mehmed Sıdkî'nin yaşadığı dönem, Osmanlı Devleti'nin giderek zayıfladığı ve yıkılmaya yüz tuttuğu; ekonomik, askerî, sosyal ve siyasal başta olmak üzere çeşitli sahalarda bozulmaların hızlı bir şekilde gerçekleştiği bir dönemdir ve 1768 Osmanlı-Rus savaşı ile başlayan ve Kaynarca Anlaşması, Almanya ve Fransa ile savaş, Sırp İhtilali, Kabakçı İhtilali ve daha birçok olaylarla devam edip 1826 tarihinde gerçekleşen Vak'a-i Hayriye ile sonlanan gerileme dönemi³ ile aynı zaman diliminde yer alır.

Osmanlı İmparatorluğu milliyetçilik akımının etkilerini 18. yüzyılın sonlarından başlayarak görmeye başlar ve bu akım, 19. yüzyılın başlarından itibaren çok sayıda isyan çıkmasına ve devletin içeride ve dışarıda büyük olaylarla yüz yüze gelmesine sebep olur.⁴

Bütün bu gelişmelerle yaşanan gerileme süreci kendini edebiyatta da hissettirir. “Dîvan Edebiyatı XIX. asırda artık çökmeye, çözülmeye yüz tutmuştur. Şeyh Gâlib'le mazmunlar ve onların beyitlere yerleştirilmesi bakımından kemâl derecesi bulan dîvan şiri, ondan sonra büyük şair yetiştirememiş”⁵, “Yeni edebiyat karşısında gücünü kaybetmiş hatta kendi geleneği içinde bile değerini koruyamaz duruma düşmüştür.”⁶ “Şeyh Gâlib'den sonra klâsik edebiyatın âdeta beslendiği kaynaklar kurumuş, neredeyse söylenebilecek her sözü bitmiş, orijinalliğini kaybetmiş, şairler eski ustaları tekrarlamaktan ileriye gidememiş, orijinallik gösterme hevesiyle yapmacıklık, yavanlık hatta bayağılığa düşülmüştür.”⁷ Ne mahallileşme creyanı, ne eski şairlerden ve tasavvuftan esinlenmeler bu “çözülmüş manzara”yı değiştirebilmiştir.⁸

Âşık edebiyatı ve dinî-tasavvufî edebiyat açısından ise durum farklıdır. “18. yüzyıl âşıkları 17. yüzyılda yetişen usta âşıkların gücüne ulaşamamış”⁹ olmakla birlikte; “19. yüzyıl, âşık tarzı

¹ Selçuk Eraydın (2008). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay. 299.

² İçerisinde Sıdkî mahlûslı şairler bulunan, 18. Yüzyılın ikinci yarısında yazılmış olan tezkirelerden Âdâb-ı Zurafâ ve Nuhbetü'l-Âsâr'da Mehmed Sıdkî yoktur (Sadık Erdem (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.; Safvet. *Nuhbetü'l-Âsâr Fî-Fevâ'idü'l-Eş'âr*. İstanbul Üniv. Ktb., Ty. 6189.). Şair, büyük ihtimalle Mevlvî olmakla birlikte, Esra Dede'nin tezkiresinde yer almamaktadır. Bu tezkirede “Derviş Sıdkî” namıyla zikredilen kişi o değildir (İlhan Genç (h.zl.) (2000). *Esrar Dede, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. 305). 19. Yüzyıl tezkirelerinden Arif Hikmet'in Tezkiretü's-Şuarâ'sı, Hâtimetü'l-Eş'âr ve Bağçe-i Safâ-endûz'da; 20. Yüzyıl kaynaklarından Son Asır Türk Şairleri, Tuhfe-i Nâ'ili, Osmanlı Müellifleri ve Sicil-i Osmânî'de şairimizle ilgili bir bilgiye rastlayamadık (M. Nuri Çınarcı (2007). *Şeyhülislâm Arif Hikmet Bey'in Tezkiretü's-Şuarâ'sı ve Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi; Ömer Çifçi (h.zl.). *Fatîm Davud - Hâtimetü'l-Eş'âr*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR_78465/fatim-davud---hatimetul-esar.html; Es'ad Efendi. *Bağçe-i Safâ-endûz*. İstanbul Üniv. Ktb. Ty. 2095.; İbnülemin Mahmut Kemal İnal (1998). *Son Asır Türk Şairleri*. C. III. İstanbul: Dergâh Yay.; İnehan-zâde Mehmet Nâ'il Tuman. *Tuhfe-i Nâilî*. C. II. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ktb. No.: B.870.; A. Fikri Yavuz ve İsmail Özen (h.zl.) (1972). *Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Meral Yay.; Mehmed Süreyyâ (1311). *Sicil-i Osmânî*. C. 3. İstanbul: Matbaa-i Âmire).

³ Bu tespit ve olaylar için bk. Yılmaz Öztuna (1986). *Osmanlı Devleti Tarihi*. C.1. İstanbul: Faisal Finans Kurumu Yay. 448-489.

⁴ Hakkı Dursun Yıldız (Redaktör) (1989). *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*. İstanbul: Çağ Yay. C. 11. 355.

⁵ Faruk Kadri Timurtaş (1993). *Tarih içinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Yay. 330.

⁶ Mine Mengi (1995). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yay. 234.

⁷ Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal (2004). *Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay. 467.

⁸ Ahmet Hamdi Tanpınar (1988). *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yay. 77.

⁹ Erman Artun (2005). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yay. 288.

Türk şiirinin ikinci yükseliş çağı olmuş, Dadaloğlu, Erzurumlu Emrah gibi büyük şairler yetişmiştir. Bu yüzyılın âşıkları kalıcı eserler bırakmayı başarabilmişlerdir.”¹⁰

Dinî-tasavvufî edebiyatta 18. yüzyılda önemli gelişmeler görülür. Süleyman Nahîfî ve Esrar Dede *Dîvan*'ları; Şeyh Gâlib *Dîvan* ve *Hüsn ü Aşk*'ı ile saray çevresinde oluşan Türk edebiyatının dinî-tasavvufî cephesi içerisinde yer alır. Bursalı İbrahim Hakkı *Dîvan*, *Mi'râciye* ve *Rûh-ı Mesnevî*'si; Sezâyî-i Gülşenî *Dîvan* ve *Mektubât*'ı; Neccarzâde Şeyh Rızâ *Dîvan*'ı ve Erzurumlu İbrahim Hakkı *Ma'rifetnâme*'si ile bu sahanın önemli simalarındandır.¹¹

19. yüzyıl, Türk edebiyatının Batı etkisine girmeye başladığı bir dönemdir. Bu dönemde, bu doğrultuda eserler veren çok sayıda şahsiyetin yanı sıra dinî-tasavvufî edebiyat geleneğini sürdürmeye çalışanlar da vardır. Leskofçalı Gâlib, Yenişehirli Avnî, Osman Şems Efendi, Keçecizâde İzzet Molla, Nazif Dede, Kâzım Paşa, Eşref Paşa, Âgâh Paşa, Kuddûsî, Sivaslı Sûzî, Hilmi Dede, Edib Harâbî Baba, Üsküdarlı Sâfî, Kara Şemsî, Terzi Baba, Şemsî Hayal, Dertli, Seyrânî, Mir'atî ve Tûrâbî bunlardan bazılarıdır.¹² Bütün bu edebî simalara bakıldığında, bunların önemli bir kısmının tasavvuf çevrelerinde yetiştiği görülür.

Bu yüzyıllarda tasavvuf çevreleri oldukça geniş ve çeşitlidir. Tekkeler, büyük şehirlerde yoğunlaşmakla birlikte memleketin her yerine yayılmış; tarikatlar, yönetici ve halk zümreleri arasında büyük bir rağbet görmüştür. 18. yüzyılda Anadolu'da bulunan tasavvuf ekollerinin faaliyet gösteren şeyh sayısına göre çoktan aza doğru sıralaması Halvetîlik, Nakşibendîlik, Mevlevîlik, Kâdirîlik, Celvetîlik, Bektaşîlik, Bayramîlik, Sa'dîlik, Rifâîlik ve Bedevîlikdir.¹³ 19. yüzyılda, tekke sayısına göre sıralaması ise; Nakşibendîlik, Kâdirîlik, Mevlevîlik, Halvetîlik, Bektaşîlik, Rifâîlik, Sa'dîlik, Celvetîlik, Bedevîlik, Gülşenîlik ve Şâzelîlik şeklindedir.¹⁴

Eserinden hareketle; yaşadığı dönemin en yaygın tarikatlarından olan Mevlevîliğe intisaplı olduğu ve Nakşîlik veya bu tarikat çevreleriyle de ilişkili bulunduğu anlaşılan Mehmed Sıdkî, dinî-tasavvufî edebiyatın klasik cephesinde eser ortaya koyan bir şairdir.

¹⁰ Suat Batur (1998). *Açıklamalı-Örneklî Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Altın Kitaplar Yay. 166.

¹¹ Abdullah Uçman (1988). “XVIII. Yüzyılda Tekke Şiiri”. *Büyük Türk Klasikleri*. C. 7. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 299.

¹² Abdullah Uçman (1988). “XIX. Yüzyıl Tekke Şiiri”. *Büyük Türk Klasikleri*. C. 9. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 195.

¹³ Ramazan Muslu (2004). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [18. Yüzyıl]*. İstanbul: İnsan Yay. 61.

¹⁴ Hür Mahmut Yücer (2004). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [19. Yüzyıl]*. İstanbul: İnsan Yay. 73.

I. BÖLÜM MEHMED SİDKÎ

Hayatı ve Edebî Şahsiyeti

Kaynaklarda, hakkında herhangi bir kayda rastlanmadığından Mehmed Sıdkî'nin nerede ve ne zaman doğduğu, ailesi, eğitimi ve vefat tarihi ile ilgili kesin bilgiler vermek mümkün değildir. Ancak, Dîvân'ından hareketle onun hayatı ile ilgili olarak şunlar söylenebilir:

Dîvân'da yer alan üç adet tarih manzumesi 1787-1788, 1796-1797, 1817-1818 tarihlerini göstermektedir. 1817-1818 tarihi esere sonradan eklenmiş bir beyitte yer almaktadır. Bunlardan hareketle eserin tahminî olarak 1800'lü yıllarda tamamlandığı düşünülürse, yaşının elliye ulaştığını ifade ettiği;

İrişdi sâl pencâha elimde bir medârım yok
Ne vakt îkâz ola bu nefsi azhel yâ Resûlüllâh 189-2¹⁵

şeklindeki beyitten hareketle, onun yaklaşık olarak 1750'li yıllarda dünyaya geldiği söylenebilir.

Şiirlerinde ailesi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Nereli olduğu konusunda da kesin bir söz söylemek mümkün değildir. Üsküdar'ı anlatan bir manzumesinden hareketle onun ne kadar süre olduğu belli olmamakla birlikte burada bulunduğu veya yaşadığı çıkarılabilir. Eserde zikredilen bir diğer yer Bitlis'tir. Şairin, Bitlisli Şeyh Hacı Mahmud Efendi'nin¹⁶ (ö. 1817-1818) vefatına tarih düşürmesi münasebetiyle bu şehirde bulunmuş veya yaşamış olabileceği düşünülebilir. Ayrıca Erzurumlu Şeyh İbrâhim Hakkî'nin amca oğlunun vefatına düşürdüğü tarihten hareketle, Erzurum veya Siirt'te; "Semâ' eyler dem-â-dem cünbiş ile Künbed-i Hađrâ" (M.-1) mısraında yer alan ve Mevlânâ'nın türbesini işaret eden "Künbed-i Hađrâ" ifadesi münasebetiyle de Konya'da bulunduğu tahmin edilebilir. Bunlardan da anlaşılacağı üzere o, çok yerler gezmiş bir şairdir. Bu durumu, "Niçe büldânı tolandık eyledik terk-i diyâr" (T.B.IX-2) diyerek kendisi de dile getirir.

Eserinde Arapça ve Farsça şiirler bulunması ve başta din olmak üzere çeşitli sahalara vukufiyeti onun iyi bir medrese tahsili gördüğünü ve bunun yanı sıra tasavvufi konulara vukufiyeti de köklü bir tasavvuf eğitiminin geçtiğini göstermektedir.

Şairin, Nakşibendî şeyhlerinden Hacı Mahmud Efendi ve Erzurumlu İbrahim Hakkî ile olan alâkasından ve ayrıca Şeyh Hacı Mahmud Efendi veya başka bir Nakşî şeyhini anlattığı bir manzumeden hareketle,¹⁷ Nakşibendî olduğu veya bir dönem bu tarikat ile iştigal ettiğini düşünmek mümkün de; "Biz Mevlevî bendesiyüz şiddetledür tevhîdimiz" (105-1), "Hakikat pîrimiz ol Gavs-ı A'zam Mevlevidür hem" (158-7) şeklindeki mısralarda ifade ettiği üzere, Mevlevîlik tarikatına bağlı bulunduğunu söylemek uygun düşer.

Şeyhinin isminin; "Tarîkat şeyhimiz gerçi cenâb-ı sâdıku'l-va'ddur" (158-7), "Bâb-ı rızâda pehlevân sâdıku durur mürşidimiz" (105-3), "Hem şerî'at hem tarîkat hem hakikat mazharı/ Sâdıku sırr-ı İlâhî kutb-ı ırfân-kâna bak" (137-28) ve "Himmeti vardur ferâmüş idemem ol reh-beri/ Sâdıku'nun sırrı dilimde pîr-i dâna bendedür" (84-8) ifadelerinden hareketle, "Sâdıku" olduğu söylenebilir. 18. yüzyılın ikinci yarısında vefat etmiş, "Mehmed Sâdıku" isminde üç tane Mevlevî dedesi bulunmaktadır.¹⁸ Elimizdeki bilgilerin yetersizliği sebebiyle, Sıdkî'nin bunlardan birine mi yoksa başka bir şeyhe mi intisaplı bulunduğu hususunda tespit yapmak mümkün olamamıştır.

Mehmed Sıdkî, âlim ve mutasavvıf bir şairdir ve bu iki yönünü, şiirlerinde ilim ve tasavvufu kaynaştırarak dengeli bir şekilde yansıtır.

¹⁵ Çalışmamızda, Mehmed Sıdkî Dîvânı'na yapılan atıflarda uygulanan sistem şöyledir: Dîvân'da ilk iki yüz manzume genellikle gazel nazım şekliyle yazılmış manzumelerden oluşmaktadır. Bununla birlikte aralara kaside nazım şekliyle oluşturulmuş manzumeler de serpiştirilmiştir. Bu yüzden ilk iki yüz manzumenin işaret sistemine, nazım şekli ile ilgili herhangi bir işaret konulmamıştır. Bunlarla ve sonraki manzumelerle ilgili numaralandırmada ilk sayı, manzume numarasını; ikincisi ise beyit numarasını -müfredlerde manzume numarası yoktur, sadece beyit numarası vardır- göstermektedir. Bahsi geçen iki yüz manzumedan sonra bir terkiib-i bend yer almaktadır. Terkiib-i bend de dahil olmak üzere sonraki manzumelerin başına ait olduğu nazım şekli veya türü kısaltmalar yoluyla yazılmıştır (bk.: Kısaltmalar). Terkiib-i bend ile ilgili işaretlendirmelerde Romen rakamı ile yazılan ve manzume numarasından önce gelen sayılar bent numarasını göstermektedir.

¹⁶ Şeyh Hacı Mahmud Efendi ile ilgili olarak bk. Ramazan Muslu (2004). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [18. Yüzyıl]*. İstanbul: İnsan Yay. 290.

¹⁷ Bu tespit, bahsi geçen manzumedeki yer alan;

Vâris-i Hazret-i Sıddîk olalı ey Sıdkî
Oldı her hâlde fakat semt-i rızâ matlab-ı şeyh 44-5

şeklindeki beyitteki "vâris-i Hazret-i Sıddîk" yani, "Hz. Ebûbekir'in vârisi" ifadesinden hareketle yapılmıştır. Zira Nakşîlik silsilesi Hz. Ebûbekir yoluyla Hz. Muhammed'e ulaşır.

¹⁸ bk. Ramazan Muslu (2004). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [18. Yüzyıl]*. İstanbul: İnsan Yay. 735.

Onun tasavvuf anlayışı, vahdet-i vücud felsefesinden ve Bâtınlık anlayışından uzaktır. Vahdet-i vücudun tasavvuf ile bir ilgisinin bulunmadığı şeklindeki düşüncesini bir beyitte şöyle ifade eder:

والله لا اذقنا عن وحدت الوجود

كيف يقول جاهل من صحبت التصوف 131 8

(Vallahi biz, vahdet-i vücudu tatmadık -ondan bir tat almadık, onunla azıklanmadık-. Cahil, bunu “tasavvuf sohbetidir” diye nasıl dile getirir.)

Ona göre, dinin kuralları bâtin için bir koruyucudur. Kabuksuz öz nasıl ki kısa zamanda çürüyüp mahvolursa bu kurallara uymayan kişinin bâtını da öyle bozulup mahvolur. Bu yüzden zâhiri ihmal ederek bâtına yönelmek zındıklıktır:

Şerî‘at bâtına turfe libâsdur soyma üstünden

Kışırısız magz olur çend-rûz içinde mahv u pûsîde 179-4

Şer‘-i şerîfi tutmayan zındıklara bâgızlaruz

Şer‘ ile ‘aşka varmaga vardur katı ümîdimiz 105-4

Sıdkî'nin kendini vahdet-i vücud ve bâtını yorumlardan sakınması, şiirlerindeki mana dünyası ve ifade tarzında belirleyici faktörlerdendir. O, duygu ve düşüncelerini aşırılıklardan uzak bir şekilde ve sade bir anlatımla ifade eder.

Şairin edebî yönü ile ilgili diğer başlıca hususiyetler şu şekildedir:

Şiirlerinde aşk teması ve dolayısıyla lirizm ön plandadır. Didaktik anlatıma yer verdiği ifadelerinde dahi lirizmin etkileri vardır ve çoğu zaman, diğer insanlardan ziyade kendine bir şeyler anlatmaya çalışan biri gibi görünür.

Hikmetli söz söylemeye önem verir. İnsan ve kâinatta gördüğü hikmetleri ve görünenin ardındaki hakikatleri sık sık dile getirmeye gayret eder.

Eserde, toplumsal muhtevalı anlatımlara da rastlamak mümkündür. Şair, içinde bulunduğu toplumu; dinden imandan uzaklaşma, rüşvet, düzenbazlık, ikiyüzlülük ve cimrilik gibi yönlerden eleştirir.¹⁹

İfadede daha ziyade manayı ön planda tutmakla birlikte şekle de dikkat gösterir; duygu ve fikir zenginliğini, kelimeleri itina ile seçerek şiire aktarır.

Üslubunda en dikkat çekici yön samimiliktir; söylemek istediğini içinden geldiği gibi, zorlamadan aktarır ve bu özellik akıcılığı beraberinde getirir. Renkli bir anlatımı vardır, kelime ve mana tekrarlarından kaynaklanan aksaklıklara neredeyse hiç düşmez.

Osmanlı Türkçesi'nin kelime kadrosunu, ifade imkânlarını kullanmada oldukça başarılıdır. Arapça ve Farsça kökenli kelimelere sıklıkla yer vermiş olsa da bu durum, onun dönemi ve çevresi dikkate alındığında anlaşılabilirlik bakımından bir olumsuzluk ortaya çıkarmaz. Kullandığı tasavvufi istihlâhlar için de aynı durum söz konusudur.

¹⁹ Bu eleştiriler için bk. 71, 193 ve 197 numaralı manzumeler.

II. BÖLÜM

MEHMED SIDKÎ DÎVÂNÎ'NİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ ²⁰

1. Tertip

Mehmed Sıdkî Dîvânî, manzumelerin genel çerçeve itibarıyla kaside, musammat, gazel, rubai, kıta, müfred vb. şeklinde sıralandığı klasik divan tertibine uymamaktadır. Eserin ilk kısmı genellikle gazel ve bunlar arasına serpiştirilmiş olan kaside nazım şekilleri ile yazılmış 183 manzumeyi ihtiva etmektedir. Buradaki manzumeler nazım şekli veya türü gözetilmeksizin kafiyelerine göre sıralanmıştır. Bunlardan sonra, 15 bentten oluşan bir terci-i bend; birincisi kıta, ikincisi nazm şeklinde 2 tarih, 5 nazm, 1 kıta, 1 mesnevi ve 30 müfred yer almaktadır. Ayrıca, eserin baş kısmına sonradan eklenmiş, kaside ve gazel nazım şekilleriyle 17 manzume ve 1 tarih beyiti ve yine sonradan sonuna eklenmiş 1 kıta ile 5 müfred bulunmaktadır. Bu eklentiler, düzenlediğimiz metne Dîvân'ın ana tertibi esas alınarak yerleştirilmiştir.²¹

²⁰ Çalışmamızın gerek şekil ve gerekse muhteva inceleme sistemi oluşturulurken, örnek alınan kaynaklar şunlardır: Bilal Kemikli (2000). *Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.; Azmi Bilgin (hızl.) (2000). *Ümmî Sinan Divanı (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.; Mustafa Tatçı (1990). *Yunus Emre Divânı-İnceleme*. C. I. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.; Harun Tolasa (2001). *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*. Ankara: Akçağ Yay.; Cemâl Kurnaz (1996). *Hayâlî Bey Divânı'nın Tahlîli*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.; Mehmed Çavuşoğlu (2001). *Necati Bey Divanı'nın Tahlîli*. İstanbul. Kitabevi Yay.; Mustafa Nejat Sefercioğlu (1990). *Nev'î Divânı'nın Tahlîli*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

²¹ Bu manzumelerin bizim metnimizdeki numaraları ile orijinal metinde buldukları sayfalar şöyledir: 33 (9b), 34 (10b), 42 (10a), 51 (3b-4a), 54 (8b), 94 (4a-4b-5a), 95 (8b-9a), 112 (8a), 126 (9b), 131 (7b), 138 (9a), 159 (10a), 160 (11a), 164 (2b-3a-3b), 165 (5a-5b), 190 (10b) ve 200 (11a) T.3 (1b), K.2 (64b), M.31 (64b), M.32 (64b), M.33 (64b), M.34 (64b), M.35 (64b).

III. BÖLÜM MEHMED SIDKÎ DÎVÂNÎ'NDA TASAVVUF

1. Makam ve Hâller

Hâl, seyr ü sülûkta yaşanmakta olan bir süreç, makam ise bu süreç neticesinde kazanılan kemâldir. Makam, elde edilmiş ve kişinin tabiatını şekillendirmiş bir tecrübeyi, hâl ise tabiatta yeni şekillendirmeler yapacak olan maddî ve manevî yaşantıları ihtiva eder. Bunlardan Sıdkî Dîvânî'nda yer alanların başlıcaları şunlardır:²²

1.1. Aşk

Aşk, Dîvân'da en çok işlenen konuların başında gelir. Bunda, şairin çevresine ve kendisine bakış açısının aşk ile şekillenmesi en belirleyici faktördür. Aşktan kasıt; yaratıcının yarattıklarına, yaratılmış olanların da yaratıcılarına duydukları sevgidir. Sıdkî, bu sevgiyi âlemin bütününden en küçük parçasına kadar hisseder ve hislerini bir âşık olarak dile getirir.

Bu âlem aşk sebebiyle kurulmuştur. Cihanda ortaya çıkanların esasında aşk vardır (132-3, N.4-2) ve her neye bakılsa ondan bir eser görülür (T.B.VII-2). Yeryüzü onunla süslenir (22-6). Bütün zerrelere ve semalara Hak aşkıyla dönmektedir:

Hâlî sanma 'arsa-i dehri hakikatden sakın
'Aşk-ı Hakla zerrelere cünbişlenür eyler semâ' 124-2

İlahî aşk, insana "bezm-i elest"te (bk. Bezm-i Elest) verilmiştir (T.B.I-3) ve her ne kadar bir dert olsa da gönü neşe ve huzura kavuşturan bir duygudur (141-2, 145-4). O olmadan rahatlık ve kurtuluş olmaz (74-3). Hem dert, hem devadır. Bütün dertlerin dermanı olan Mevlâ ancak bu dert ile bulunur:

Ne varsa derd içindedür devâsı cümle 'uşşâkın
Benim de lutf u fazlınla hemân it derdimi ekser 85-2
Eger Mecnûn eger Leylâ bulunur derd ile Mevlâ
Düşem derdine dil-dârâ hemân it derdimi ekser 85-6

Mâsivâ için dert çekmek boşunadır. Kişi dert çekecekse hakiki aşk yolunda çekmelidir (T.B.VI-5, 158-1). Âşığı, vuslat yolundaki engellerden aşırın (75-2, T.B.XV-3); gönü, kesret kaydından kurtaran (56-4, 72-3) ve vahdet ile bekâyâ ulaştıran odur (106-6, 198-6). Onun olduğu yerde ikilikten eser kalmaz:

Hakikât müftî-i vahdetden itdim anı istiftâ
Makâm-ı 'aşkda sâni olur mı el-cevâb olmaz 99-3

İnsanı kıymetli kılan (166-2, 115-6), âdeta bir umman hâline getiren ve kazandırdığı kemâl ile sultan eden odur:

'Aşk-ı dil-ber 'âşıkı 'ummân ider
Hem kemâl-i 'aşk ile sultân ider 89-1

Kişi akla değil, aşka uymalıdır. Akla uyanlar evham ve hayale düşmekten başka bir şey elde edemezler. Aşk, insanı akıl bağından kurtarır:

Uyma gel bu nâkıs 'akla 'aşkı anla 'aşka uy
Düşme evhâm u hayâle 'akldan giç 'aşka uy T.B.VIII-1
Bu akl-ı dündür eyleyen mahbûbdan gayri beni
Sad pâre olsun 'aşk ile 'aklın 'ikâli bu gice 178-6

Aşkın, insandaki merkezi gönüldür. Gönül baştan başa onun sırlarıyla doludur (132-4) ve bunlar açığa vurulmamalıdır (29-7). Aşk sırlarını gizleyenler kurtuluşa ererken, açıklayanlar başlarından olur:

Râz-ı 'aşkı ketm idenler buldılar fevz ü necât
Keşf-i esrâr eyleyenler ser virüp buldı memât M.27

Bu sırlar, bizzat yaşamakla elde edilir (80-5). Gaflette bulunan bir kişi âşık olamaz. Böyle birinin bu konudaki sözleri kuru bir davadan ibarettir:

²² Bu bölümde yer alan mefhumlar, Kuşeyrî ve Sührevirdî'nin yaptığı tasniften hareketle belirlenmiştir. Süleyman Uludağ (h.zl.) (2003). *Abdulkerim Kuşeyrî, Kuşeyrî Risâlesi*. İstanbul: Dergâh Yay.; Şihâbüddin Sührevirdî (2008). *Gerçek Tasavvuf [Avârifü'l-Meârif]*. terc. ve tahrir: Dilâver Selvi. İstanbul: Semerkand Yay.

Niçe bir gaflet ile Sıdkî yeter da'vî 'aşk
'Aşık-ı hâlis olan lahzada gâfil olamaz 98-7

Aşkın yaşanmasına dair en güzel örnek pervanededir. Pervane, kendini ateşe atıp yakarak bu hâlin nasıl yaşanması gerektiğini insanlara gösterir:

Meydân-ı meveddetde idüp sûzişin izhâr
Şem'a niçe 'akd eyledi pervâne muhabbet 28-4
Hâl-i 'aşkı ehl-i bezme anladup iş'âr için
Yakdı perr ü bâlini gör niçe ey pervâne şem' 123-4

1.2. Fenâ-Bekâ

Fenâ, yokluk ve hiçlik; bekâ ise varlık ve kalıcılık demektir. "Fenâ; kulun bütün nefsanî hazlardan fânî olup nefsi adına herhangi bir şeyden zevk almamasıdır."²³ "Sûfiler fenâ sözü ile insandaki kötü sıfatların yok olmasına işaret ettikleri gibi, bekâ sözü ile insanın güzel vasıflar edinerek bunda devam etmesine işaret ederler."²⁴ Sıdkî, fenâyı Allah'tan gayriyi terk ve bu yolla ulaşılan yokluk; bekâyı ise bu fenâdan sonra Allah'a kavuşmak sûretiyle yeni bir hayat yaşama manasında kullanır.

Fenâ, ölmeden önce ölmek (14-23), kendini yok bilmek ve bu yokluğu idrak etmektir (94-30). Bu idrak ve onun gerekleri dışında ne varsa hepsi birer perdedir (M.23). Fenâyâ ulaşmadan; bekâyâ ulaşmak (58-7), Allah'a kavuşmak mümkün olmaz:

Fenâyâ varmadıkça vuslat-ı zâtın ne mümkün
Bu miskîn Sıdkînin sırrı hele esmâ sıfâtındur 78-7

Rahatlık ve huzur varlıkta değil, yokluktadır (63-9, 1-4). İnsan, fenâyâ ne kadar yaklaşırsa o kadar mutlu olur (152-1). Fenâfillah makamına eren kişi, dünya ve ahiret derdinden kurtulur:

Fenâ-fi'llâh makâmını bulan 'âşıkların hergiz
Dilinde cây-gîr olmaz gam-ı dünyâ ile 'ukbâ 6-3

Fenâyâ ermek rahat ile değil, nefse cefa etme yoluyla (1-4) ve aşk ile olur. Aşk, vücudu ve benliği bir ateş gibi yakıp mahveder (117-5, 85-7) ve ancak bu sayede bekâyâ erişilir:

Nâr-ı 'aşk ile yanup ölsem fenâ bulsam bekâ
Eyler îmâ bir kademde giçmeyi nîrân bana T.B.XV-4

Varlık davasında bulunan kimse fenânın zevkini bilemez, bu zevki ancak seçkin insanlar anlayabilir:

Anlamaz zevk-i fenâyı da'vî-i hestîde hâm
Vâdî-i mahv u fenânın neş'esin anlar havâs 114-4

1.3. Fakr, Acz

Fakr, kulun kendisinde bir varlık görmemesi, her şeyin sahibinin Allah olduğunu tam olarak idrak etmesi ve "Allah'tan başka hiçbir şeye ihtiyaç duymamasıdır."²⁵ "Tasavvufî hayatın temel tutumu fakrdır."²⁶ Sıdkî bu mefhumu zaman zaman, yokluk ve hiçlikle de karşılayarak şiire aksettirir.

Fakr, ölmeden önce ölmek, fenâ bulmaktır (32-9). Gönül ancak onunla temizlenip süslenir (45-5). İnsan, benliğini ve varlığını terk edip kendisini bir müflis gibi, Allah'a arz etmelidir (116-1). Bu hâle erişen kişi, iflasını ortaya koyarak, kaybetme derdinden kurtulmuş bir tüccara benzer:

Lâübâlî geşt ider esvâk u bâzârı 'ıyân
Kurtulur zucretten ol kes göstere iflâsını 198-4

Manevî yolda ilerleyebilmek için tek sermaye hiçliktir (162-8) ve onun elde edilebilmesi için aşk gereklidir. Aşık olan kimse, kendine ait bir varlık göremez (136-4), her türlü alış verişten uzaklaşır ve yalnızca Allah'ın lütfunu bekler (103-3). Onun Allah'tan başkasına ihtiyacı yoktur:

Bu gün gam tekye-gâhında fedâ bir cânımız vardır
Fakîr-i 'aşk-ı dil-dâruz ciger-biryânımız vardır 72-1

²³ Şihâbüddîn Sühreverdî (2008). *Gerçek Tasavvuf [Avârifü'l-Meârif]*. terc. ve tahrir: Dilâver Selvi. İstanbul: Semerkand Yay. 672.

²⁴ Süleyman Uludağ (hızl.) (2003). *Abdulkerim Kuşeyrî, Kuşeyrî Risâlesi*. İstanbul: Dergâh Yay. 160.

²⁵ Ethem Cebecioglu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 204.

²⁶ Annemarie Schimmel (2004). *İslamın Mistik Boyutları*. çev. Ergun Kocabıyık. İstanbul: Kabcacı Yay. 136.

Acz de Allah karşısında hiçliği ifade eden bir mefhumdur.²⁷ İnsan aczini idrak ve varlığını terk ile kesret âleminde zayı olmaktan kurtulur ve böylece vahdet âleminde bekâyâ erişir:

Bekle yokluk bâbını bir katre bil Sıdkî seni
Katre-veş nâ-çiz iken dil bir ulu ‘ummân olur 58-7

1.4. Rıza

Rıza, Allah'ın takdirine boyun eğmek ve itiraz etmemek demektir. İnsan için en gerekli ve en güzel hâl budur (9-1,9-6, 153-3, 9-4). Vahdet ile aynıdır (9-3), Allah'a ulaştıran en doğru ve kolay yoldur (9-7). Ondandır daha yüksek makam yoktur (127-2).

Âriflerin kemâli ve feyzi rızadan gelir (133-5, 9-2). Âşıklar bu hâlin en güzide örnekleri hüviyetindedir (38-1). Onlar, kendilerine isabet eden dertleri, sevgiliden gelen birer hediye olarak görürler:

Bu gam bir tuhfedür bildim bana ol şâh-ı ra'nâdan
Kabûl it ey dil-i şeydâ ne gelse ol dil-ârâdan 171-1

Rıza erbabı; takdir neyse onu kabul eder (141-3), lütuf ile kahrı müsavi görür (9-5), hiçbir hususta “yazık!” demez (14-13) ve cümle belayı “merhaba dost!” diyerek karşılar (32-8).

1.5. Kanaat, İstiğna

Kanaat, elde bulunan ile yetinme ve zaruri olandan fazlasını istememe hâlidir. Şair bu hâli “bir lokma, bir hırka” ifadesi ile karşılar. Bir lokma, bir hırkaya kanaat eden insan yücelir (111-5). Kanaatkâr kişi, dünyalık olanın azlığı veya çokluğu ile ilgilenmediği için huzurludur (T.B.I-4). Bunun tersi bir hâl ise bozuk hayaller kurmaya ve boş kavgalara girmeye sebep olur:

Lokma vü hırka iken gavgâlara dûçâr olup
Eylerez ânen fe-ânen rûz u şeb fâsîd hayâl 145-2

İstiğna, Allah'tan gayriye minnet etmemek demektir. Bu hâle sahip olan kişi ancak Allah'ın lütfuna dayanır, başkalarından bir beklentisi olmaz (2-7); ihtiyaçlarını ancak Allah'a arz eder (49-3), dünyalık için başka hiç kimseye veya şeye boyun eğmez (23-2, 176-3) ve bunlar sayesinde en yüce mertebelere ulaşır (10-3). Böyle birinin elde ettiği zenginliğin yanında dünya hazineleri hiç kalır:

Devlet-i dünyâ için her dûna itmeme ser-fürû
Mâlikim bir gence kim Kârûna itmeme ser-fürû 176-1

1.6. İhlas

Samimi olma, kalbi kötülüklerden arındırma ve amellerinin karşılığını yalnızca Allah'tan bekleme²⁸ gibi manalara gelen ihlas, insanın tabiatındaki en güzel hasletlerden biridir (113-1) ve Allah indinde kul için en makbul hâldir (113-6). Gönül onunla temizlenir, süslenir ve güzelleşir (113-7, 174-2). Allah'a ihlas ile yönelen kişi, rahmete şayan olur (58-6) ve bütün engelleri aşar (75-8).

O, insanı korumada bir kale (113-3); nefse karşı savaşmada bir kılıç gibidir (43-6, 113-2, 136-7). Aşığın maksadına ulaşması için rehber (113-5), ruhun yüce âlemlere yükselmesi için kanat vazifesi görür:

Niçe pervâz eylesün bî-bâl ü per ehl-i sülûk
Tayr için evc-i 'alâya rûha hem perdür hulûs 113-4

1.7. Tevekkül

Tevekkül Allah'ı vekil edinme manasına gelir. Sıdkî bu mefhumu Allah'a güvenme, sığınma ve teslim olma manaları da yükleyerek yer verir.

Nefis ile şeytanın fesadına ve saldırılarına (86-6, 86-1), sıkıntılara (86-2), kötü düşüncelere (86-3) ve belalara karşı siper daima tevekküldür (86-4). O, kendisine sığınanın tehlikelerden korunduğu güvenli bir kaledir:

Hısn-ı tevekkül dârü'l-emândur
Tur anda dâ'im di yekdür Allâh 184-29

²⁷ “Acz” mefhumu ile ilgili olarak bk. Abdullah Eren (2009). “Hüsün ü Aşk'ın Kurgusunda Belirleyici Faktörlerden Biri Olarak Acz”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Klasik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı* 4/7: 239-252.

²⁸ Ethem Cebecioğlu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 298.

Tevekkül, kula metanet verir (133-3) ve kalbi sağlamlaştırır (86-5); rızık kaygısını ortadan kaldırarak insanın huzura kavuşmasına vesile olur (43-5).

1.8. Zikir

Mutasavvıfların en çok üzerinde durdukları konulardan biri olan zikir, Allah'ı sesli olarak veya içten anma ve hatırlama demektir ve tasavvufî eğitimin temel unsurlarındandır. Sıdkî; nefis ve şeytanın tuzaklarından ve dünya bağlarından kurtulma, manevi yolda ilerleme gibi birçok konuda sık sık zikrin önemini vurgular.

Allah ancak zikir ile bulunur (184-21). Bu yüzden insanın gerçek dayanağı ilim veya kemâl değil, zikirdir (184-23) ve onun dışındaki bütün işler, dedikodu hükmündedir (184-20).

O, aşk yolunun delili ve dertlerin dermanıdır (174-5). Allah'tan gayri olandan kurtulmaya vesile olur (184-10), şeytanı gönülden uzak tutar (174-7) ve buradaki kesret kirlerini temizler (K.1-2), aşk sırlarını ve hakikatleri ortaya çıkarır (132-4, M.14); insanın canına can katar (177-2), içini ve dışını aydınlatır (184-18). Allah yolundaki engelleri yok eder (75-7). Nefse karşı koruma sağlar (184-5, 184-6); nefsin gönül üzerindeki kötü tesirlerini ortadan kaldırarak insanı feraha erdirir (174-6, 177-7), her türlü endişe ve zahmetten kurtarır (102-4, 107-2) ve yüksek makamlara ulaştırır (174-4). Özellikle sabah vakti yapılan zikir çok fayda verir. Bu vakitte yapılan zikir; ruhu besler, gönülden hastalık ve kederleri kaldırır:

Mürg-i rûha kût-i nâfi'dür müdâm ezkâr subh
Ref' ider dil-hastelerden 'illet ü ekdâr subh 40-1

Yapılış şekline göre zikir, cehrî -açıktan, sesli- ve sırrî -gizli, sessiz- olmak üzere ikiye ayrılır. Cehrî olan, harareti -şevki- artırır, sırrî olan riyadan meneder. İnsan iç ve dış azalarıyla (184-13), açık veya gizli sürekli zikir hâlinde bulunmalıdır:

Cehrî harâret artırur sırrî riyâdan men' ider
Sırrî vü cehrî şevk ile di zâkirâ Allâh Hû 174-3

Kal'a-i tenden her ân u her gâh
Cehren vü sırran di yekdür Allâh 184-1

Zikrin benlik ve gafletten uzak (155-7, 174-2), mahviyet ve şevk içerisinde (184-14, 184-27, 184-4) ve gönülden olması esastır (184-30). Gönülden yapılan zikir bütün sıkıntıları ortadan kaldırır (175-2) ve insanı hakikate ulaştırır (184-24). Vesveseleri gönülden defetmek için kelime-i tevhid -lâilâhe illallah- ile ism-i celâl -Allah- zikri elzemdir:

İzâle itmeye beyt-i Hudâdan fıkır-i vesvâsı
Dem-â-dem şerbet-i tevhîd ile İsm-i Celâl elzem 158-4

“Lâ-ilâhe illa'llah” zikrindeki “lâ-ilâhe”, nefy; “illa'llâh”, ispattır. Nefy ortadan kalkınca ispat kalır (6-5). Gafiller bu zikrin inceliklerinden habersizdir (77-3). Ondaki remizleri anlamak için mürşit gerekir (7-3).

Gerek kelime-i tevhid ve lafza-i celâl, gerekse diğer zikirler herkese ayrı ayrı lezzet verir. Onlar vahdet bahçesinin çiçeği (177-3) ve Allah'ın, gayb âleminde gönderdiği hediyelerdir (174-7, 3-4). İnsan farkında olmasa da; nefes alırken “Allah”, verirken “Hû” diye zikreder:

Enfâs-ı âdem hafyeten dir dâ'imâ Allâh Hû
'Âriflerin ez-kârıdır zikr it dilâ Allâh Hû 174-1

Zikir sadece insanlara özgü değildir. Kâinatın cümlesi sürekli olarak kelime-i tevhid zikri yapar (T.B.II-1). Kuşlar; kimi bahçede, kimi dağlarda ve kimi sularda güzel sesleriyle daima zikir hâlinindedir.

Kimi bâgî kimi tağî kimi âbî dâ'imâ
Her biri bir zikr iden mürgân-ı hoş-elhâna bak 137-8

1.9. Kurb

Kurb, yakınlık demektir, kulun Allah'a yakın olması hâlini karşılayan bir mefhumdur. Allah, kula çok yakındır. Fakat kul, eğer nefesine uyup gaflete düşerse; bu yakınlığın farkına varamaz ve O'ndan uzaklaşır. Böyle birinin yaptığı ibadetler manasız ve faydasızdır, yakınlık sağlamaz (M.35, 15-7).

İnsan, Allah'a yakınlık elde etmek istiyorsa; O'nun dostları ile beraber olmalıdır. Bu dostlar, Allah'ın kendilerini sırlarına mahrem ettiği ve hâlden anlayan kullardır:

Nedîmlere nisbet bul kurb ister isen şâha
Şeh râzına hep âgâh hâlden bile kul vardur 75-4

Allah'a yaklaşmanın yolu, aynı zamanda, irfandan -gönülden- geçer. Bunu ilim -akıl- ile gerçekleştirmeye çalışmak, ömrü telef etmektir:

1.10. Vuslat

Vuslat, kavuşma demektir. Bizzat yaşayarak yakın elde eden bir kimse vuslat makamlarından birine erişmiş olur. Vuslata erenler derece derecedir. Bazıları Allah'ın fiillerine, bazıları cemâl ve celâl sıfatlarına, bazıları fenâ makamında zat tecellilerine yakın kesbederek vuslattan nasiplenir. Bunlardan daha ileri derecede “hakka'l-yakîn” vardır. Bu, insanın bütün varlığı ile müşahede nuruna mazhar olmasıdır. Bu hâlleri yaşayan kul, vuslatın daha birinci mertebesini aşmadığını bilir. Çünkü yakının nihayeti yoktur.²⁹

Sıdkî vuslat sözü ile fenâdan sonra gerçekleşen bekâyı, yani bütün aşağılık sıfatlardan arınarak yüce sıfatlarla sıfatlanmayı ve Allah'ın cemâl tecellisine mazhar olmayı kasteder.

Vuslat yolu aşk ile katedilir (11-4). Bununla birlikte, bu yola çıkanların çok azı muvaffak olur (79-3):

Ehl-i ‘aşkın binde biri iremezler vaslına
Ba‘zısı hayrette kalur ba‘zısı vuslatlanur 88-5

Vuslat için her türlü sıkıntıya katlanmak (135-5) ve fenâyâ ulaşmak gerekir (78-7). Âşıklar bu yolda neşeyle (104-4) canlarını feda ederler:

Hüsn-i yâra olamaz gencîne-i ‘âlem harâc
Vuslata cân-ı ‘azîz olsa münâsib nezr ü pâc 39-1

İlim ve fen ile murat hasıl olmaz (98-1). Hele sözde irfan, kıt idrak ve hevâ sahibi olan bir kimsenin maksada ermesi neredeyse imkânsızdır:

Kâlî ‘irfân havsala zîk u hevâ gâlib dilâ
Bu revîşle maksada irmek katı düşvâr olur M.31

2. Bazı Mefhum ve İstilahlar

İncelememizin bu kısmı, şairin bazı mefhum ve istilahlarla ilgili telâkkilerini yansıtmaktadır. Burada, eserin muhtevasında ön plana çıkan mefhum ve istilahlar esas tutulmuş; âşık, ârif, mürşit vb. tiplerle ilgili telâkkiler, muhteva incelememizin geneli içerisinde yer aldığından dolayı müstakil olarak ele alınmamıştır.

2.1. Gönül

Gönül, insanın sahip olduğu en mühim ve en kıymetli cevherdir. Çünkü insan ile yaratıcı arasındaki münasebetler büyük ölçüde gönül yoluyla gerçekleşir. O, Hakk'ın nazargâhıdır; hakikate ancak onunla ulaşılır:

Hakın her-dem nazar-gâhı gönüldür
Hakikat bâğının râhı gönüldür 82-1

Yeri toprak -vücut- olsa da mana itibarıyla pek yüksektir (172-2). İnsandaki en ulvi duygu olan aşk, onda ortaya çıkar. Gerçek erler, ona itibar eder (82-4). Âşıkları dünya sevgisinden ve ârifleri mâsivâdan uzak tutan, gönüldür:

Komaz ‘uşşâkı meyl ide cihâna
Sivâdan ‘ârifi nâhî gönüldür 82-3

Aşkın bulunmadığı gönül hiçbir işe yaramaz (154-4). Böyle bir gönle sahip kişi, ömrünü ziyan etmiş olur (186-1). Gönlü, aşk saadete erdirirken; dünyaya ait arzular kirletir, yolundan alıkoyar (19-3, 138-7), perişan eder (141-2) ve sürekli olarak sıkıntılara maruz bırakır:

Sîm ü zer fikriyledür gönlün leked-h'âr oldığı
Bend iken dil kayd-ı sa‘ba keşf olur mı inbisât 119-2

Gönüldeki katılık, nefsin hevâsından ve aşkın yokluğundan (63-3); zulmet ve keder, günahların çokluğundan kaynaklanır:

Günâhın kesretindendir kulûbun zulmeti fehm it
Bu denlü mihnet ü gamlar ne Zeyd ü ne ‘Amirdendir 71-2

Bütün bu kötü hâller, özellikle seher vakti edilen dua ve niyazla aşılır (70-1, 186-3). Seherde uyanık olan gönül, sahibini iki cihan saadetine kavuşturur:

Devlet-i dâreyne nâ‘il ola mı şol kimse kim
Gönli bîdâr olmaga bîmâr olur vakt-i seher 70-3

²⁹ Şihâbüddîn Sühreverdî (2008). *Gerçek Tasavvuf [Avârifü'l-Meârif]*. terc. ve tahrir: Dilâver Selvi. İstanbul: Semerkand Yay. 668.

2.2. Canan, Dildâr

Hakiki sevgili, Allah'tır; Allah'tan gayri olan sevgililerde vefa yoktur (48-1). Âşıklar ezel meclisinde cemâlini gördükleri o sevgiliye gönülden bağlanmış (125-2) ve daha sonra ondan ayrı düşmekle dertlere garkolmuştur:

Bu midur 'âdet-i ma'sûk cemâlin gösterüp sonra
İde 'âşıkların âhir firâk u derd ile memlû 175-3

Bununla birlikte O, insana kendisinden daha yakındır (178-2), her zaman gönüldedir (173-1, 173-2). Âşık bu yakınlığı hissedince dünya gamından kurtulur ve büyük bir sevinç duyar (79-1, 47-6).

O'nu düşünmek, gönlü mamur eder (152-3). Âşık, düşüncesinin gönlünden bir an bile uzaklaşmasını istemediği o sevgilinin (125-1) lütfuna ermek için sürekli uyanık bulunur (177-6).

Seher vaktinde âşığın kulağına sevgiliden haberler gelir (40-4). Özellikle bu vakitte çekilen âhlar O'nun merhametini celbetmede çok etkilidir (185-4).

Âşıklar, ne kadar cefa görse de O'na kırılmaz (192-2). O'ndan gelen dertleri dahi birer hediye olarak görür:

Bu gam bir tuhfedür bildim bana ol şâh-ı ra'nâdan
Kabûl it ey dil-i şeydâ ne gelse ol dil-ârâdan 171-1

Sevgili ile âşık arasında en büyük engel nefistir. Nefis, sevgiliye yönelen gönle engel olmaya çalışır (107-4). Sevgili ile âşığın arasını açar (36-2), sevgilinin huzurunda dahi kabahat işler (114-2).

2.3. Cemâl

Cemâl, Allah'ın merhamete yönelik sıfatlarını ve güzelliğini temsil eden bir mefhumdur. Sıdkî bu mefhumu genellikle ilahî güzelliği karşılayacak şekilde kullanır.

Allah en güzeldir, güzelliğinin benzeri yoktur; mâsivânın güzellikleri onun yanında hiç kalır (80-7). O'nun cemâline hiçbir zaman zeval gelmez:

Hüsnine gelmez hâlel hiç dem-be-dem dil-berlenür
Niçe 'âşık öldürür bu hüsn ile gayretlenür 88-1

Bütün güzellikler ondan kaynaklanır (112-1, 112-3). Güzelliklerle dolu âlem, Allah'ın cemâl(جمال)'inin "ج" harfinin iksir damlasına benzeyen veya sırlarla dolu noktasından ortaya çıkmış ve bu harfin geri kalan kısmı tarafından kuşatılmıştır:

İhâta eylemiş cîm-i cemâli Yûsuf-istânî
Atup bir nokta-i iksîr bu sun'-istâna uydurmuş 112-3

Âlem bir yönüyle, cemâlin görünmesinin önündeki engel olsa da (20-5, 55-4), zerrelere kadar onun yansımaları ile doludur (173-4, 98-6, 88-2). Fakat her göz onu fark edemez (110-3). Onu anlayanlar âriflerdir (98-4). Cemâle meyil cahillerin değil, yüce insanların kârıdır:

Câhil yanında 'ilm ü hüner bir peşîzedür
Bermâle-hâda meyl-i derûn bir cemâledür 95-5

Âşık, cemâle taliptir (178-1), ona ulaşabilmek için canını feda eder (142-4), onun tecellisi ile neşelenir ve huzura erişir (157-1, 178-5). Bu tecelliye mazhar olanın gönlünde mâsivâ sevgisinden eser kalmaz:

Göster cemâlin bir kere kalur mı bütlerden eser
Hele suverle toludur bu yapılan büt-hâneler 80-6

Allah, âşıklarını cemâl ve didârını göstermekle müjdelemiştir ve onlar her zaman, bu müjdenin gerçekleşmesini bekler (139-3, 48-7).

Cemâlin vücutta tecelli ettiği yer gönüldür. Gönül bu tecelli için yaratılmış bir aynadır:

Âyine kılmış dili komuş mukâbil vechine
Tâ ki 'âşıklar göre âyîne vech-i Hudâ T.B.II-5

Bu aynanın tecelliye mazhar olabilmesi için mâsivânın toz ve pasından -sevgisinden- temizlenmesi gerekir (18-5):

Gerd ü jengin mahv idüp kalbi mücellâ kılmalı
Gösterür mi hüsn-i yâri olmasa âyîne sâf 128-2

2.4. Bezm-i Ezel

Bezm-i ezel, ruhların Allah ile sözleştiği meclisin adıdır. Sıdkî bu meclisi aşk ve âşıklar açısından ele alır. Âşıkların ruhu orada cemâli seyrederken, ansızın bir bedene girerek dünyaya gelmiştir. Onların kafeste bir bülbül gibi şeydâlanması bundandır:

Bâg-ı hüsnî seyr iderken şimdi böyle nâ-gehân

Bu kafes içre fenâda bülbül-i şeydâ bizüz 96-5

Âşıkların ezel meclisinde verdikleri söz çok sağlamdır. Onlar, nefis karşı çıksa ve hileler yapsa da (T.B.III-5, 125-2), bu sözün icap ettirdiklerinin dışına çıkmazlar:

Esâs-ı ‘ahdi mersûn itmişüz tâ vakt-i firkatde
Vefâlar eylerüz ol şûh ile peymânımız vardur 72-8

Aşk, o meclisten yadigârdır. Orada ezel sâkîsinin (94-29) kudret elinden aşk şarabı içenlerin sarhoşluğu daimidir:

Dest-i kudretten o dem kim böyle mey-nûş olmuşuz
Anın için bu fenâda mest ü medhûş olmuşuz T.B.I-1

Ezel şarabından içen, sahip olduğu sarhoşluk sayesinde dünya malı ve saadetine meyletmez (T.B.I-3) ve böylece her türlü sıkıntı ve kederden uzak kalır:

Olmaz anlarda meşâgil hem keder
Mest-i Hak câm-ı ezel mahmûrdur 94-29

2.5. Vahdet-Kesret:

Vahdet, birlik demektir. Bu birlik, “bütün itibarları, isimleri, sıfatları, nispetleri ve izâfetleri ortadan kaldıran gerçek birliktir.”³⁰ Sıdkî bu mefhumu, yer yer, tecrit ve tasavvuf manalarına de gelecek şekilde ve çoğu zaman kesret ile birlikte söz konusu eder.

Yaratılmış olan her varlık, hareket ve hâlin aslı ve esası vahdete dayalıdır (72-5). Kaynak bir olduğu hâlde anâsır ve tabiatların birbirine düşman gibi ve zıt olması Allah'ın bir hikmetidir. Bu zıtlıklar, görünüşe aittir, vahdete mâni değildir:

‘Anâsır u tabâyi‘in bir iken aslı a‘dâ-veş
Ne hikmetdür ki oldılar biribiri ile azdâd 47-2
Bu cümle pertev-i zâtdur eger a‘lâ eger ednâ
Mezâhirde tehâlûf vahdete mâni‘ degil kat‘â 12-1

Allah'ın isimlerindeki zıtlıklar dahi -Zâhir-Bâtın, Evvel-Âhir vb.- sûrettedir, vahdete mâni değildir. Çünkü bu isimlerin müsemması tektir:

Zıdd-ı esmâda tehâlûf mâni‘-i vahdet degil
Cümle esmânın müsemmasıdır îkânımız 97-3

Bunun bilincinde olmayan insanın hakikate ulaşması mümkün olmaz. Kişi, Allah'ın cemâl ve celâl sıfatlarını vahdet terazisinde eşit olarak görmedikçe, ne kadar maharetli olursa olsun, manevi âleme ulaşamaz; bu yolda, tek kanatlı bir kuş hükmünde kalır:

Celâl ile cemâl olsun müsâvî vezn-i vahdetde
Ki yek perle uçamaz mürğ-i dâna dâm olur peydâ M.5

Her yaratılmış gibi insan da vahdet âleminin eseridir. İnsanlar vahdet âleminde bir iken, dünyaya gelince farklı dillere sahip bir şekilde ve farklı ülkelerde şu veya bu olarak adlandırılmıştır (121-6, 2-3, 166-7). Hakikat denizine dalanlar bu farklılıklardan ve ben ile sen sözlerinden geçerek, daima “O” derler (N.2-2).

Aslında, gerek mecaz gerekse hakikat hep vahdeti ifade eder. Bunun anlaşılması için kişinin nazarının kesret ve mâsivânın olumsuz etkilerinden arınmış olması gereklidir:

Yek sühandur ger sorarsan bu hakikatle mecâz
Böyledür ammâ ‘âzîzim ger nazarlar pâk ola 182-4

Kesret, vahdet için örtü ve rumuzdur. Bu örtüye takılan ve bu rumuzun hakikatini keşfedemeyen idrak, vahdet sırrına vâkıf olamaz:

Nazar düşe zurûfa ger niçe idrâk olur mazrûf
Temiz olmaz rumûzı vahdetin a‘dâd u esmâdan 171-3

Vahdet sırrı ancak; mürşidin meşrebine uymakla, gönül yoluyla, aşk ve ihlas ile elde edilebilir (4-4, 199-4, 113-3). Bu sırta kavuşmuş olan bir insan, bütün kemâl ve güzelliklerin tek olan Hakk'ın fiillerinden kaynaklandığını idrak ile ve bunlardan hiçbirisini “gayrı”ya nispet etmemekle kul için en büyük hedef olan rıza makamına erişir:

Bu kemâlât ü nümâyiş zât-ı vâhid şânıdır
Fi‘l-i Hakdur cümlesi bize gerek bâb-ı rızâ 9-4

Vahdet hâli ile hâllenmemiş kişi, rıza ve dolayısı ile teslimiyet sahibi olmadığı için herhangi bir kemâle ulaşmış değildir. Böyle biri, kendisini ne kadar kemâl ehli göstermeye çalışırsa çalışsın, söylediği sözler ve gösterdiği tavırların temelindeki ikilik ve ikiyüzlülük her an kendini gösterir (9-3).

³⁰ Abdurrezzak Kâşânî (2004). *Tasavvuf Sözlüğü*. çev. Ekrem Demirli. İstanbul: İz Yay. 582.

İnsan huzurlu olmak istiyorsa, kendisine isabet eden dert ve mutluluğun vahdet âleminden geldiğini ve böylelikle bunlar arasında fark bulunmadığını anlamalı (41-1), aşk dairesine girmek sûretiyle kesretteki vahdete ulaşmalı (106-6) ve kendisini yok bilmelidir:

Kesret-i bî-müntehâya eyle bir yahşî nazar
Kendüni yog anlayup dâ'im olagör şâdmân 169-23

Kesret ve mâsivâyâ takılıp kalan ve bütün gayretini cinsel organı ve boğazına yönlendiren, gönlü maneviyata kapalı bir kişinin bakışı; biri iki gibi gören şaşî kimselerin bakışına benzer. Bu hâlde onun, vahdet hakikatini fark ve kabul etmesi mümkün olmaz (129-4, 12-6, 48-6). Bütün karışıklıklar, böylelerinin ben-sen kavgası yüzünden olur. Bu kimselerin böbürlenerek kendilerini bilgili göstermeye çalışmaları katlanılacak bir durum değildir:

Zuhûr eyler men ü tûdan bu gavgâ
Biri iki görür ahvel nihâyet 26-3
İkilikte bulunup da'vî-i dânişde olan
Ahvelânın hele ol zann ile pindârına yuf 129-5

Vahdete dair sözler sarf etmekle kendini hâl ehli sanan kimseler, yaptığı terkipler boşa çıkan bir kimyagere benzer:

Kâl-i vahdet ile sanan kendüsini ehl-i hâl
Ol 'ameli lagv olan benzer hemân kimyâ-gere M.28

Müşrik ve kâfirlerin vahdet ile ilgili bilgileri ise tamamıyla hayalden ibarettir ve sözleri boştur:

Dime ki vâkıfım mülhîd makâlen sırr-ı tevhîde
Senîn bildiklerin cümle hayâldür olma rencide 179-1

Şair, bir beyitte, vahdet konusunu buraya kadar anlatılanlardan farklı bir yönde ele alır. Vahdetin idraki çok önemli olmakla birlikte, dinin gereklerini yerine getirmeyen kişiye bir fayda getirmez:

Sâde vahdet fâ'ide virmez vücûd-ı 'âşîka
Râh-ı eslemdür gel ey dil şer'a eyle ittîbâ' 122-4

2.6. Mâsivâ

Mâsivâ, Allah'tan başka her şeyi içerisine alan geniş kapsamlı bir mefhumdur.³¹ Mutasavvıflar onun sevgisini gönülden çıkarmaya büyük önem verirler. Çünkü "gönülde Allah'dan başka neyin sevgisi varsa, onun sevgilisi, hatta ilâhî odur."³² İnsan ondan kurtulduğu takdirde "basiret ehli olur, her nefeste Allah'ın halktaki çeşitli kudret eserlerini görür."³³

Mâsivâ ile kesret aynı manayı ifade etmekle birlikte şair, kesreti daha ziyade vahdet için bir karşılaştırma unsuru olarak, mâsivâyâyı ise vahdetle doğrudan ilişkilendirmeden ve genellikle ona duyulan sevginin zararları itibarıyla ele alır.

Allah dışındakilere duyulan sevgi, nefse aittir (189-4). Bu sevgi insanları aldatır, fitnelere maruz bırakır (145-1), bozuk düşüncelere sevk eder (145-2) ve gönlü ziyana uğratar (107-3). Mâsivâ ile uğraşmak boş bir kavgadır, kimseye bir şey kazandırmaz:

Hayrete var ey gönül gel fikr-i dünyâyı unut
Mâsivâdan fârig ol bî-hûde gavgâyı unut 25-1

Aşk ehlinden başkası, onun dert bataklığına saplanmıştı. Ondan uzak durana herhangi bir zarar gelmez (145-3). İnsan, mâsivânın dertleri ile uğraşmak yerine Allah aşkına yönelmelidir:

Gel ey dil mâsivâ şuglıyla olma âyis ü pür-gam
Gam-ı 'aşk ile olsun çeşm-ecfânın dem-â-dem nem 158-1

Gönle, Allah'tan gayrı ne gelirse, vehim ve hayalden ibarettir; bunlar kişiyi manevi âlemlere yönelmekten alıkoyar (158-2, 51-7). Bütün bu vehim ve hayaller ancak aşk ateşi ile mahvolur (N.4-1).

2.7. Anâsır-ı Erba'a

Madde âlemi, Allah'ın bir sanatı olarak (137-3) toprak, su, hava ve ateş olmak üzere dört unsurdan meydana gelmiştir ve varlığını Allah'ın yaratması ile devam ettirmektedir (137-4). Bu

³¹ Mâsivâ ile ilgili bazı yaklaşımlar ve mâsivânın çeşitleri için bk. İhsan Kara (hzl.) (2008). *Seyyid Mustafâ Rasim Efendi, Tasavvuf Sözlüğü İstılâhât-ı İnsan-ı Kâmil*. İstanbul: İnsan Yay. 974-975.

³² Ethem Cebecioğlu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 414.

³³ Mustafa Tatçı ve Halil Çeltik (hzl.) (2004). *Kırınılı Selim Dîvâne, Âriflerin Delili Müşkillerin Anahtarı*. Ankara: Akçağ Yay. 99.

unsurlar tek bir kaynaktan ortaya çıkmış olsalar da birbirinden çok farklıdır (47-2). Bunların oluşturduğu bu âlem, “cemâl”e bir perdedir. Allah bu perdede sayısız hikmet ve tecelliler gösterir:

Sad-hezârân şîve vü hikmet verâdan gösterür
Rûyına çekmiş o dilber çâr ‘anâsırla nikâb 24-3

Şair, anâsır-ı erba'a içerisinde en çok suya önem verir: Eğer su olmasa; ateş, bütün eşyayı yakıp mahveder (37-3). Toprağın içerisine nüfuz ederek ağaç ve çiçeklerin ortaya çıkmasına vesile olan, sudur:

Âba bak kim batn-ı hâke sârî olur dem-be-dem
Gün-be-gün bâriz olan ezhâr u nahl-istâna bak 137-5

İnsan vücudu, bu dört unsurdan ruha biçilmiş bir elbise gibidir ve kesret âleminin bir parçası (162-1, T.B.I-2) ve aynı zamanda özetidir. Ona bakan bütün âlemdeki sanatı toplu bir biçimde görebilir:

Bakma gel arz u semâya sûret-i insâna bak
Çâr ‘anâsırdan mürekkeb san‘at-ı Rahmâna bak 134-1

Bunlarla birlikte; kişiyi keşmekeşe düşüren, vücuttaki bu unsurların özellikleridir (111-3). Ateş, hava, su ve topraktan oluşan bir gömlek hiç de rahat olmaz:

Niçe râhat olur ol kes çünkü sirbâli anın
Âteş ile bâd olup ‘âlemde âb u hâk ola 182-5

Çâr-erkândan sızılmış çarha girmiş devrde
Tıynet-i pâkîzede eczâdan akdemdür kadeh 42-3

2.8. Dünya

Eserde dünya; cihan, dehr, devran, âlem, fenâ ve fânî gibi ifadelerle de karşılanarak ve genellikle, insan üzerindeki olumsuz etkileri ve gelip geçiciliği ile ele alınır.

Dünya, içindekilerle birlikte gelip geçicidir. Yazı-kışı, mutluluğu-sevinci (83-1), uykusu-uyanıklığı, keyfi-sıkıntısı (83-2), varı-yoğu (83-3), aşağısı-yücesi (83-5); güzelleri ve güzellikleri geçip gider (145-5). Halkı, ölüm şerbetini içerek alay alay kabirlere dolar:

Şerbet-i mevî içüben bâb-ı kubûra giçmeye
Halk-ı cihân âlây âlây yemn ü yesâr gelür giçer 83-6

Keşmekeşlerle doludur (114-1) ve sıkıntılarının kaynağıdır (59-2). Ona ait olana gönül bağlamamak gerekir (T.B.V-1). Sevgisi, kişiyi Allah'tan uzaklaştırır (152-2). Düşünce ve derdi, gönlü perişan eder (104-2, 141-1). Bunlardan korunma ve kurtuluş, aşk ve tevekkül sayesinde olur (86-1, 115-7).

2.9. Nefis, Benlik

Nefis, tasavvufun en çok üzerinde durduğu konulardan biridir. Mutasavvıflar, nefis ve onun ıslahı üzerine zengin bir bilgi ve kültür birikimi oluşturmuştur.³⁴

Sıdkî'nin şiddetli eleştiriler yoluyla ve sık sık işlediği bir konu olan nefis, Dîvân'a, kötülüğü isteme ve kötülüğe sevketme; böylelikle, Allah'a giden yolda en büyük engellerin başında gelme gibi yönleriyle akseder. Nefsin en belirgin sıfatlarından olan ve aşağı yukarı aynı manalarda kullanılan “benlik” ve “varlık” mefhumları da eserde, hemen hemen aynı işlevler yüklenerek ve çoğu zaman nefsi karşılayacak şekilde yer alır.

Nefis, hem dünya, hem de ahirette insanı hor ve hakir eder. Cehennem'in esası odur. Çünkü bütün günahlar ona bağlı olarak ortaya çıkan benlik ve varlık iddiasından kaynaklanır. Bu duygular bir bakıma; Allah'ın mülkünde ortaklık, Allah'a ait olan kudreti kendine nispet etme ve dolayısıyla ilahî takdiri saymama ve ona baş kaldırma manasına gelir. Bu yüzden benlikten -kibirden- daha büyük günah yoktur:

Der-dü-‘âlem varlığımdu eyleyen h‘âr u hacîl
Dûzahım budur esâsı bilmişim gizlü ‘ayân 169-20

Dem-be-dem bâ‘is olan bunca günâha şübhesiz
Benlik olduğına Sıdkî var durur im‘ânımız 97-7

Tedbîr iden varlık ile dûzah ‘azâbımı çeker
Takkîrini derk eyleyen cennetde eyler hoş safâ M.21

Ehl-i dile benligidür zenb-i âhir olamaz
Cümle zenb hâsıl olur çün benliginden âdemin M.9

Nefis, insan için bir beladır (169-6). Onunla Allah yolunda ilerlemek mümkün değildir (15-5). Yapılan ibadetlerin heba olmasına yol açar (189-3, 15-7, 51-9) ve böylece kulun elini boşa

³⁴ Nefisle ilgili çeşitli telâkki ve yorumlar için bk. *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (2006). çev. Zafer Erginli, İlyas Karşlı vd. İstanbul: Kalem Yay. 744-768.

çıkartır (189-2). Benlik duygusunda şeytana eşlik eder (189-6). İnsanı sıkıntılara, berbat hâllere düşürür (142-2, 180-10, 51-2) ve perişan eder (181-3).

Yaptığı işler Allah'ın rızasına uygun değildir (T.B.III-5). Şeytan tarafından desteklenir (79-4) ve dile gelmeyecek günahlar işler (15-9). Elindeki ile kanaat etmez (145-2). Kötü ve boş işlerle uğraşır (2-4, 169-28).

Yeme ve içmede, zevk ve sefada üstattır; her bir zerresi para, mal ve şöhret arzusu içerisindedir. İnsanların, kendisini parmakla gösterip, "Bu, filan oğlu filandır." demelerini ister. Böylelikle, günahların başı olan dünya sevgisini kendinde toplar:

Ol kadar olmuş ta'ayyüşde reşid ü zû-fünûn
Mû-be-mû vâkif zer ü sîm celbine ol bed-gümân 169-10
Meyl-i şöhretle müşârün-bi'l-benân olmak diler
Halk içinde diyeler budur fülân ibnü fülân 169-22
Nefis ister cihânda mâl ü şöhret
Ma'âsinin esâsın eyler îmâ 14-14

Dünyalık elde etme hevesiyle tuzaklara düşüp (169-21) büyük sıkıntılara garkolmasına rağmen, yine de gaflet içerisindedir:

Bu ne da'vâ bu ne hâlet bu ne keyfiyyet durur
Berzah-ı 'uzmâya düşmüş kendini bilmez her ân 169-15

Kendini herkesten üstün görür (169-27). Kendi kusurları ile uğraşmak yerine başkalarınınkini görür ve onları ayıplar:

Kendü 'aybına mukayyed olmayup ey nefis-i dûn
Zümre-i ihvânı ta'yîbe olursın kec-dehân 169-26

Cihandaki fitne ve fesatların sebebi odur (122-5, 71-3). Şair, içinde yaşadığı devirdeki fitneleri, bu kötü nefisten ve alçak tabiattan türemiş zürriyetlere dayandırır:

Nefs-i şûm u mâder-i tab'-ı denîden toguben
Fitneler saldı zamâna işte ensâl-i dürûg 126-3

Nefis, bu ve benzeri sıfat ve fiiller münasebetiyle insanın apaçık düşmanıdır ve böyle olmakla, onunla mücadele etmek en büyük cihattır (137-13). İnsanın ona karşı etkili biçimde mücadele edebilmesi için; benliğinden geçip Allah'a sığınması (116-1), tevekkül etmesi (86-6) ve O'ndan yardım istemesi (14-23), kulluğun gereklerini yerine getirmesi (47-7), ahireti düşünmesi (147-1), kendini ciddi bir gayretle salihlerin arasına katması (31-6), nefisten bir fayda gelmeyeceğini anlaması (T.B.XV-2) ve ona uymaması (81-1), ruhunu ön plana çıkarması (124-1); az yeme, az konuşma ve az uyumayı tercih etmesi -riyazet hâlinde bulunması- ve bu yolla iç dünyasını saflaştırması gerekmektedir (169-25).

Bunlarla birlikte, başarıya ulaştıracak olan yalnızca Allah'tır. Nefsin yedi vadisi -emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiyye, merdiyye ve sâfiyye-, Allah'ın verdiği cezbe ile aşılar ve böylece fenâ vadisine ulaşılır:

Giçür vâdî-i heftiden cezbe ile
Fenâ vâdisini eyle bana câ 14-4

2.10. Hevâ

Hevâ, tasavvufî bir mefhum olarak, nefsin yüce olandan yüz çevirerek aşağılık olana yönelmesi ve dinin kurallarını gözetmeden, hoşuna giden şeylere meyletmesi gibi manalara gelir.³⁵ Nefse ait istek ve meyillerin tamamı bu mefhumun içerisine girer. Allah'ı istemek dışındaki bütün istekler hevâdır:

Eger âzâd olursa dil hevâ vü hırstdan Sıdkî
Ne meyl-i dūzah u cennet ne mülk ü câh u mâl ister 57-5

Benlik duygusu (189-6), mal ve şöhret sevgisi (35-1), makam hırsı (14-15, 172-3) ve daha birçok olumsuz unsuru içine alan hevâ; insanı kuşatarak (51-3), ulvi âlemlere ulaşmaktan mahrum eder (T.B.XI-5). Ona kapılanlar, maneviyattan hiçbir şey hissedemez:

Cihân memlû zamîr ile ser-â-pâ
Garîk-ı bahr-ı hevâ oldım be-gâyet 26-6

Hevânın hâkim olduğu kişinin hâli, gidişatı (19-3) ve amelleri bozuktur (189-6). O, insanı sürekli isyana sevk ederek şefaate lâyık olmaktan uzaklaştırır:

Şefâ'at büyüme şemme liyâkat vâir ise Sıdkî
Hevâ-yı nefis-i şûm ile niçe bir idesin 'isyân 164-46

Gönül hevâyâ uyarsa, Allah'ın huzurundan ayrı düşer (152-2) ve mahrumiyet ateşi ile yanar:

³⁵ Süleyman Uludağ (2002). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabcacı Yay. 164.

Kes meylimi âlâyiş-i ecnâd-ı hevâdan
Dil kişverini hicr ile nâr eyleme yâ Rab 18-3

Hevâ ile geçen bir ömür hiçbir işe yaramaz (15-1). Sayılı olan nefes sermayesini ona harcamak büyük bir kayıptır:

Nefes kadrin bilüp Sıdkî hevâya sarf ile kalma
Odur ser-mâye-i 'irfân o demdür mâye-i insân M.13

2.11. Can

Can, bedenin süsü ve güneşidir (61-7) Beden onunla kıymet kazanır. İnsanın fiilleri tenden değil, candan kaynaklanır (61-4). Cansız beden hiçbir işe yaramaz (61-2). Can, tende bir emanettir; gittiği zaman, vücuda ait hassalar işlemeyi durudur (90-4).

O bir sırdır. Bu sırra vâkıf olan konuşmayı bırakır, uzak olan ise dedikodu ve boş konuşmaya meyillidir:

Lâl olur cân sırrına vâkıf olan
Zâhirûnun meyli güft ü güyadur 69-2

Cana nispetle cisim, denize nispetle köpük gibidir (137-1). İnsan maddeye değil cana yönelmelidir. Aşkın gül bahçesi madde değil, can âleminde dir:

Pest ü bâlâda degildür giç tekâpûdan hemîn
Zâhid eger anlar isen câdadur gül-zâr-ı 'aşk 132-5

Can bir sermayedir (61-1). Bu sermaye ölüm gelmeden önce (T.B.II-4), Allah'a kavuşma yolunda harcanmalıdır:

Hüsn-i yâra olamaz gencîne-i 'âlem harâc
Vuslata cân-ı 'azîz olsa münâsib nezr ü pâc 39-1

Can ile ilgili diğer telakkiler şöyledir: Vücuda nasıl girdiği ve çıktığını kimse bilmez (61-6), ilim ve hikmetle beslenir (61-3); ancak ten bağından kurtulduğu zaman hürriyetine kavuşur (61-5), Allah'ı idrak, canın mâsivâdan uzak tutulmasıyla olur (T.B.II-2), Can ipliği, aşk ateşi ile yakılmalıdır (85-4). Âşıklar için, dünya içerisinde, can sohbetinden daha lezzetli bir şey yoktur:³⁶

Derd-i ser rûha 'azâbdur güft-güy-ı eyn ü ân
'Âlem içre var mı fikr it sohbet-i cândan elezz 54-2

2.12. Ruh

İnsanın aslı ruhtur (T.B.XIV-2). O olmadan, beden hiçbir işe yaramaz (59-4). Onun sırrından haberdar olanlar ancak âriflerdir (144-5).

Ruh bir güneş gibidir, beden ona nispetle ancak bir gölgedir (M.8); sonsuz bir deniz gibidir, cisim bu denizin üzerinde ancak bir köpük hükmünde kalır:

Bahr-i rûhun vüs'atini Sıdkiyâ tefhîm için
Didiler ehl-i ma'ârif cins-i eşbâha habâb 24-5

İnsan, bedene değil, ruha önem vermeli (106-4 142-3); onu Allah'ın zikri ile beslemeli (2,4), saflaştırmaya ve kemâle erdirmeye çalışmalıdır (50-5). Kötü sıfatların etkisinden kurtularak kemâle ermiş bir ruh, ilahî nurlara mazhar olur; nefsi hükmü altına alır ve insanı hevâdan korur:

Rûh-ı çâlâk cism-perver-i kuvâ-yı nefse râ'
Hısn-ı tenden eyler ecnâd-ı hevâyı imtinâ' 124-1

Kötü sıfatlara sahip olan ruh, hayvani ruhtur.³⁷ Kâmil mürşitler ondan uzaktır:

İttihâdın sırrını anlar bilür
Rûh-ı hayvânî olardan dürdur 94-4

2.13. Akıl

Sıdkî, aklın akl-ı küll, akl-ı cüz'î, akl-ı ma'âd ve akl-ı ma'âş olmak üzere dört çeşidini zikreder. Akl-ı küll, "Allah'ın kudretinden ilk evvel ortaya çıkan akıl, arş-ı a'zam, Hz. Muhammed'in nuru"³⁸ gibi manalara gelir. Varlık âlemi bu aklın bir sûretidir:

İşbu eflâk ü 'anâsır gör nedür şems ü kamer
Sûret-i 'akl-ı kül olan 'âlem-i imkâna bak 137-2

³⁶ Can sohbetinin lezzeti, canın vahdet-mana âleminin bir parçası olmasından ve sevgiliye olan nispetinden kaynaklanmaktadır.

³⁷ İnsanda hayvanlarla ortak olan üç ruh vardır. Bunların birincisi tabii, ikincisi nebati, üçüncüsü hayvani ruhtur. Hayvani ruhun en belirgin özellikleri gazap ve şehvettir. Bu ve benzeri sahip olan kişi insan değil, hayvan kabul edilir. (Faruk Meydan (1999). *Erzurumlu İbrahim Hakkı, Mârifetnâme*. İstanbul: Bedir Yay. 594-597.)

³⁸ Ethem Cebecioğlu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 45.

Şair, akl-ı küllü genellekle; bütünlüğe ulaşmış akıl -akl-ı selim- manasında kullanır. Gönle manevi yolda yardımcı olan (82-5), her şeyin Allah'ın takdiriyle olduğunu idrak eden (129-3) ve insanı isyan ve şerden uzak tutan akıl budur:

'Akl-ı külldür eyleyen 'isyân u şerden imtinâ'
'Akl-ı cüz'iden değil mi bunca işğâl ü sudâ' 122-1

Akl-ı ma'âd, ahirete yönelik akıl demektir ve asıl marifet, onu çalıştırmaktadır. Akl-ı cüz'î ve akl-ı ma'âş ise kesret ile meşgul olmakla, insanı boş yere huzursuz eder:

Ma'rifet almak durur 'akl-ı ma'âdiden peyâm
Cümle bu 'akl-ı ma'âşın itdiği hülyâ 'abes 35-3

Şairin özellikle üzerinde durduğu akıl, akl-ı cüz'î ve akl-ı ma'âştır ve genellikle "akıl" kelimesi ile bunları kasteder. Aklın bu kısımları kul ile Allah arasında bir engeldir (178-7) ve yüce âlemlerin anlaşılmasına dair herhangi bir kabiliyete sahip değildir (164-29). Üstelik bununla kalmayıp şeytanla işbirliği (137-18) ve hainlik yapar (184-12); dünyalık kaygıları (T.B.VIII-4) ve telkinleri ile insanı Allah yoluna girmekten meneder (T.B.VIII-2) ve Allah'tan ayrı düşürür:

Bu akl-ı dündür eyleyen mahbûbdan gayri beni
Sad pâre olsun 'aşk ile 'aklın 'ikâli bu gice 178-6

Ortaya koyduğu düşünceler benzetmelere dayalıdır. Bu benzetmeler kişi ile hakikat arasında bir perdedir, boş yere zaman harcatmak ve eziyet vermekten başka bir işe yaramaz:

Aferîn endişeme kim 'aynîyi tanzîr idüp
Giçdi bî-hûde Sıdkî gam ile rûz u şebim 159-7

Akla uyan, mutluluktan yana bir şey elde edemez (T.B.IX-5) ve her an ızdıraplarla iç içedir (T.B.VIII-3). İnsana kazandırabileceği ancak evham ve hayaldir. İnsan ona değil, aşka uymalıdır:

Uyma gel bu nâkıs 'akla 'aşkı anla 'aşka uy
Düşme evhâm u hayâle 'akldan giç 'aşka uy T.B.VIII-1

Evham, hayal, endişe vb. unsurlar aklın askerleridir. Bu askerleri mahvetmek için aşk gereklidir:

Kırup mahv itmeye dilden cünûd-ı 'aklı sultânım
Emân virme bu iklîme o şîr-i 'aşkı me'mûr it 29-6

Aştan haberi olmayan kişi, kendini akıl ve akla ait işlerde üstat olarak görür; fakat aşk gelince, bunun ne kadar boş bir dava olduğunu anlar (154-2). Aşıklar akli mağlup ederek en yüksek mertebelere ulaşmışlardır. Böyle olmakla birlikte; akıl ile perdelenmiş kimseler (19-6) onlara, -tavırları akıldan uzak olduğu için (55-5)- "mezcup" der:

Gürûh-ı 'âşıkân 'akl-ı ma'âşî eylemiş maglûb
Anınçün bilmeyenler dir havâs-ı der-gehe meczûb 19-1

2.14. Vücut, Ten, Cisim

Sıdkî; vücudu, genel itibarıyla, Allah yolunda bir engel olması münasebetiyle ele alır. İnsanın maddi vücuda ve ona ait zevklere değil, ruha ve gönle yönelmesi gerektiğini sık sık dile getirir.

Vücut, karışık nutfeden ortaya çıkmıştır ve zulmetle iç içedir. Onu aydınlatacak olan ancak ruhtur (117-6). İnsanın mizacını cisme ait zevkler bozarken, ruha ait zevkler güçlendirir:

Zevk-i cismânî sakîm eyler mizâc-ı âdemi
İ'tibâr-ı zevk-i rûhânîyledür ferr-i mizâc 39-3

Tene düşkün olan kimse, kesret sevgisine (69-1) ve nefsin tuzağına düşmüştür; Allah'a giden yoldan haberdar olamaz:

Ten-perver olup düşme nefis dâmına Sıdkî
Emrini gözet Hakka giden râhı unutma 185-5

Vücutta yüce âlemlere çıkma kabiliyeti yoktur. Onunla oyalanan kişi, aslına ulaşmaktan mahrum kalır:

Ma'ârif burcını Sıdkî dilersen hâk ol dilde
Anı endişe seyr eyler cisim çıkar mı Keyvâne 190-5

Oyalanup kalmışım bu âb u gilde çend-rûz
Aslımı bulmakta şimdi deng ü hayrân olmuşum 166-9

İnsan, onu ne kadar süslerse süslesin, bundan bir fayda göremez:

Libâs-ı fakr ile fahr eyle Sıdkî kalbe vir zînet
Virür mi fâ'ide ilbâs olinsa cisme dürlü nah 45-5

Vücutun mahvolması çok kolaydır, nefes bittiği anda işi biter (90-1). Teneşir tahtasında bütün süslerinden arınır ve sonunda yer ile yeksan olur:

Soyulur tahta-i magselde Sıdkî cism-i nahîf

Kafâ-yı huşkde bir bak ki kelle-pûş mı kalur	90-5
Anla hâli kes makâli Sıdkiyâ	
Cismi âhir hâk ile yek-sân ider	89-9

2.15. Zâhir-Bâtın

Zâhir; gözle görünen, dış dünya, madde ve bedeni; bâtın ise gözle görünmeyen, iç dünya, mana ve gönül ifade eder. Sıdkî bu mefhumları genel itibarıyla insanın yapısı ekseninde ve karşılaştırmalar yoluyla ele alır.

Zâhirin aslı bâtındır (111-2, 93-3). Zâhir, yazı; bâtın, o yazının ifade ettiği mana gibidir ve asıl olan şekil değil, manadır (117-2). Bâtın bir güneşe benzer fakat herkes onu göremez (184-20). Zâhir de bâtın da Allah'tan bir hediye (17-3) olmakla birlikte; zâhir, insanı vahdet ve hakikatten uzaklaştırır (12-2, 91-3). Zâhiri ilimlerle Allah bulunmaz (184-21). İnsan için asıl farz olan, bâtını düzeltmektir (154-5). Asıl düşman, bâtın âleminde bulunan nefistir (173-5). Bâtının korunması için zâhiri, dinin kurallarına göre düzeltmek (179-4); gelişmesi için ise az konuşma ve sükûnet gerekir:

‘Âdetidür ehl-i Hakkın dâ’imâ samt u sükût
İnkişâf-ı bâtına bâ’is durur samt u sükût 30-1

Gönlünde Allah sevgisinden bir eser bulunmayan kişi, dünyaperest olur. Böyle birinin bâtını putlarla dolu bir kiliseye benzer:

Hubb-ı Hakdan mâye yok kalbinde ey dünyâ-perest
Deyr-âsâ bâtının olmuş çü me’vâ-yı bütân 169-31

İnsanın bâtını, zâhirden hareketle anlaşılamaz (62-5). Bâtın bir kılıç, zâhir ise bu kılıcın kını gibidir; kına bakarak içerisindeki kılıcın cevheri hakkında bir şey söylenemeyeceği gibi, kişinin zâhirine göre, bâtını hakkında hüküm verilemez (128-3). Bu duruma bir diğer örnek, testi ve onun içerisindeki. Testinin dışına bakılarak içerisindeki bilinemeyeceği gibi, zâhire bakılarak bâtın bilinemez:

Nigâh itsen eger Sıdkî temey(yü)z olur mı zâhirde
Derûnında sebûnun mey mi vardır yohsa sâfi su 175-5

Zâhir ile uğraşmak kişinin hâlini perişan eder (T.B.XI-4). Ona takılan kişi, sûretperest olur ve madde âleminin korkularıyla yüz yüze gelir; bâtın ile içli dışlı olan ise yalnızca Allah'tan korkar (56-6).

Sûrete ait lezzetlerden insana bir fayda yoktur (95-4). Kişi, bâtın âleminin ferahlığına ulaşırsa zâhirdeki sıkıntılardan dolayı dertlenmekten kurtulur:

Gam yime olsa makarrın vâdî-i zâhirde teng
‘Âlem-i bâtında Sıdkî olmalı sûret ferâh 43-7

Asıl sultanlar, bâtın âleminin sultanları olan mürşitlerdir (94-18). Onlar, bâtını irşat ile memurdur (94-15). Herkesle aynı görünse de kâmil insanlar da bâtın itibarıyla birer sultandır (76-3). Aynı durum, dış görünüşleri fakirlerinki gibi olan dervişler için de geçerlidir (186-5). Sâlikler, zâhiren pejmürdedir, fakat bâtın itibarıyla mamurdur (111-7). Aşıkların görünüşü perişan olsa da bâtını Hakk'ın nuru ile abat olmuştur:

Zâhiri gerçi perîşân görünür ‘âşıkların
Bâtını olmuş hakîkat nûr-ı Hakla pür-şu‘â‘ 122-2

Bu insanlara hile yapmak çok tehlikelidir. Çünkü onlar “bâtın kılıcı”na sahiptir.³⁹ Derviş ve sadıklara dost olmadığı hâlde dost gibi görünenler (105-5), bâtın kılıcından -manevi silleden- habersiz düzenbazlardır:

Türkmânca didik gazel sâf-dillere virmez hâle
Bâtın kılıcın bilmeyen mekkâradur tehdîdimiz 105-6

2.16. Hâl-Kâl

Hâl, iç dünyaya ait güzel hasletleri veya kemâlleri; kâl ise hakikati olmayan laf ve iddiaları ifade eden bir mefhumdur. Kâl ile hâl arasındaki fark, şeker kelimesini söylemekle şeker yemek arasındaki fark kadar büyüktür (M.29). Hakikat söz ile değil hâl ile elde edilir (T.B.XV-5, 57-2). Gönülde hâl yoksa söz boştur (128-3, 117-3). Söz ile menzil alınmaz (140-7). Kâmillerin sözünü nakletmekle de kemâl olmaz (169-16). Kişi, hâl sahibi olmak için gayret etmelidir:

Çalış ‘irfân u hâle eyle insâf
‘Ömür ser-mâyesini itme isrâf 127-1

Bütün bunlarla birlikte insan, ne hâle ne kâle dayanmalı; yalnızca Allah'a yönelmelidir:

Ne ‘ilm ü hâle ne kâl ü kâle

³⁹ “Manevi olarak edebe getirilme işine ve evliya sillesine” bâtın kılıcı adı verilir. (Ethem Cebecioğlu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 90.)

2.17. Seyr ü Sülûk

Sâlikin Allah'a kavuşmak için yaptığı manevi yolculuğa seyr ü sülûk denir. “Tasavvuf kavramı olarak 'seyr' sâlikin cehâletten ilme, kötü ve çirkin huylardan güzel ahlâka, kendi varlığından Hakk'a doğru hareket edip yürümesidir. Sülûk ise, tasavvuf yoluna girmiş kişiyi Hakk'a vuslata hazırlayan ahlâkî eğitimidir.”⁴⁰

Seyr ü sülûkta ilerleyebilmek için talep (15-6), kararlılık (75-5), sıdk ile metanet (118-3), cesaret (27-1), gayret (34-4, 140-7) ve ihlas (113-4) şart olmakla birlikte her şeyden önce Allah'ın lütuf ve yardımı gerekir (26-5, 46-3). Allah'ın yardımı olmadan muvaffakiyet olmaz:

Senin tevfikınadır i'timâdım
Sülûkümü muvaffak eyle bana 14-9

Sıdkî, kendini seyr ü sülûkta çaresiz görür (14-17) ve bu yolda dostlarının dahi kendisine engel olduğundan yakınır:

Akrabâ 'akreb ahıbbâ mâni'-i seyr ü sülûk
Hûşeye bâdî olan nâ-puhtelerden el-hazer M.33

2.18. Devr

Devr, ruhun yolculuğunu karşılayan bir mefhumdur. İnsan ruhunun lahuti âlemden madde âlemine, buradan da tekrar ait olduğu yere dönüşüne devr; bu yolculuğu anlatan manzume de devriye denir. Ruhun madde âlemine iniş yolu “kavs-i nüzul” veya “devre-i ferşiye”, madde âleminden manevi âleme çıkış yolu ise “kavs-i uruc” veya “devre-i arşiye” olarak adlandırılır.⁴¹ Sıdkî Dîvânı'nda bir manzume, devriye hüviyetindedir (169). Bu manzume, devrin nüzul kısmını ihtiva eder:

Ruh, ruhlar âleminden bu dünyaya dokuz felekten ve anâsır-ı erba'adan geçerek gelir (169-1). Dünyada maden, bitki ve hayvanda (169-2) bir müddet kaldıktan sonra ana rahminde karışık nutfeden şekillenmiş olan vücuda girerek doğar (169-3, 169-4). İnsan beş yaşına kadar vaktini genellikle ağlamakla, bu yaştan buluğa erinceye kadar ise hoca ve baba korkusuyla geçirir (169-5). Buluğdan sonra kendini nefis ve hevâya kaptırır (169-6). Şair bundan sonraki beyitlerde nefsinin kötülüklerini ve düştüğü hataları sıralar ve yer yer, bunlardan kurtulmak için Allah'a dualar eder (169-7– 69-35).

2.19. Cezbe

Allah'ın bir lütuf olarak kulu kendisine çekmesine, yaklaştırmasına cezbe denir. Cezbe yetişirse kulun hâli perişan olur (15-3). Mürşitler onunla başarıya ulaşır (94-13). Allah'ın güzelliğinin cezbesine gönüller dayanamaz (29-5). Aşk, Allah'ın cezbesine mahsus gizli bir hâldir, herkes ona mahrem olamaz:

Olamaz herkes harîm-i mahrem-i 'aşk-ı Ehad
Cezbe-i cezzâba mahsûs hâl-i pinhân şübhesiz 100-3

2.20. Nazar

Nazar, “mürşidin müridine ma'nevî yolla bakması demektir. Bu bakış, feyzin akmasına ve intikâline sebeptir.”⁴² Mürşidin veya pîrin bakışı kimya gibidir, insanın hâlini değiştirir (94-31, 152-6) ve derdine derman olur (29-1). Kâmil mürşidin nazar kıldığı kişi, yüksek mertebelere erişir:

Mazhar-ı rif'at olur ger bir kese
Pîr-i kâmil lutf ile kılsa nazar 63-8

Sâlikin gönlü bu nazar ile temizlenip tecellilere mazhar olur ve hakikate erer:

Dil-i sâlik kıyâs itme bilâ-mürşid olur mir'ât
Hakikat mürşid-i kâmil nigâhına muhassasdur 62-6

2.21. Firak

Firak, Allah'tan ayrı kalmayı ifade eden bir mefhumdur. Bu ayrılık Allah'ın takdiridir ve yine ancak O'nun takdiri ile sonlanır (175-3, 135-4). Allah, insanı ruhlar âleminden ayırarak -belki de-nefsini tanısm diye dünyaya göndermiştir:

Fehm olunmaz mı ne nisbedür bu kayd-ı iftirâk
Men 'aref sırrın beyân için mi pend-i iftirâk 135-1

⁴⁰ Kâmil Yılmaz (2004). *Tasavvuf Meseleleri*. İstanbul: Erkam Yay. 76.

⁴¹ Süleyman Uludağ (2002). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabcacı Yay. 105.

⁴² Ethem Cebecioğlu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 467.

Allah'tan ayrı kalmak, tarifsiz acıları beraberinde getirir (24-4). Âşığın gönlü, bu ayrılıktan dolayı perişandır (162-7, 135-3). Ayrılık derdi onu âdeta bir ateş gibi yakar (160-4, 150-4). Bu ateş, cehennem ateşinden daha şiddetlidir (102-3) ve onu okyanuslar dahi söndüremez:

Baglasan bahr-i muhîti yine söyünmez Sıdkî
Ateş-i firkat-i yâr ile yanar cân ü kebed 49-7

2.22. Gaflet

Nefis ve hevâya uyarak Allah'ı unutmak demek olan gaflet, kişiyi hakikat ve manevi güzellikleri fark etmekten alıkoyarak (7-5, 8-3, 51-6, 140-6) ömrün boşa geçmesine sebep olur (15-10, 197-7); Allah'ı hissetmeyi engeller (14-6, 181-4), idraki giderir (157-3), insanı benlik davasına düşürür (152-1) ve riyazet, mücahede, zikir ve tefekkürden uzaklaştırarak öküz ve eşeklere döndürür:

Ne riyâzet ne tecâhüd ne tezekkür ne fikir
Kalmışım vâdî-i gafletde çü gâvân u harân 169-9

Bütün günahların (16-7), belâ, sıkıntı ve dertlerin kaynağı odur (128-5, 92-6, 92-7). Ondan kurtulmak büyük bir marifet ve saadettir (T.B.III-2, 92-1, 19-3).

Gafletten kurtulmak, Allah'ı zikre devam etmekle olur; âşıklar bu yol ile sırlara ulaşır (177-5). Gaflete düşmüş bir kimsenin âşıklık davasında bulunması abestir (98-7).

2.23. Vehim, Hülya, Havatır, Hayal, Zan, Şüphe, Vesvese

Bu mefhumlar kişiyi Allah yolundan alıkoyan zararlı düşünceleri ifade eder. Şair bunları birbiri ile hemen hemen aynı manada kullanır.

Bunlar, cismani düşüncelerdir (158-3) ve hakikatin yanında hiçbir ehemmiyet taşımaz (184-24); nefis ve şeytandan (86-6, M.2), benlikten (184-25), akıldan (198-2, T.B.VIII-1, 137-18) ve dünya sevgisinden (T.B.VIII-4) kaynaklanır; insanı huzursuz eder (145-4), aşktan ve hakikatten uzaklaştırır (19-7, 15-2), ibadet zevkinden mahrum bırakır (51-10) ve gönlü perişan bir hâle düşürür (46-4).

Bu asılsız düşünceler gönle bazen kişinin iradesi ile bazen de irade dışı olarak gelir; korkulacak ve dikkate alınacak şeyler değildir (56-3, 56-2). İnsan onlara aldırmamalı (56-1) ve tevekkülü siper edinmelidir (86-3, 86-5, 86-6).

Kalbe Allah'tan gayrı ne gelse hep evham ve hülyadır. Peygamberlerin yolu haricindeki yollar, temelinde benlik bulunan zarlardan ibarettir:

Ne gelse gayr-ı Hak kalbe bütün evhâm ü hülyâdur
Meger endişe rûhânî ola hem gaybdan mülhem 158-2
'Urvetü'l-vüskâ olan şer'a yapış a'zârı ko
Enbiyâ râhını izle zann ile pindârı ko T.B.XIV-1

2.24. Hakikat

Sıdkî'ye göre hakikat, vahdet sırrına ermiş bir insanın idrak edebileceği bir mefhumdur. Aslında mecaz ve hakikat birbirinden ayrı değildir. Bunu anlamak için kesretten arınmış bir nazar gerekir:

Yek sühandur ger sorarsan bu hakîkatle mecâz
Böyledür ammâ 'âzîzim ger nazarlar pâk ola 182-4

Hakikat, bütün âlemi aydınlatan bir güneş gibidir. Zerrelere onun ışığı ile hareket eder (99-2). Zerrelere döndüren hakikat, Allah aşkıdır:

Hâlî sanma 'arsa-i dehri hakîkatden sakın
'Aşk-ı Hakla zerrelere cünbişlenür eyler semâ' 124-2

Hakikati anlayan kimse, ben-sen kavgasını terk ederek yalnızca Allah'a yönelir (N.2-2) ve böylece manevi âlemin güzelliklerine gark olur (160-3). Bunlar laf ile değil, yaşayarak elde edilir (57-2).

Allah, âriflere hakikat ilminin özünü ve hasını vermiştir. Onların sözlerindeki manaları anlamak için yüce bir meşrep gereklidir (11-1).

2.25. Kendini Bilmek

İnsanın kendini bilmesi, Allah'ı da bilmeyi beraberinde getirir. Mutasavvıflar, "Nefsini bilen Rabbini bilir." hadisinden yola çıkarak bu konuya büyük bir önem verirler.

İnsan, sıfatları ve zatıyla bir kitaba benzer. Onu okuyarak kendini tanıyan, Allah'ı da tanır (16-1) ve böylece en büyük devlete kavuşur (111-4). Bunu gerçekleştiremeyen ise gaflet içerisinde dert çekip durur (166-2). Dünyalık kaygısına düşerek kendinden habersiz yaşayan kimsenin ömrü boşa harcanmıştır:

Bir ma'âş ile olup kendüsünü anlamayan
Sıdkiyâ öyle kesin 'ömrüne efkârına yuf 129-7

Kişi, dünya sevgisi yerine ilahî aşka yönelmelidir. İlahî aşkın sırlarını keşfetmek de kendini bilmekten geçer:

Men 'aref sırrına vâkîf olmayan fehm eylemez
Sırr-ı mübhemdür açılmaz ma'nâ-yı tømâr-ı 'aşk 132-6

2.26. Âb-1 Hayat

Âb-1 hayat, ölümsüzlük suyu demektir. Şair bu ifadeyi, “ebedî hayatın ve saadetin vesilesi” manasında kullanır. Şaire göre, âb-1 hayat söz -vahiy- içerisinde gizlidir, fakat idraki saf olmayan kimse onu fark edemez:

Havsala mahz olmayınca nûş olunmaz Sıdkiyâ
Zulmet içre âb-1 hayvân bil kelâm içindedür 91-7

2.27. Meyhane

Sıdkî “meyhane”ye ilahî aşkın doyasıya yaşandığı manevi bir iklim manasına gelecek şekilde yer verir. Şaire göre, bu iklime alışmış kişi ne mescitte ne de tekkede huzur bulabilir (191-4, 2-2). Âşıkların kadimî mekânı meyhanedir. Elest meclisindeki zevk ve neşe burada devam etmektedir:

Kadîmî câyımızdur kâm aluruz zevk u 'işretten
Kerem kıl sâkiyâ itme der-i mey-hâneyi mesdûd 48-2

Burada sâkî, mürşit; şarap, aşktır ve tamamıyla sefa hâkimdir (66-3, 152-7, 80-2). Meyhane müdavimleri, dünya endişesinden kurtulmuş bir vaziyette (19-1), Allah'ın huzurundadır:

Sana cây oldı ey zâhid mesâcid bana mey-hâne
Sana seng ü bana mihrâb-ı ebrû⁴³ oldı dîvâne 190-1

2.28. Aba

Aba, dervişlerin giydiği basit bir elbisedir. Kesretten arınma, dervişlik ve fakr gibi hâlleri simgeler. Gönül ancak onun içerisinde -bahsi geçen hâllerle hâllenilince- rahat edebilir:

Sıdkiyâ çokdur kabâ lebsinde renc ü ihtiyâc
Bâdî-i ârâm-ı dil köhne 'abâ vâdîsidür 66-5

O, dervişin dünyalık olana veya mâsivâyâ bakan yüzüdür. Bu yüz bir harabe gibi görünse de içerisinde vahdet hazinesi gizlidir:

Arayup bu şeş cihâtı boş tekâpû eyleme
Var mıdur derk eyle sôfi zîr-i delkimde sivâh 186-4

2.29. Riyazet

Düşkün olduğu şeylerden mahrum bırakarak nefsi terbiye etmeye, riyazet denir. Riyazetin temel usulleri az yeme, az uyuma ve az konuşmaktır.

Riyazet ile; nefis zapt altına alınır (169-25), gönül mâsivâ sevgisinden temizlenir (147-3, K.1-2) ve bu sayede sevgilinin cemâl tecellisine mazhar olur (N.5-1), kalpteki irfan hazinesi ortaya çıkar (6-4), cümle mana açılır ve böylece kul, Hakk'ın emirlerine itaat eder (N.5-2).

Az yeme ile bâtin zararlardan korunur (7-1), can rahata kavuşur (137-24), kalbin katılığı ortadan kalkar ve aşkın lezzeti ortaya çıkar (25-2); âriflerin temizliği ve zarafeti bundandır. Az konuşma sayesinde manevi yükselme gerçekleşir (30-1), ruhun hikmetleri ortaya çıkar (30-6), belalar ve sıkıntılar engellenir (30-4, 30-7). Az uyuma, insanı Allah'ın hazinelerine ulaştırır (100-4).

Bütün bunlarla birlikte; riyazetten bir fayda elde etmek, Allah yolunda olmaya bağlıdır. Şeytanı rehber edinip dalalet kuyusuna düşmüş bir kimse, yüz sene riyazet yapsa dahi bir fayda göremez:

Yüz sene itsen riyâzet düşdigin çâh-ı dâlâl

⁴³ Burada “ebrû” -kaş- yaya benzemekle, miraçla ilgili bir ayette geçen “kavseyn” (bk.: Ayetler) kelimesini ima etmektedir. Şair bu ifade ile Allah'a yakınlığını ifade etmeye çalışmıştır. “Kaş”ın tasavvufî bir remiz olarak bazı manaları için bk. Ömür Ceylan (2000). *Tasavvufî Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kitabevi Yay. 348.

2.30. Terk

Allah'tan gayrı ile alâkayı kesmeye “terk” adı verilir. Mutasavvıflar bu mefhumu “terk-i dünya, terk-i ukba (ahiret), terk-i hestî (varlık) ve terk-i terk” olmak üzere başlıca dört kısımda ele alırlar. Sıdkî bunlar içerisinde özellikle “terk-i dünya” ve “hestî” üzerinde durur.

Dünya baştan başa fitnedir. Ârifler onu terk ederek selamete ulaşır (125-5), terk etmeyenler ise boş bir kavga içerisinde (31-5). Ona ait heveslerden geçen kimse, dünya gamı diye bir şey bilmez (77-1).

Tıpkı dünya gibi; varlığı, bir diğer ifadeyle benliği terk de insan için en büyük rahatlığı beraberinde getirir (198-4). Varlık-benlik düşüncesi bir zandan ibarettir ve bu zannın peşinde koşmak, sıkıntıdan başka bir şey vermez:

Kâm-yâb olur mı 'ârif müflis-âsâ evvelâ

Terk-i hestî eyleyüp mahv itmese pindârını

196-6

Akıl, “varlığı terk”in önünde engeldir. Bu yüzden ilk önce aklın terk edilip, aşkın tercih edilmesi gerekir (31-4). Aşk yolunda ilerleyip vahdete ve sevgiliye erişmek için ise; canın feda edilmesi, terki şarttır (199-2, 34-6).

Kaynakça

- Abdurrezzak Kâşânî (2004). *Tasavvuf Sözlüğü*. Çev. Ekrem Demirli. İstanbul: İz Yay.
- Artun, Erman (2005). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Batur, Suat (1998). *Açıklamalı-Örnekli Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Altın Kitaplar Yay.
- Bilgin, Azmi (hızl.) (2000). *Ümmî Sinan Divanı (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.
- Cebecioğlu, Ethem (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay.
- Ceylan, Ömür (2000). *Tasavvufî Şiir Şerhleri*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmed (2001). *Necati Bey Divanı'nın Tahlili*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Çınarcı, M. Nuri (2007). *Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey'in Tezkiretü'ş-Şuarâ'sı ve Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Çifçi, Ömer (hızl.). *Fatîn Davud - Hâtimetü'l-Eş'âr*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html>.
- Eraydın, Selçuk (2008). *Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yay.
- Erdem, Sadık (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Eren, Abdullah (2009). "Hüsn ü Aşk'ın Kurgusunda Belirleyici Faktörlerden Biri Olarak Acz". *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Klasik Türk Edebiyatında Mesnevî Özel Sayısı 4/7*: 239-252.
- Es'ad Efendi. *Bağçe-i Safâ-endûz*. İstanbul Üniv. Ktb. Ty. 2095.
- Genç, İlhan (hızl.) (2000). *Esrar Dede, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal (1998). *Son Asır Türk Şairleri*. C. III. İstanbul: Dergâh Yay.
- Kara, İhsan (hızl.) (2008). *Seyyid Mustafa Rasim Efendi, Tasavvuf Sözlüğü Istılâhât-ı İnsan-ı Kâmil*. İstanbul: İnsan Yay.
- Kemikli, Bilal (2000). *Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.
- Kurnaz, Cemâl (1996). *Hayâlî Bey Divânı'nın Tahlili*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.
- Mehmed Sıdkî. *Dîvân*. Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Yz. A 646.
- Mehmed Süreyyâ (1311). *Sicill-i Osmânî*. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Mengi, Mine (1995). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yay.
- Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (2006). Çev. Zafer Erginli, İlyas Karşlı vd. İstanbul: Kalem Yay.
- Meydan, Faruk (hızl.) (1999). *Erzurumlu İbrahim Hakkı, Mârifetnâme*. İstanbul: Bedir Yay.
- Muslu, Ramazan (2004). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [18. Yüzyıl]*. İstanbul: İnsan Yay.
- Öztuna, Yılmaz (1986). *Osmanlı Devleti Tarihi*. İstanbul: Faisal Finans Kurumu Yay.
- Safvet. *Nuhbetü'l-Âsâr Fî-Fevâ'idü'l-Eş'âr*. İstanbul Üniv. Ktb., Ty. 6189.
- Schimmel, Annemarie (2004). *İslamın Mistik Boyutları*. Çev. Ergun Kocabıyık. İstanbul: Kabalıcı Yay.
- Sefercioğlu, Mustafa Nejat (1990). *Nev'î Dîvânı'nın Tahlili*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Suyûtî (2008). *El-Câmiu's-Sagîr, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye*. Beyrut.
- Şentürk, Ahmet Atillâ ve Ahmet Kartal (2004). *Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Şihâbüddîn Sühreverdî (2008). *Gerçek Tasavvuf [Avârifü'l-Meârif]*. terc. ve tahrir: Dilâver Selvi. İstanbul: Semerkand Yay.

- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1988). *19uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yay.
- Tatçı, Mustafa (1990). *Yunus Emre Divânı-İnceleme*. C. I. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Tatçı, Mustafa ve Halil Çeltik (hzl.) (2004). *Kırımlı Selim Dîvâne, Âriflerin Delili Müşkillerin Anahtarı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Timurtaş, Faruk Kadri (1993). *Tarih içinde Türk Edebiyatı*. İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Tolasa, Harun (2001). *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası*. Ankara: Akçağ Yay.
- Tuman, İnehan-zâde Mehmet Nâ'il. *Tuhfe-i Nâilî*. C. II. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ktb. No.: B.870.
- Uçman, Abdullah (1988). "XIX. Yüzyıl Tekke Şiiri". *Büyük Türk Klasikleri*. C. 9. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 195-213.
- Uçman, Abdullah (1988). "XVIII. Yüzyılda Tekke Şiiri". *Büyük Türk Klasikleri*. C. 7. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yay. 299-320.
- Uludağ, Süleyman (2002). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yay.
- Uludağ, Süleyman (hzl.) (2003). *Abdulkerim Kuşeyrî, Kuşeyrî Risâlesi*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Yavuz, A. Fikri ve İsmail Özen (hzl.) (1972). *Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri*. İstanbul: Meral Yay.
- Yıldız, Hakkı Dursun (Redaktör) (1989). *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi*. İstanbul: Çağ Yay.
- Yılmaz, Kâmil (2004). *Tasavvuf Meseleleri*. İstanbul: Erkam Yay.
- Yücer, Hür Mahmut (2004). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf [19. Yüzyıl]*. İstanbul: İnsan Yay.

IV. BÖLÜM MEHMED SİDKÎ DÎVÂNİ

1. Nüsha Özellikleri

Mehmed Sıdkî Dîvânı'nın tek nüshası Ankara Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda A 646 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Nüsha, 218x115 (170x115) mm. ebadındadır; sırtı ve sertabı meşin, ebru desenli kâğıt kaplı ve mıklepli bir cilt içerisinde, 71 yaprakтан ibarettir. Müstensihinin kim olduğu ve istinsah tarihi yazılı değildir. Sayfaların genelinde 17 satır bulunmaktadır. Yazı tarzı ta'liktir. 1a, 2a, 6a, 11b, 12a, 13a, 57b ve 58a boş bırakılmıştır. 65a'dan itibaren de herhangi bir metin yoktur.

Dîvân'ın ana metni 13b'de,

” الله هو احد لا شريك لذاته ولا سوا ”

İşte budur hazîne-i ‘irfâna miftâh ibtidâ”

şeklindeki beyitle başlamakta ve 64a'da,

“Lâübâlî şâd giçerdi bir zamân eyyâmımız

Şimdi ‘aşk-ı yâr ile gamdur dilâ eglencemiz”

beyiti ile sona ermektedir.

13b'den önceki ve 64b'deki metinler esere sonradan eklenmiştir. Baş kısımdaki eklentideki ilk beyit 2b'de,

“Lâübâlî Sıdkiyâ târîh didim

Bin iki yüz otuz üçde geldi fil”dir.

Son beyit 11a'da,

“Biraz hizmetde kullandı sitemler eyledi vâfir

Bu Sıdkî bendesin rengin edâda ustaladurdu” şeklindedir.

Sondaki eklentide (64b) ilk beyit,

“Bozıldı ümmet-i merhûm süzüldi merdüm-i kâmil

‘Acébîler zuhûr itdi tenâfür düşdi ahzâba”

Son beyit ise;

“Ehl-i ‘âdet secdesi bî-ma‘nâ vü bî-magzduz

Kurb-ı Bârîye sezâ ehl-i sa‘âdet secdesi”dir

(Eserdeki manzumelerin tertibi ve sayısı için bk.: II. Bölüm, Tertip)

2. Metin

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

1

13b	1	الله هو احد لا شريك لذاته ولا سوا İşte budur hazîne-i ‘irfâna miftâh ibtidâ
	2	Olur güşûde tılsım-ı dil bu esmâ-i zât ile Budur kulûb-ı ehl-i dile viren neş'e vü cilâ
	3	Oldı çü yâdigâr-ı pîr-i mugân bize bu usûl Ma‘kûd-ı râz-ı harâbâtı açan budur intihâ
	4	Râhat ile semt-i fenâya varılmaz bu tavr ile Vâfi olur bu nefis-i ‘anûda eylesen cefâ
	5	Emniyye-i fenâ ile idüp terk külfeti Bâ-havl-i ‘aşk dilâ seyr idelim vâdî-i bekâ
	6	Refik olursa eger lutf-ı Hudâ himmet-i Resûl Bu râh-ı ‘aşkda elbet olur niçe şive rû-nümâ

7 Kat' itme Sıdkî ümmîdini himmetde sâbit ol
Mahrûm olur mı iden feyizle Feyyâza ittikâ

2

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 كان شمسی طالعاً فی اللیل من اوج السما من
ذال عن قلبی ظلاماً جاء نور الهدا

2 Var mı ârâm idecek 'âşıklara leyl ü nehâr
Gûşe-i mey-hânededen gayri makâm-ı dil-güşâ

3 Fark olunmaz usla baksan sûretâdur güft-gû
'Âlem-i vahdetde birdür cümleten bây ü gedâ

4 Nefs-i bed-kâra gıdâ oldıysa işbu nân u âb
Oldı mürğ-i rûha dâ'im zıkr-i Hâlik hem gıdâ

14a 5 Nefs-i dúnun mezhebine uymadı 'ârif olan
Kâr-ı müşkildür imâm-ı nefse itmek iktidâ

6 Gül-sitânın 'âşıkıdır tâ ezelden bülbülân
Eylemek lâ'ik degildür bülbülü gülden cüdâ

7 Eyleme nâsa temennî kes ümîdin cümleden
Sıdkiyâ her hâlde eyle lutf-ı Hakka ittikâ

3

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Künc-i mey-hâne müdâm 'işret mekânıdır bana
Mûnisimdür nâle-i ney dem ...⁴⁴ânıdır bana

2 Fârig olmam bâde-i behcet-fezâdan rûz u şeb
Pîr-i râhın bu sühan pend-i nihânıdır bana

3 Eyledim miftâh-ı lutfıyla gönül kufılın güşâd
Genc-i vahdetden pür olmuş sır dükânıdır bana

4 Hamdü li'llâh kim degildür hiç zebânımdan cüdâ
Lafzatu'llâh semt-i hâtif armagânıdır bana

5 Hâtıra kuvvet müyesser eylesün Sıdkî Hudâ
Çekdiğim cevr ü ezâ rif'at nişânıdır bana

4

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

1 Pür kıl sebûyı bâde ile sun nihân bana
Senden o bâde olsun ebed armagân bana

2 Yokdur bu tîre-kâse-i nâçîze i'tibâr
Rûşen o sâfi mey iledür bu cihân bana

3 Mâni' olur huzûra havâdîs-i rûzigâr
İrer sihâm-ı hâdiseler bî-gümân bana

4 Yek-reng olalı pîr-i mugân ile meşrebim
Vahdet nikâtı oldı kamu râygân bana

5 Sıdkî tutar mı 'âlem-i berzahda hiç mekân
Mekân olursa ancak olur lâ-mekân bana

⁴⁴ Orijinal metinde bu kısım silinmiş olduğundan okunamamıştır.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Külbe-i ahzânı teşrîfe kelâm itdin bana
Gelmedin şâhım efendim subhı şâm itdin bana
- 14b 2 'Âdet-i hûbân imiş 'âşıklara itmek ezâ
Anın için sen dahi cevri müdâm itdin bana
- 3 Başımı gavgâya saldı tıfl iken 'aşkın senin
Mâderimden emdigim şiri harâm itdin bana
- 4 H'âb u râhat 'ayş u 'işret hâtırımından oldu dûr
Bu safâ vü râhatı hep telh u hâm itdin bana
- 5 Âhir ayırdın vatandan Sıdkî-i bî-çâreyi
Ey sitem-cû gurbeti şimdi makâm itdin bana

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Ezelden oldu Feyyâzın serâ'ir ma'deni sahrâ
Anınçün bûs ider her dem zemînin zeylini deryâ
- 2 İnâlar mâ gibi yek-reng olaydı zâhir olmazdı
Mezâhib ihtilâfında hezârân mes'ele inşâ
- 3 Fenâ-fi'llâh makâmını bulan 'âşıkların hergiz
Dilinde cây-gîr olmaz gam-ı dünyâ ile 'ukbâ
- 4 Dilersen genc-i 'irfânî nümâyân ola kalbinde
Tılsım-ı cismi kâl eyle riyâzetle Halîl-âsâ
- 5 Budur bu nefy ü isbâtın rumûzı Sıdkiyâ fehm it
Kalur illâ eğer sen eylesen lâ harfimi imhâ

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Çek riyâzet zahmetin âvâre kalma sâlikâ
Gördüğün her nesneyi gel batna alma sâlikâ
- 2 Seyr idersen revzen-i dilden bakagör 'âleme
Giç tekâpûdan özün sahrâya salma sâlikâ
- 3 Nefy ü isbât remzini bildürmeye mürşid gerek
Lâ vü illâ riştesin bî-hûde çalma sâlikâ
- 4 Vâkıf ol ism ü sıfâta zât-ı Hakdan urma dem
Kendi bilür kendini efkâra dalma sâlikâ
- 5 Söyleyen bu sözleri Sıdkî degil lahm-i zebân
Aşk-ı Hakdur söyleden gâfletde kalma sâlikâ

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 15a 1 Gönülde sırr-ı Hakkı eyle ihfâ
Gürûh-ı münkirîne itme ifşâ
- 2 Sadek ekser egerçi bahr içinde
Bulınmaz her sadekde dürr-i yek-tâ

- 3 Şu'ûr olsa seyir çokdur velîkin
İhâta eylemiş gaflet ser-â-pâ
- 4 Vücûdî âdemin olmasa mevcûd
Zuhûra gelmez idi cins-i eşyâ
- 5 Ne dil-bersin 'aceb ey cân-1 'âlem
Bulınmaz kevn içinde sana hem-tâ
- 6 Güzer kıl bakma esmâ vü sıfâta
Secencel oldu esmâya müsemmâ

9

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Râğıbuz ez-cân u dil bize gerek bâb-1 rızâ
İstikâmet isterüz bize gerek bâb-1 rızâ
- 2 Kâr-gâh-1 'ârifündür feyz alurlar cümlesi
Bundan a'lâ bâb yok bize gerek bâb-1 rızâ
- 3 İkilik îmâ ider bâb-1 kemâlden urma dem
'Ayn-1 vahdet remzidür bize gerek bâb-1 rızâ
- 4 Bu kemâlât ü nümâyiş zât-1 vâhid şânıdır
Fi'l-i Hakdur cümlesi bize gerek bâb-1 rızâ
- 5 Lutf u kahr olmuş müsâvî çün rızâ erbâbına
Rencişe dâ'ir ne var bize gerek bâb-1 rızâ
- 6 Gerçi âsân ehline nâ-ehle gâyet sa'bdur
Bâb-1 ahsendür dilâ bize gerek bâb-1 rızâ
- 7 Semt-i Hakka bir tarîk-1 müstakîmdür Sıdkiyâ
Gâyet âsân yol imiş bize gerek bâb-1 rızâ

10

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Melâhat kânı kim bilmez ne sultân olduğın cânâ
Gönüller alıcı cân içre cânân olduğın cânâ
- 2 Muhabbet mülkine saldın bu denlü fitne vü gavgâ
'Adâletle ne kanlar dökici hân olduğın cânâ
- 15b 3 İdüp sen Kâf-1 istignâyı istîlâ bu şevketle
Nazarla niçe 'uşşâkı nigh-bân olduğın cânâ
- 4 Kusûra bakmayup hâtır-nevâzîde nazarun yok
Kamu bilür 'inâyet-bey'-i zî-şân olduğın cânâ
- 5 Sevâhilde olan sun'1 serâ'irden bilüp Sıdkî
Meger herkes bilür mi sen ne 'ummân olduğın cânâ

11

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Hakikat 'ilmine *ümmü'l-kitâb* itti bizi Mevlâ
Girer mi gûşa her bir söz bulunmaz meşreb-i a'lâ
- 2 Be söfi fazl-1 Bârîdür sana zühd ü bana 'irfân
Tecellîye hased sığmaz vasî'dür mezheb-i evlâ
- 3 Sırıştür ezelden safvet ile zâtımız çünki

Kesâfet mi kabûl eyler meger bu tıynet-i asfâ

- 4 Fütûr gelmez kesâd irmez tarîk-ı ‘aşkda hergiz
Giderüz bu şetâretle buluruz maksad-ı aksâ
- 5 Senin zühdünden ey zâhid netîce buldığın cennet
Biz anı ‘aşka değışdik senin olsun sana ehlâ
- 6 Esâs-ı ‘ömri derrâk olmuşuz kim hîç sebâtı yok
Bu berk u şem‘ u sâyeye nigâh eylemeyüz aslâ
- 7 Gönüller içre bâzârın kurup hükmin ider icrâ
Senin tek sûrete isnâdımız yokdur hele kat‘â
- 8 Gönül küncinde sizmişüz hayatı berre hâcet yok
Serâbı su sanup geşt itmeyüz biz sâhil ü sahrâ
- 9 Nasîbimiz dil-i mürşidden aldık muhtefi dilde
İşimiz Sıdkiyâ dil ‘âleminde bizlere peydâ

12

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Bu cümle pertev-i zâtdur eger a‘lâ eger ednâ
Mezâhirde tehâlûf vahdete mâni‘ degil kat‘â
- 2 Suver akdâhına bakup yanılma semt-i vahdetden
Usûl-i vahdete mâni‘ degil zıddiyyet-i esmâ
- 16a 3 Sühan sıgmaz bakılsa cânib-i tevhîd-i ef‘âle
Görür mi ‘ârifûn tîr ü kemândan cünbişi aslâ
- 4 O zâtın fi‘li çünki her mahalde reng-i dîgerdür
Mahall-i lutfda hayr u mahall-i şerde bir fehvâ
- 5 Ne hâcet bahs gâmızdan sühan bastı sefihâne
Yeter zıll-ı hayâl bâzîçesini eylemek îmâ
- 6 Rumûz u râz-ı ‘irfânı dime nâ-ehle ey Sıdkî
Olur mı vahdete mahrem ola ger çeşm-i dil a‘mâ

13

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 خدايا تو کشا کشی ده دل پژمرده مارا
بزن مشاطه لطفت همیشه عقده مارا
- 2 غبار غم نشست دردل نوازش کن برصبا خیز
که می روید بجز تو خا طرالوده مارا
- 3 صفاتت پرده می بستست بروی خوب عاشق کش
تتق بر افکنی از رخ بسوزد پرده مارا
- 4 شعور و عقل عیشی من اکر بستست زنجیرت
بسما ما نی نمی اید سر شور یده مارا
- 5 اکر بینا نماید لیک نا بیناست چشم ما
شود روشن اکر سرمه کشیدی دیده مارا
- 6 شمس عشق اکر افتد بنا کاه حل شود مشکل
شود آب حیات هر دم دل افسرده مارا

- 7 بهر ساغر نمی ریزد شراب نشنهٔ پیمالی
غرور بسیار دارد ساقی نازیدهٔ مارا
- 8 شناسیم چشم جادویت نکار خانهٔ چین است
هزاران سحر و افسونت همین بنمودهٔ مارا
- 9 مکن نومید صدقی راکه از کویت شود محرم
بدست آور کرم فرما دل غم دیدهٔ مارا

14

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

- 1 Budur senden niyâzım pâdişâhâ
Vücûdum zenbini mahv it Îlâhâ
- 2 Ene dimekden eyle gönli fârig
Hatâ-yı mahzdur lafz-ı men ü mâ
- 16b 3 Bu zill olan vücûdı eyle fânî
Eser kalmaya benlikden Rahîmâ
- 4 Giçür vâdî-i heftden cezbe ile
Fenâ vâdîsini eyle bana câ
- 5 'Înâyâtına ey dost var mı hâ'il
Keremler kânı sensin ey dil-ârâ
- 6 Bana benden yakîn sensin bu gaflet
Îhâta eylemiş kulun ser-â-pâ
- 7 Bana bir gerçek eri eyle reh-ber
Ulaşdura sana 'âlem-melâza
- 8 Bilürem der-gehinde güçlük olmaz
Huzûruna getürme beni a'mâ
- 9 Senin tevfikınadır i'timâdım
Sülûkümi muvaffak eyle bana
- 10 Mülevves olsa da esvâb-ı 'âlem
Anı pâk eyler ol âb-ı musaffâ
- 11 Hulâsa kalmışım hayretde bilmem
Bana bir çâre eyle çâre-sâzâ
- 12 Bilüp bildiklerim hep güft-gûdur
Lisânı küllü kıl bende-nevâzâ
- 13 Ola 'izz ile züll dilde müsâvî
Dimeyem bir husûsda ben dirîgâ
- 14 Nefis ister cihânda mâl ü şöhret
Ma'âsînin esâsın eyler îmâ
- 15 Bu câh didikleri çâh-ı belâdur
Bırakma 'âcizi çâha hıdîvâ
- 16 Bu nefsin ejdehâsıyla ne mümkün
Bilâ-tevfik varılmaz başa hâşâ
- 17 Bu yol sâlikleri hep menzil aldı
İcâzet yok mudur miskîne cânâ

- 18 Havâle vehme kıl cellâd-ı ‘aşkı
Budur sâliklere reh-zen hemânâ
- 19 Kamu bildiklerim zann u gümândur
Mukırrım hâlîme ey Hayy-i yek-tâ
- 17a 20 Derûnda niçe bütler var nihânî
Sürilmez varlığıla pehlevânâ
- 21 Gelürse *hak olur zâhik* o bütler
Kulûbun Ka‘besinden âşikârâ
- 22 Ne istersem hatâdur senden özge
Yakînen bilmişim Hallâk-ı dânâ
- 23 Yog eyle nefis-i şûmı bu fenâda
Bile varlığımı Sıdkî-i ednâ
- 15
- Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün
- 1 Giçdi ‘ömür hevâ ile *mürde belâ zinde belâ*
Esîr itdi nefis beni mürde belâ zinde belâ
- 2 Her dem ‘abes hayâl ile zann u gümân vebâl ile
Giçer kıyâs misâl ile mürde belâ zinde belâ
- 3 Olmasa ger ‘inâyetin bu zerreyi himâyetin
Cezbe ile hidâyetin mürde belâ zinde belâ
- 4 Ser-mâyeden elim tehî bir müflisim sensin Ganî
Yâ neyleyem rıhlet demi mürde belâ zinde belâ
- 5 Bu varlığıla varamam bu hâl ile yol alamam
Derdime dermân bulamam mürde belâ zinde belâ
- 6 Taleb de gerçi itmeli çi-fâ’ide tevfihsız
Tevfik da olmasa refik mürde belâ zinde belâ
- 7 Resmî ‘ibâdât hele nefis-i denîye pîşedür
Kurba sezâ var mı ‘amel mürde belâ zinde belâ
- 8 Meyline bak ne semtedür eyleme lâf hâsılı
Kalkmasa hubb-ı sîm ü zer mürde belâ zinde belâ
- 9 Şûm nefsin itdiği tühem gelmez dile ne söyleyem
Ger yola gelmese n'idem mürde belâ zinde belâ
- 10 Mihnet ile külfet ile hevâ ile ülfet ile
Demler giçer gaflet ile mürde belâ zinde belâ
- 11 Kandaya dek ‘asy ile *eyne revîşt tâ-be kucâ*⁴⁵
A‘mâya göre Sıdkiyâ mürde belâ zinde belâ
- 16
- Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
- 17b 1 Sen seni bilsen sıfât u zâtın olmuş bir kitâb
Sendeyim diyü dem-â-dem gaybdan olur hitâb
- 2 Zühd ü pindârın sana reh-zen seni Hakka komaz
İşte zâhid vireyim sana cevâb-ı müstetâb

⁴⁵ Bu gidiş nereye kadar?

- 3 'Ömrini sarf eylesen savm u sal'âta dâ'imâ
Bu riyâ ile bulursın der-geh-i Hakda 'itâb
- 4 Mu'terif olup nedâmetle yönelse Bârîye
Fâsık-ı girye-künânın cürmin eyler mi hisâb
- 5 Bezm-i 'aşkda niçe esrâr anladur 'âşıklara
Boş mıdur söfi sadâ-yı nây u kânûn u rebâb
- 6 Kâl ü kâl ile bilinmez zâhidâ sırr-ı vücûd
'İlm-i nâfi' kesb olunca sineler olur kebâb
- 7 Sıdkiyâ nisyân-ı Hakdan bâriz olur seyî'ât
انبتہ من غفلتہ فا رجع الی اللہ المأب

17

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Dil ile hâlât-ı dil-dârı hisâb itdim bu şeb
Mâcerâmız deftere sığmaz hisâb itdim bu şeb
- 2 Oldığımı hep belâ dilden yakînen cezm idüp
Nik ü bedi müstakîmâne hisâb itdim bu şeb
- 3 Bâtin u zâhir bana dil-dârdan lutf u 'atâ
Vezne urdım 'akl ile bir bir hisâb itdim bu şeb
- 4 Kudrete itdi ta'alluk mâcerâlar tâ ezel
Bilmedim sırr-ı ezel ne çok hisâb itdim bu şeb
- 5 Zür ile kâma irilmez dâd-ı Hakka bakmalı
Hep 'inâyât-ı ezeldür çün hisâb itdim bu şeb
- 6 Sa'y(i) de inkâr idemem sa'y(i) viren Ol durur
Hâsılı endişeler 'âciz hisâb itdim bu şeb
- 7 Vâdi-i teslîmden gayrı ne çâre Sıdkiyâ
Gavra varılmaz ne mümkün çok hisâb itdim bu şeb

18

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

- 1 Hıfz it beni ahmaklara yâr eyleme yâ Rab
Gül-zâra düşür mûnis-i hâr eyleme yâ Rab
- 18a 2 Lutf eyle meded-kesler ile eyle berâber
Bu dehrde nâ-keslere yâr eyleme yâ Rab
- 3 Kes meylimi âlâyiş-i ecnâd-ı hevâdan
Dil kişverini hicr ile nâr eyleme yâ Rab
- 4 Meldûğı olup eylemeyem kendimi mesmûm
Yâr eyleyüben nefsimi mâr eyleme yâ Rab
- 5 Safvetde olup seyr-i cemâl itmeye her dem
Mir'ât-ı dili jeng ü gubâr eyleme yâ Rab
- 6 Kalb hânesini eyle rehâ iki belâdan
Kibr ü hasede cây-ı karâr eyleme yâ Rab
- 7 Zulmetde koyup Sıdkî-i bî-çâreyi böyle
Benlik çehine anı dûçâr eyleme yâ Rab

19

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Gürûh-ı 'âşıkân 'akl-ı ma'âşî eylemiş maglûb
Anınçün bilmeyenler dir havâs-ı der-gehe meczûb
- 2 Çalış tebdil-i ahlâka dilersen kâm-yâb olmak
İder hulk-ı zemîme 'âlem içre âdemi menkûb
- 3 Müberrâdur o dil gerd ü küdûretten ola âgâh
Hevâ vü hırs u gafletdür iden merdümleri ma'yûb
- 4 Harîm-i mahrem-i pîr-i mugân olmak ise maksad
Gül-i mey-hâne-i 'aşkı ziyâret eyle ol mahbûb
- 5 Nihâdı sâf olan ehl-i ma'ârif işbu 'âlemde
Safâ bulmaz ricâl-i bed-fi'âle olsa ger mensûb
- 6 Düşer efkâr u hülyâya tesâdüf eylese bezme
Degil mi 'akl-ı bed-fercâm iden 'âkilleri mahcûb
- 7 Ref(i)' kıl perde-i vehm ü hayâli 'aşk ile mest ol
Bırakma bâdeyi elden olasin Sıdkiyâ mergûb

20

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir yanagun mâh olupdur bir yanagun âfitâb
Hîç gelür mi ol melek ruhsârına 'âlemde tâb
- 2 Sana benzer var mı cânâ dil-ber-i sâhib-cemâl
Gelmemiş mislin cihâna ey şeh-i 'âlî-cenâb
- 18b 3 Lücce-i vahdetde gavvâs oldığın azher ke-şems
Sensin ol dürr-i yegâne sâ'iri mevc ü habâb
- 4 Öyle bir zât-ı sa'âdetsin ki künhün anlamaz
Ristotâlîs ü Felâtün cümlesi hayret-me'âb
- 5 Sıdkiyâ ol âfetin vafında diller çâk-çâk
Hâsılı hüsni bilinmez vechine çekmiş nikâb

21

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nâzil olmuşdur Hudâdan sana fermân ey Habîb
Bu yeter mahlûk içinde rif'at ü şân ey Habîb
- 2 Olalı der-gâh-ı bî-çûna mukarreb hem nedîm
Müftehirdür hizmetinle Peyk-i Yezdân ey Habîb
- 3 Senden istiřfâ' için zâr u recâda rûz u şeb
Bende-i fermân-berindür cümle şâhân ey Habîb
- 4 Zümre-i ehl-i dâlâlin mûcib-i ilzâmına
Kıssa-i şakku'l-kamer yetmez mi bürhân ey Habîb
- 5 Ümmet içre şer'ine münkâd olup sâ'ir milel
Dehşet-i emr-i lebinden cümle lertzân ey Habîb
- 6 Dili ebkem çeşm(i) a'mâ gûşları olsun âsam
Kim götürmezse sana 'âlemde îmân ey Habîb
- 7 Bu za'if ü müflis ü bî-çâre Sıdkî n'eylesün
Olmaz ise derdine bâbında dermân ey Habîb

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Tutma nabzım çâre olmaz derd-i 'aşka ey tabîb
Edviye mümkün degildir böyle derde ey tabîb
- 2 Olsa Lokmân u Felâtün anlamaz bu 'illeti
Böyle bir mahfi marazdur düşme lecce ey tabîb
- 3 Cânda mıdur tende midür fark olunmaz hâsılı
Âşikâr 'illet degildir fikre düşme ey tabîb
- 4 'Âşkın dermânı ancak vuslat-ı dil-dâr imiş
Bulınur mı bundan özge çâre söyle ey tabîb
- 5 Gönül imiş 'aşkın makarrı bilmeyüz keyfiyyetin
Vâkıf olmak sa'b u müşkil sırr-ı gönle ey tabîb
- 19a 6 'Aşk-ı Hakla devr ider bu ne revâk böyle müdâm
'Aşk-ı Hak revnak virür rûy-ı zemîne ey tabîb
- 7 Sıdkiyâ bir peşşeyüz cism ile ammâ ma'nâda
Ol Süleymân-ı zamânuz mülk-i 'aşka ey tabîb

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün

- 1 Beni minnet-keş-i ebnâ-yı zamân eyleme yâ Rab
Kadimi pîş-i edânîde kemân eyleme yâ Rab
- 2 Ser-fürû eyleyemem herkese dünyâlık için
Serimi secde-geh-i bezm-i ha(s)sân eyleme yâ Rab
- 3 Der-i 'adlinde kamu müşkilimiz hall eyle
Zaleme bâbını hiç cây-ı emân eyleme yâ Rab
- 4 Tîr-i cevri felege çünkü hedef oldu gönül
Seng-i a'dâya anı bir de nişân eyleme yâ Rab
- 5 Böyle hakkânî sühan nazmı için Sıdkînin
Hâme-i nâtıkasın beste-zebân eyleme yâ Rab

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eyleme bî-hûde taziyâ var bu enfâsa hisâb
Korkarım rûz-i cezâda Hak sana ide 'itâb
- 2 Hâk ile yek-sân olurdu 'âlem-i ecsâm eger
Ceyş-i ervâha o sultân *irci'î* kılsa hitâb
- 3 Sad-hezârân şîve vü hikmet verâdan gösterür
Rûyına çekmiş o dil-ber çâr 'anâsırla nikâb
- 4 Olur idi hem kalem ü hem kalemdân mahv ü çâk
Kâle gelse firkatın keyfiyyeti olsa kitâb
- 5 Bahr-i rûhun vüs'atini Sıdkiyâ tefhîm için
Didiler ehl-i ma'ârif cins-i eşbâha habâb

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hayrete var ey gönül gel fikr-i dünyâyı unut
Mâsivâdan fârig ol bî-hûde gavgâyı unut
- 2 Ekl ü şüreb ile kesâfet virme kalbe zâhidâ
Lezzet-i ‘aşkdan haber vir zîst ü ra‘nâyı unut
- 19b 3 Bir dükenmez macerâdur bu kuyûdât-ı cihân
Düşme bu kayd-ı hayâle kâr-ı ferdâyı unut
- 4 Olma ser-keş hem-çü âteş mahv olursın ‘âkıbet
Hâk-meşreb ol cihânda sû-yı da‘vâyı unut
- 5 Men ü tû çün ü çirâdan fârig ol sen Sıdkiyâ
Râhat ol dilde huzûr it hûy ile hâyı unut

26

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün

- 1 Müselmânlar gönüldendür şikâyet
Bunu böyle ider ‘ârif rivâyet
- 2 Sana düşmen degil mi nefis ü şeytân
İdegör kalbini andan himâyet
- 3 Zuhûr eyler men ü tûdan bu gavgâ
Biri iki görür ahvel nihâyet
- 4 Güneş birdür ziyâ bir hâne ma‘dûd
Rumûzun zâhiri eyler kifâyet
- 5 Delîlsiz menzile varılmaz ey dil
Meger reh-ber ola lutf u hidâyet
- 6 Cihân memlû zamîr ile ser-â-pâ
Garîk-ı bahr(-i) hevâ oldım be-gâyet
- 7 Enîs olan kemâl ehliyle dâ‘im
Demi elbet ider kalbe sirâyet
- 8 Fu‘âda fer viren âvâz-ı neydür
Muhabbetden ider dâ‘im hikâyet
- 9 Esîr-i nefis olup kaldın ne çâre
Ola Sıdkî sanâ Hakdan ‘inâyet

27

Mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

- 1 Sâlik olamaz olmasa âdemde şecâ‘at
Menzil mi alur olmasa zâtında şecâ‘at
- 2 Vehm ile varılmaz hele gencîne-i ‘aşka
Lâzımdur ola tıynet-i ‘ârifde şecâ‘at
- 3 Bir kerre düşün cengini Ashâb-ı Kirâmın
Gör niçe olur kâmil-i dîn-dârda şecâ‘at
- 20a 4 Herkesde bulunmaz bu güher binde bir ancak
Bir mevhibedür mâye-i şüc‘ânda şecâ‘at
- 5 Çün vehme siper ola *tevekkeltü ‘ale’llâh*
Bulur zaferi cânib-i a‘dâda şecâ‘at
- 6 Lâf ile degil münsif isen eyleme lâfi

Zâhir olur elbet dem-i hîcâda şecâ'at

- 7 Lâyıkdur ola sâhib-i îmânda bu cevher
Sıdkî olamaz mâyesi dûnânda şecâ'at

28

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

- 1 Ey dil idelim ol ulu Sultâna muhabbet
'Arz eyleyelim der-geh-i cânâna muhabbet
- 2 Kâm almak için eyleyelim sıdk (u) vefâlar
Cânâ idelim zümre-i hûbâna muhabbet
- 3 Sen rabt-ı derûn eyle hulûsâna da elbet
Anlar da ider 'âşık-ı nâlâna muhabbet
- 4 Meydân-ı meveddetde idüp sûzişin izhâr
Şem'a niçe 'akd eyledi pervâne muhabbet
- 5 Bir bâr-ı girândur dile ol sôfî-i nâ-dân
Âdem olan eyler mi o şeytâna muhabbet
- 6 Kâr-ı dilin i'mârı budur itme tekâpû
Ser-mâye imiş sülle-i pîrâna muhabbet
- 7 Bir hulk-ı hasen tavr-ı hasen-zâta fedâ cân
Sıdkî ola mı câhil ü nâ-dâna muhabbet

29

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Dil-i vîrâneyi sâkî mey-i nâb ile ma'mûr it
Nigâh-ı cân-fezâ birle bizi her demde mesrûr it
- 2 Şeb-i zulmetde sultânım kerem kıl kalmasun 'uşşâk
Şu'â'-ı meh-cemâlinle bu şeb bu bezmi pür-nûr it
- 3 Kadeh sun kim gönüllerden gam-ı devrân irag olsun
Bu gün 'âşıkların cânâ cihânda mest ü mahmûr it
- 4 Şehâ gencîne-i lutfun dükenmez bî-nihâyedür
Anı bî-çâreler üzre dem-â-dem bezl ü menşûr it
- 20b 5 Tahammül idemez üftâdeler bu cezbe-i hüsne
Nikâbın ey perî-peyker hat-ı nev-resle mestûr it
- 6 Kırup mahv itmeye dilden cünûd-ı 'aklı sultânım
Emân virme bu iklîme o şîr-i 'aşkı me'mûr it
- 7 Yazup evrâka keşf itme rumûz-ı 'aşkı ey Sıdkî
Muhâbbet kıssasın ancak gönül levhinde mestûr it

30

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âdetidür ehl-i Hakkın dâ'imâ samt u sükût
İnkîşâf-ı bâtına bâ'is durur samt u sükût
- 2 Niçe hikmetlere vâkıf oldılar erbâb-ı dil
Kâşif-i sırr-ı nihândur şübhesiz samt u sükût
- 3 Samtdan kuvvet bulur endîşe-i hikmet-fezâ

‘Ârifâna neş’e-bahşâdur hele samt u sükût

- 4 Niçeler düşmüş belâya söylemekden dehrde
Niçeleri hâmî olmuşdur dilâ samt u sükût
- 5 Mûris ‘aceb olsa samtın ol vakitde sâmit ol
Söylemekden ‘aceb gelse eyle sen samt u sükût
- 6 ‘Âlem-i dil tercemânı elsinedür zâhirâ
Tercemân-ı rûhdur her vaktde samt u sükût
- 7 Eyledi rence giriftâr çok sühan-gûluk seni
Şimdi eyle râhat için Sıdkiyâ samt u sükût

31

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tîr-i gamzen dil-berâ gel sine-i sâfâna at
İdemez zâhid tahammül bu dil-i nâlâna at
- 2 Mahzen-i dilde nihân it cevher-i bî-kıymeti
Müşterî yok kimse almaz meclis-i şâhâna at
- 3 Kaçma nâ-merd olma ey dil gel cefâ-yı yârdan
‘Âşık isen nakd-i ‘ömrün uş reh-i cânâna at
- 4 Meşhedin olsun kadîmî der-geh-i pîr-i mugân
‘Akl u fikr (ü) kıl ü kâli cümleten yabana at
- 5 İtinâb it gel kilâb-âsâ sakın itme cedel
Cîfe-i dünyâyı dilden ref’ idüp nâ-dâna at
- 21a 6 Hîle-i nefis-i denîden bulmak istersen halâs
Cidd ü sa’y it kendini var cânib-i pâkâna at
- 7 Turma sâhilde eger ‘âşıkсан itme ihtirâz
Fûlk-i cismın Sıdkiyâ gel bahr-ı bî-pâyâna at

32

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Enînü'l-müznibîn sanâ nevâ dost
Ki tesbîh-i müsebbihden eyâ dost
- 2 Mükellef sanuram zıll (u) hebâ’ı
Cisimdür bilürem reh-zen bana dost
- 3 Niçe seng-i recâ cünbişde olur
Taharrük eyledendür ferr-i mâ dost
- 4 Nihâl-i huşke benzer cism-i insân
Nefesdür bahş iden neşv ü nemâ dost
- 5 Eger zîr (ü) eger bâlâ kamu mest
Bürüz-ı ‘aşkıla arz u semâ dost
- 6 Hezârân Rüstem olsa çâre yokdur
Bula pençe-i kudretten rehâ dost
- 7 Güşâyış vir gönül gözine cânâ
Ki a‘mâ gitmeyi görme revâ dost
- 8 Bana bir öyle hâlet vir ki dâ’im
Diyem cümle belâya merhabâ dost

9 Beni *mûtûya* mazhar kıl İlâhî
Nasîb it Sıdkîye fakr u fenâ dost

33

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Nigâh-ı çeşm âfet gamze âfet ebr' ü hâl âfet
Gönül kişverine saldı 'acâyib mekr ü âl âfet

2 İki şemşîr çekilmiş ebruvânı katl-i 'uşşâka
'İtâb-ı gamzeden peydâ olan ceng ü cidâl âfet

3 Kad âfet kâmet âfet şîve-i refâtî da âfet
Tebessümle o şûhun itdiği nâz ü delâl âfet

4 Ne sihr ile ne âl ile bırakmış 'âşıkı çâha
Füsûn-peymâ leb-i la'lindeki sihr-i helâl âfet

5 Niçe ârâm ider Sıdkî-i âvâre bu sûretde
Muhabbet âfet ü dil âfet ü hüsn (ü) cemâl âfet

34

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Ne zîbâ perdedür hark itme cânım perde-i 'ismet
Olur kasr-ı cihânda bî-edeb âlûde-i mihnet

2 Çekerler cümle bir hâl ile Hallâkının bârın
Degil insâna sâde zümre-i hayvâna it şefkat

3 Degil bâr-ı cefâyı muhtemil nâ-merd-i bî-iz'ân
Çeken cevr ü 'itâb-ı gerdiş-i dehri bulur 'izzet

4 Çalış şedd-i nitâk-ı gayretini der-miyân eyle
İder vâsıl kişiyi matlabına 'âmem-i gayret

5 Kapar himmetle meydân-ı dehirde kûy-i me'mûli
Olur akrâna fâ'ik sarf olınsa cevher-i himmet

6 Ne mümkün güft-gû ile ire matlûbına 'âşık
Metâ'-ı cânını bezl itmeyince bulamaz vuslat

7 Debîr-i gayba yalvar Sıdkiyâ engüş-i kudretle
İderse hazf-ı nokta rahmete tebdîl olur zahmet

35

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Âfet-i cândur cihânda şöhret-i dünyâ 'abes
Eylemek 'ömr-i 'azîzi mâl için ifnâ 'abes

2 Gönünü endîşe-i eltâf-ı Hakka beste kıl
Ol 'adû-yı bed-nihâdın virdiği igvâ 'abes

3 Ma'rifet almak durur 'akl-ı ma'âdîden peyâm
Cümle bu 'akl-ı ma'âşın itdiği hülyâ 'abes

4 Kişveri virür harâba 'âkıbet hırs u gazab
Sulha takvîyet gerekdür yohsa bu gavgâ 'abes

21b 5 Oldı miftâh-ı mücerreb hâzin-i kufl-i dile
Feth ider dürlü ma'ânî olmadı esmâ 'abes

6 Rahmet-i âsâr-ı Hakdur nev-be-nev mebsût olan

Ferş-i kudretde nümû-dâr olmadı eşyâ ‘âbes

7 ‘Ârifin ser-mâyesi ancak ‘ademdür Sıdkiyâ
Fazl u dânişden senin hep itdiğin da‘vâ ‘âbes

36

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Bir tecellîdür ider hoş-hâl ü bed-hâlânı meks
Fikr-i rahmetdür iden makbûl ü merdûdânı meks

2 Çün mükellefdür kamunun rızkını rûzî-resân
Hep ‘akâyid kecligidür eyleyen teglânı meks

3 Böyledür ‘âdet ezelden ‘örf-i şefkat cûş idüp
Zâra gelse mâder eyler şîr ile tıflânı meks

4 Silsiledür eyleyen derrendeyi zabt u zebûn
Bî-kayıd olsa ne mümkün eylemek arslânı meks

5 Mahv-ı güldür bülbülü hâmûş iden vakt-i harîf
Kim ider hîn-i rebî‘de bülbül-i nâlânı meks

6 Kâfile ehli ne mümkün zulmet-i şebde hafî
Reh-zenânın kesretinden eyleye tâlânı meks

7 Rîş-hand eyler sana dünyâlık için Sıdkiyâ
Sohbet (ü) rıfk ile müşkil eylemek hullânı meks

37

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1 Zâhid-i huşk idemez şivede rindân ile bahs
Hele zâgân idemez bülbül-i mestân ile bahs

2 Bezme revnak virüp icrâ-yı makâm eylemede
İdemez savt-ı dühül nagme-i sâzân ile bahs

3 Âbdur gâlib olan nâra cihânda yohsa
Sâ‘ir eşyâ idemez âteş-i sûzân ile bahs

4 Dâniş ü ‘ilmi koyup sırr-ı kazâyı yâd it
Çok fuhûl eyleyemez bilmede şeytân ile bahs

22a 5 Sen bu taklîd ile vâkıf olamazsın hâle
Sıdkiyâ itme sakın meşreb-i ‘irfân ile bahs

38

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1 Felek zîrinde ‘âşıklar belâ tîrinedür âmâc
Rızâ bâbında hısn-ı ‘aşk-ı Hakka oldılar ayrac

2 Ne denlü eylesen perver perâkende ider âhir
Atar penbe gibi cismin kazâ kavsi ile hallâc

3 Bu denlü cidd ü sa‘y itdin mesâ‘il ‘ilmine zâhir
Biraz da ahsen-i takvîm fâlm eyle istihrâc

4 Sakın hiç sayma sen sugrâ esâsıdur hurûfâtın
Zuhûrât evvel ü âhir olur bu noktaya muhtâc

5 Teveccüh eylese dünyâ ider idbârını îmâ
Felâha dâhîl olur mı o kim kullansa istidrâc

- 6 Yapış ser-rişte-i takdîre yoksa fâ'il-i mutlak
Hezâr ehl-i 'ukûlün eyledi tebdîrini târâc
- 7 Ne bilsün vaktini garkın sefâyin ehli ey Sıdkî
Vürûd eyler hafâdan hem te'âkub ider mevvâc

39

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hüsn-i yâra olamaz gencîne-i 'âlem harâc
Vuslata cân-ı 'aziz olsa münâsib nezr ü pâc
- 2 Havz-ı Kevserdür dehânın teşneler sîr-âb ider
Zevk-i nutkun kalb-i 'uşşâka şehâ kand u gülâc
- 3 Zevk-i cismânî sakîm eyler mizâc-ı âdemi
İ'tibâr-ı zevk-i rûhânîyledür ferr-i mizâc
- 4 Eylese kat'-ı 'alâka bu bedenden mürğ-i dil
Bulamaz Lokmân-ı hâzık 'ilm-i hikmetle 'ilâc
- 5 Kûy-ı yârin tur(u)kını bulmak katı âsân olur
Ger şeb-i muzlimde Sıdkî olsa bir rûşen sirâc

40

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Mürğ-i rûha kût-i nâfi'dür müdâm ezkâr subh
Ref' ider dil-hastelerden 'illet ü ekdâr subh
- 2 Var iken elde 'inân subh-dem olma melûl
Esb-i nefsi vâsıl eyler menzile hem-vâr subh
- 22b 3 Ref' olup zulmet hicâbı vech-i şebden dâ'imâ
Gösterür ehl-i temâşâyâ hezâr esrâr subh
- 4 Semt-i cânândan nüvîd-i dil-güşâ ahz eyleyüp
Sem'ine âheste söyler 'âşıkın ahyâr subh
- 5 Dîde gerçi h^vâb ile me'lûf olur hengâm-ı şeb
Eyler elbet nâ'imûnı h^vâbdan bîdâr subh
- 6 Sen hemân bîdâr olup derd-i derûnun itme fâş
Zahm-ı 'isyâna devâ resmin ider izhâr subh
- 7 İsteyen 'izz ü şerâfet dâ'im olsun müntebih
Döndürür ikbâle Sıdkî nekbet ü idbâr subh

41

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir mahaldendür nümûne biri gam biri ferah
Hâsılı bir mazhariyet biri gam biri ferah
- 2 Çünkü beyne'l-ısbı'ındür kalbimiz misl-i kalem
Yazılır levh-i gönülde biri gam biri ferah
- 3 Çâk çâk olsa kalem bilmez benânın sırrını
Şafhada nakşın görür kim biri gam biri ferah
- 4 Bu ikiden neş'et eyler bunca kîl (ü) bunca kâl
Misl-i tev'emdür mu'âriz biri gam biri ferah
- 5 Gûyiyâ bir mahkemedür gönlümüz leyl ü nehâr

Ne da'âvîdür iderler biri gam biri ferah

- 6 Biri gitsün biri gelsün hıdmet eyle ey gönül
Çünkü mihmân-ı ebeddür biri gam biri ferah
- 7 Hân-kâh-ı dilde Sıdkî buldılar vüs'at tamâm
Vakt idinmişler ezelden biri gam biri ferah

42

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Tâ-be-leb sahbâ-yı gül-gün ile yek-femdür kadeh
Tıynet-i meyle sirişte hoş-mücessemdür kadeh
- 2 Neş'e alup devr ider meclisde izhâr eylemez
Mû-be mû sâkînin esrârına mahremdür kadeh
- 3 Çâr-erkândan sızılmış çarha girmiş devrde
Tıynet-i pâkîzede eczâdan akdemdür kadeh
- 4 Kulkulı almış sürâhîden bırakmış gulgule
Bezme mahrem 'âşıkânla yâr ü hem-demdür kadeh
- 5 Bi'l-mukârin mest ider yıkar niçe Rüstemleri
Kahramân-efgen katı zûr-âzmâ-demdür kadeh
- 6 Âlef olmuşdur ezelden pür olup boşanmaga
Sun'-ı sâkîden bürüz itmiş müsellemdür kadeh
- 7 Vâkıf-ı esrâr-ı sâkîdür ezelden şöyle kim
Ketm-hâlâna şirâ' bir dürc-i mübhemdür kadeh
- 8 Hâlini mi'yârını fehm eylemez bî-neş'eler
Kadrini mestâneler bilür mükerrerdür kâdeh
- 9 Pîr-i mug ahvâline teslim anıñçün Sıdkiyâ
Geh tehîdür râz-ı 'aşkdan gâh mülhemdür kadeh

43

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 İste matlûbun gönülden der-geh-i Hazret ferâh
Nâzır ol eltâf-ı Hakka matlab-ı 'izzet ferâh
- 2 İzdiyâd-ı rif'ate bâdî degil midür himem
Oldı îmân ehline bu 'âlem-i himmet ferâh
- 3 Magfîret bahrin getürür cûşa bir âh-ı seher
Cürm ü 'isyân olsa vâsi' lücce-i rahmet ferâh
- 4 Ber-karârdur nâkıs olmaz yagsa ger bârân gibi
Ol kadardur nezd-i Hakda mahzen-i devlet ferâh
- 23a 5 Tûşe fikrin çekme dâ'im ol tevekkülde metîn
Hâlika rabt eyle gönlün matbah-ı ni'met ferâh
- 6 Sen hemân merdâne elleş düşmen-i bed-kîş ile
Deste al tîg-i hulûsı sâha-i fırsat ferâh
- 7 Gam yime olsa makarrın vâdî-i zâhirde teng
'Âlem-i bâtında Sıdkî olmalı sîret ferâh

44

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Ders virür 'ilm-i ledünden sülekâya leb-i şeyh
Oldı çün kalb-i şerîfi 'urefâ mekteb-i şeyh
- 2 Ka'be-veş olmaz idi kıble-i ehl-i züvvâr
Olmasa bâr-geh-i Hazrete ger akreb-i şeyh
- 3 Turuk-ı Hakda o kadar havsalası oldı vasî'
Hîrelenmez ne 'aceb misl-i bahir meşreb-i şeyh
- 4 Her kaçan itse 'azîz seb'a-i etvâra şürû'
Getürür cünbişe her şeb kamer ü kevkebi şeyh
- 5 Vâris-i Hazret-i Sıddîk olalı ey Sıdkî
Oldı her hâlde fakat semt-i rızâ matlab-ı şeyh

45

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Ne mâni' olsa bahrinin miyâmı 'âlem-i berzah
Dil ü rûh imtizâc eyler ne denlü olsa da gam telh
- 2 Kebâb-âsâ o dil kim nâr-ı 'aşka olmamış mahrem
Dime dil sen ana hergiz ola efsürde misl-i yah
- 3 Dil-i insân-ı kâmil 'arş-ı a'zam oldıgın fehm it
Döner enfâs-ı âdemle muhakkak dem-be-dem bu çarh
- 4 Sakın magrûr-ı 'ömr olma temelsiz sâyedür zîrâ
Her ayın intihâsında yazarlar târîhe bir selh
- 5 Libâs-ı fakr ile fahr eyle Sıdkî kalbe vir zînet
Virür mi fâ'ide ilbâs olmsa cisme dürlü nah

46

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 'Âcizim nefsi denîden meded Allâh meded
Bilmezem n'idecegimi meded Allâh meded
- 23b 2 Bu kusûrumla beni eyle kabûl lutfunla
Kime gidem bu revîşle meded Allâh meded
- 3 Yolum açılmasına çâre nedür bilmem âh
Düşmüşüm derd ü belâya meded Allâh meded
- 4 Bir tesellî bulamam kîl ile kâlden yâ Rab
Hâtırım oldı perîşân meded Allâh meded
- 5 Bu tılısmı kim açar mâr u 'akreble tolu
Sıdkîye eyle 'inâyet meded Allâh meded

47

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 İder yek-katreden bunca cemâl-i mâh-veş îcâd
Dü 'âlemde ulûhiyyet olur ancak ana isnâd
- 2 'Anâsır u tabâyi'in bir iken aslı a'dâ-veş
Ne hikmetdür ki oldılar biribiri ile azdâd
- 3 Çeker her biri bir semte dil-i bîçâreyi her dem
Anınçün imtizâc itmez cihânda meşreb-i efrâd
- 4 Kazâdan eyleme bahsi sükût ol seyrini eyle

Ganî olur mı zûr ile 'inâyet irmese ırgâd

- 5 Rebî' vakti ider îmâ rumûz-ı haşri bî-şübhe
Bu mebhasda olur bâtil bilâ-şek mezheb-i ilhâd
- 6 Eger hâzır olursan sen huzûrında o dil-dârn
Gam-ı dünyâ gider dilden olur her cünbişin izbâd
- 7 Edâ it bendelik resmin unutma gördüğün lutfi
Gelür gencîne-i gayb-ı Hudâdan Sıdkiyâ îrâd

48

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Dilâ matlûbımı buldım aradım sendedür mevcûd
Vefâ yok gayride aslâ sen oldın dilde hem mevdûd
- 2 Kadîmî câyımızdur kâm aluruz zevk u 'işretten
Kerem kıl sâkiyâ itme der-i mey-hâneyi mesdûd
- 3 Cihânda âfitâb-ı 'âlem-ârâdur viren pertev
Ne denlü vâr ise rûy-ı zemînde hâne-i ma'dûd
- 4 Arama sâhil ü semt ü kenârı düşme gird-âba
Niçe reh-yâb olur kimse bu bahrin gavrı nâ-mahdûd
- 24a 5 Gerek baht-ı ezel her dü-serâda yohsa bir şahsa
'Inâyet itmese ma'bûd arada n'eylesün Mahmûd
- 6 Niçe ilzâm olur ahvel bu da'vâ-yı hakîkatde
Ne bilsün arada kimdür efendi şâhid ü meşhûd
- 7 Dil-i Sıdkîde tâkat yok 'inâyet vaktidür cânâ
Temâşâ-yı likâ ile degil mi 'âşıkın mev'ûd

49

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Sürdi sahrâ-yı dile 'aşk ile şâhâne semend
Sayd için gerdenime zülfini ol itdi kemend
- 2 İmtinân-ı felegi çekmez elin 'âlemde
Yetişür hırka ile başına bir sâde nemed
- 3 İsteme hâcetini özgeden 'ârifsen eger
Nâsır ü Hâdî Odur turma hemân iste meded
- 4 Cümle kârı görülür bende eger bir kerre
Sanem adın unudup dirse hulûs ile Samed
- 5 Zenbine tâ'ib olup dîdesine nem gelse
Cürm-i bisyâra bakup çâkerini itmez red
- 6 Sad-hezâr dâne olur gerçi şecerde ammâ
Fer'a bakma nazar it asla sakın sayma 'aded
- 7 Bağlasan bahr-i muhîti yine sö(yü)nmez Sıdkî
Âteş-i firkat-i yâr ile yanar cân ü kebed

50

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Olmuşum bu mahbes-i tende perîşân el-meded
Kalmışım bu vâdî-i hayretde nâlân el-meded

- 2 Baht-ı vâj-gûn nâ-müsâ'id 'ömr ise misl-i bahâr
Münkâlîb olur hazâna cism-i 'üryân el-meded
- 3 İhtilâtından belâ hâsıl olur ehl-i dile
Bir 'azâb-ı cân u dildür cevri-i nâ-dân el-meded
- 4 Hırmen-i maksimde Rezzâk-ı ezel itmiş nasîb
Mürg-i dil dâne için bî-hûde pûyân el-meded
- 24b 5 Fırsatı fevt eyleme Sıdkî safâ-yı rûha bak
Ten cidârından çekilür şems-i tâbân el-meded

51

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ey Habîb-i Hazret-i Hallâk-ı 'âlem el-meded
Ve'y hekîm-i ehl-i derd-i sıf-ı âdem el-meded
- 2 Râh-ı 'âşkda bulmayup temkîn henüz şeydâ-misâl
Bî-sebât nefis ile âşüfte-hâlem el-meded
- 3 Aldı sayyâd-ı hevâ her-sû tarîkı neyleyim
Güm-şüde bu tîhde âhû-misâlem el-meded
- 4 Hâk-i pâyin mikhalinden nemleyüp bir mîl giçür
Çeşm-i nâ-bînâ açılun bî-mecâlem el-meded
- 5 Viremedim bir nefîce râh-ı 'aşk mesdûd olup
'Akl-ı cüz'îye uyup bend-i 'ikâlem el-meded
- 6 Büt huzûrında ne hod-bîn gâfilem ki bilmezem
Sûretin zenbiyle her dem per ü bâlem el-meded
- 7 Sancılıp kaldı şehâ dilde havâdis okları
Merhem it lutf it çıkar işkeste bâlem el-meded
- 8 Bu kafesde âdemiyyet hâletin derk itmeyüp
Hâlden 'ârî tûtî-veş bî-hûde kâlem el-meded
- 9 Varlıgıla gîce gündüz eylesem tâ'at hebâ
Mâcerâ-yı ders-i 'aşkdan bî-me'âlem el-meded
- 10 Resm-i 'âdî 'ârızî itsem 'ibâdet zevk yok
Aslı bilmem fer' ile fâsid hayâlem el-meded
- 11 Pîr-i San'ânı halâs itdin o denlü vartadan
Küfr-i hestîden rehâ kıl lâ-salâhem el-meded
- 12 Dest-gîr ol tut elimi yâ Şeff'ü'l-müznibîn
Cürm-i hestî hacletinden güng ü lâlem el-meded
- 13 Vir güşâyış dest-i ma'nâ ile Sıdkî bendene
Cünha-i bisyâr ile beste-hayâlem el-meded

52

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu denlü kadd-i Tübâlar kamu bir mâyeden me'hûz
Hubûb-ı kesrete baksan yine yek-dânededen me'hûz
- 2 Temâşâ eylesen im'ân ile tertîb ü 'ünvâna
Bu etvâr-ı nigûlardur gehî şâhânededen me'hûz
- 3 Degil hâlî zebân-ı zümre-i mecnûn tefa'ulden

Peyâm-ı râz-ı pinhânî olur dîvâneden me'hûz

- 4 Eger gûş-âver olsan bezmde güftâr-ı meddâha
Havâdis-i güzeşteler kamu efsâneden me'hûz
- 5 Ne hâcet hem-civâra âb-ı rûyun dökmede Sıdkî
Levâzım u metâlib hep olur hem-hâneden me'hûz

53

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Seyr-i hüsn-i gül olur çün mürğ-i nâlâna lezîz
Yanmadan şem'a olur gâyetde pervâne lezîz
- 2 Eylemek celb-i havâtır hüsn-i ahlâk iledür
Sû-i etvâr hiç gelür mi tab'-ı ihvâna lezîz
- 3 Âmed ü şüd sıkletinden hânesin ârzû ider
Çok da hoş gelmez ikâmet ehline dükkân lezîz
- 4 İrtikâb eyler cihânda mihneti zînet için
Câme-i köhne gelür mi ehl-i 'ünvâna lezîz
- 5 Fâ'ide virmez sühan ehl-i hevâya Sıdkiyâ
Gelmez aslâ pend-i 'aklî mest ü nâ-dâna lezîz

54

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Var mîdur dehr içre sôfi seyr-i hûbândan elezz
Ahsen-i takvîmi vâsıf hüsn ile ândan elezz
- 2 Derd-i ser rûha 'azâbdur güft-güy-ı eyn (ü) ân
'Âlem içre var mı fikr it sohbet-i cândan elezz
- 3 Dil-güşâ mahbûbı alup celvet-i dil-h'âh ile
Var mîdur 'âşık olana zevk-i pinhândan elezz
- 4 Çeşm-i 'âşık anlar ancak kadrini hâlâtını
Cins-i eşyâda olamaz 'âşıkâ ândan elezz
- 5 Hasbihâl itmeye şâyân-ı 'ârif etvârdan
Var mı insâf eyle Sıdkî bezm-i yârândan elezz

55

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bahâr eyyâmı remz-i vahdeti berg-i çemen söyler
Şecerde her varak esrâr-ı Hakkı bî-dehen söyler
- 2 Bir âteşdür düşer gönle anı zâhirde bilmezler
Hadîs-i 'aşk-ı cânânı gelen söyler giden söyler
- 3 Eger insân-ı kâmil zümresi nutk u hitâb itse
Degil zî-rûh olan sâde cemâdât ü bütün söyler
- 4 İder mi hüsnini izhâr cihânda ehl-i 'uşşâka
Cemâline çeküp perde verâ'-i perdeden söyler
- 25a 5 Ne bilsün Sıdkiyâ tavr-ı 'akıldan zümre-i mecnûn
Su'âl itsen ana bir maslahat zencîrden söyler

56

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Gelen bu kalbe ecnâd-ı havâtırdan ne bâkim var
Şebâtı olmayan hülyâ-yı fâsidden ne bâkim var
- 2 Gönül kişveridür elbet konan göçen bulunur çok
Serây-ı dil ki vâsi'dür ya mihmândan ne bâkim var
- 3 Disem gelmen bu iklîme gelürler h'âh u ger nâ-h'âh
'Akıldan ise bu evzâ' ol evhâmdan ne bâkim var
- 4 Zebân-ı dilde 'aşkın zikri kim bir İsm-i a'zamdur
Gubâr-ı mâsivâdan ya meşâgilden ne bâkim var
- 5 İhâta eylese âb-ı tahûrı bir âlây hâşâk
Nesîm-i feyz âmâde 'avârızdan ne bâkim var
- 6 Bakaruz sîret ü asla hele sûret-perest olmam
Tehâşîmiz muharrikdendür asnâmdan ne bâkim var
- 7 İşin aslını bilmeyüp hevâ-yı nefis ile Sıdkî
Hakımda güft-gû iden o nâ-dândan ne bâkim var

57

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu esrâr-ı vücûdı bilmeye fazl u kemâl ister
Gerekdür 'ilm ile 'irfân ne seccâde ne şâl ister
- 2 Bu kîmyâ-yı hakîkat kâl ile hâsıl olur sanma
Gönülde cevher-i hâlet sühan âb-ı zülâl ister
- 3 Hakîkat-bîn olan gözler gubâra nâzır olmazlar
Bu cân şemsine müstagrak olan mebhût delâl ister
- 4 Dilâ söz istemez sûziş gerekdür 'âşıkâ bürhân
Tarîkat pûtesinde ehl-i 'aşkın gönli kâl ister
- 5 Eger âzâd olursa dil hevâ vü hırstdan Sıdkî
Ne meyl-i dûzah u cennet ne mülk ü câh u mâl ister

58

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ey gönül gel eyleme âh derdine dermân olur
Nefha-i 'aşk-ı hakîkî hâline Lokmân olur
- 25b 2 Müstenid ol bâr-gâh-ı Hazret-i Feyyâza gel
İ'tikâdında rasânet 'izzete bürhân olur
- 3 'Aşkdan özge reh-ber-i kâmil mi var 'âşıklara
Eyleyen 'aşka teşebbüs 'âkıbet sultân olur
- 4 İstî'âze farzdur ahlâk-ı zıştiden 'ârife
'Ucb ile hıkd u hasedden niçe dil vîrân olur
- 5 Mâni'i yokdur tecellînin arada çekme gam
Vakt-i zucretde gönül nâlân iken şâdân olur
- 6 Kıl hulûs ile teveccüh subh-dem eyle niyâz
Ehl-i derd âh-ı seherle rahmete şâyân olur
- 7 Bekle yokluk bâbını bir katre bil Sıdkî seni
Katre-veş nâ-çîz iken dil bir ulu 'ummân olur

59

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu bâzâr içre sag it kârın anda dost uyış yokdur
O cânibde dükân ü çâr-sû alış viriş yokdur
- 2 Bu denlü germ ü serd hep 'âlem-i ecsâma mahsûsdur
Safâya bak 'adem mülkinde hergiz yaz u kış yokdur
- 3 Su'ûbet çok tarîk-ı 'aşkda âsân degil gitmek
Bu yolda öyle zann itme ki hîç iniş yokış yokdur
- 4 Bu denlü kâr u cünbişler bütün tahrîk-i rûhîdür
Hele asnâm-ı bî-rûh (u) füsürdede bir iş yokdur
- 5 Muhâlif mezhebe uyma muhakkak böyle fehm eyle
Diyâr-ı vahdete Sıdkî gidiş vardur geliş yokdur

60

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 'Arsa-i 'aşka girüp cevre sabır merd işidür
Taleb-i hazz nefis-i kâzib ü nâ-merd işidür
- 2 Müteyakkız olup ol gâ'ile-i yâre enîs
Uyumak şâm u seher kâhil ü bî-derd işidür
- 3 Cünbişin yok sovumuş dilde olan âteş-i 'aşk
Büt-i efsürde gibi turdığın uş serd işidür
- 4 Niçe sâni ola şâh(a) eyâ müşrik-i hüs(ü)r
Bunca îcâd u sun' böyle binâ ferd işidür
- 26a 5 Sıdkiyâ kalmadı şehir içre mezâk ehli hele
Eylemek 'ayş u safâ bezmde hem-derd işidür

61

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 'Akıldur bu cihân ser-mâye cândur
Bu 'akla öyle fehm it dâye cândur
- 2 Ne kâr hâsıl olur cânsız bedenden
Viren eşbâha fer-i bî-gâye cândur
- 3 Gıdâsı 'ilm ü hikmetdür dem-â-dem
Olan vâkıf kamu eşyâya cândur
- 4 Niçe bî-cân sühan söyler zebânın
Kelâmı öğreden gûyâya cândur
- 5 Kafes kaydından âzâd oldığı ân
Giden şâhîn tegi a'lâya cândur
- 6 Duhûl ile hurûcun kimse bilmez
Viren şive kad-i ra'nâya cândur
- 7 Bu ecsâm-ı meşiyin üzre dâ'im
Güneş tek Sıdkiyâ pîrâye cândur

62

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Gelür bâb-ı Hudâdan gam yeme rûzî müyesserdür
Yazılmışdur ne ise levh-i kudretde musarrahdur

- 2 Olursa mâlik-i gencîne-i Kârûn eger câhil
Safâ-yâb olamaz baksan yine kalbi mükedderdür
- 3 Arada medhali yokdur hakikat kimsenin aslâ
'Adâlet-hânede ancak hükm Ana müfevvazdur
- 4 Cenâb-ı pâdişâhîden mesâlih rü' yetiyçün gam
Duhûl eyler dîvân-ı gönle ilçi-i murahhasdur
- 5 Ne ma'lûm cevher-i merdî libâs ü hem nümâyişle
Şuhûsun 'izzet âsârı cebîninden müşahhasdur
- 6 Dil-i sâlik kıyâs itme bilâ-mürşid olur mir'ât
Hakikat mürşid-i kâmil nigâhına muhassasdur
- 26b 7 Çıkar mı hârice esrâr-ı nüsha bî-keşif Sıdkî
Rumûzın anlamaz herkes bu bir vefk-i müseddesdür

63

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Olma mahcûb dilden al şâfi haber
Bîh-i şermi bâde-i sâfi keser
- 2 Tab'-ı hasla ülfet itme ol girîz
Zâga olmaz lâne-i bülbül makar
- 3 Serd iken nefsin hevâsıyla gönül
Düşdi nâ-geh âteş-i 'aşkdan şerer
- 4 Sürdi çârûbıyla ferrâş-ı sabâ
Mescid içre kalmadı gerd ü keder
- 5 Dikkat itsen kişver-i dilde nihân
Olur icrâ cümle esrâr-ı kader
- 6 Nerde olsa yakarı tutar ecel
Çâre yokdur kaçmadan *eyne'l-mefer*
- 7 Dâmen-i hırta teşebbüsten olur
Keşmekeşle mâye-i 'ömre zarar
- 8 Mazhar-ı rif'at olur ger bir kese
Pîr-i kâmil lutf ile kılsa nazar
- 9 Kişver-i hestîde yokdur hiç refâh
Gel 'adem mülkine Sıdkî it sefer

64

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Nush u pend eyle o şûha tâzedür 'âkillenür
Bu hevâda kalmayup temkîn bulur kâmillenür
- 2 Ohşamakda hâtır-ı ahbâbı mahcûbdur hele
Bâde-nüş olsa dem-â-dem şivede mâhirlenür
- 3 Tıynetinde 'aşk u sûziş cây-gîr olmuş ezel
Çeng ü sâza anın için şevklenüp mâ'illenür
- 4 Ger tesâdüf eylese bir bezme ol mektûm olur
Keşf-i esrâr eylemez bî-gâneye câhillenür
- 5 Sebkat itmiş hıdmeti çok mey-gede erbâbına

Şi'r-i Sıdkî gör niçe zâhirlenür bâtınlanur

65

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 27a 1 Manzar-ı Yezdân degil mi Üsküdâr
Me'men-i 'irfân degil mi Üsküdâr
- 2 Her seher bülbülleri tevhîd okur
Tekye-i mürgân degil mi Üsküdâr
- 3 Derd-keşler anda olur mutma'in
Cây-ı dervîşân degil mi Üsküdâr
- 4 Halvet içre eylemişler inzivâ
Bezm-i abdâlân degil mi Üsküdâr
- 5 Sû-be-sû ezkâr iderler dâ'imâ
Mekteb-i pîrân degil mi Üsküdâr
- 6 Bir nazar kıl tavrına ra'nâların
İşte hûb-istân degil mi Üsküdâr
- 7 Herkes eyler anda icrâ-yı mezâk
Mesken-i yârân degil mi Üsküdâr
- 8 Mâni'i yok vecd ü hâl erbâbının
'Âşıkâ meydân degil mi Üsküdâr
- 9 Vardur ezhâr u fevâkih bî-şümâr
Zîb-i nahl-istân degil mi Üsküdâr
- 10 Kebş ü agnâm dil-berân tezyîn ider
Mecma'-ı kurbân degil mi Üsküdâr
- 11 Zeylini bûs itmede dâ'im bahir
Dürre-i devrân degil mi Üsküdâr
- 12 Servilerin tavrına eyle nazar
Bir garîb seyrân degil mi Üsküdâr
- 13 Katı çok vardur şehîd ile garîb
Medfen-i merdân degil mi Üsküdâr
- 14 Var temâşâ eyle kabr-istânını
Maskat-ı ebdân degil mi Üsküdâr
- 15 Çeşm-i 'irfân ile baksan Sıdkiyâ
Nûr ile rahşân degil mi Üsküdâr

66

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Masdar-ı cevri ü meşakkat bu fenâ vâdîsidür
Menba'-ı râhat ki dîrler ol bekâ vâdîsidür
- 27b 2 Kec-reviş olma dilâ ger olmak istersen 'azîz
Der-geh-i pîr-i mugân sıdk (u) vefâ vâdîsidür
- 3 Sâkî-i gül-çehre anda sâgar u mey hep tamâm
Mey-gede itlâk olan ancak safâ vâdîsidür
- 4 Kimse(yi) âzürde kılma bezm-i 'işretde şehâ
Hidmet-i hâtır bezimde hûb edâ vâdîsidür

5 Sıdkiyâ çokdur kabâ lebsinde renc ü ihtiyâc
Bâdî-i ârâm-ı dil köhne ‘abâ vâdisidür

67

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1 Mizâcıma benim her dem o şûhun meyli nâfi‘dür
Devâ-yı gayre meyl itmeme devâ-yı aslî nâfi‘dür

2 Niyâz itmekden ise hâceti der-bâna lâ-pervâ
Varup dâmânına tenhâ yapış kim zeyli nâfi‘dür

3 Aradık çok terâkîb ü ma‘âcîn bulmadık nef‘in
Mizâc-ı âdeme sabr u sükûnet hayli nâfi‘dür

4 Bilürse ‘ilm-i nabzı ger devâyâ tâlib ol yohsa
‘Îlacından tabîb-i nâ-şinâsın kavli nâfi‘dür

5 Gönül virmekden ise ihtişâm-ı dehre ey Sıdkî
‘Abâ-yı şâl ile bir lokma nânın nevli nâfi‘dür

68

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1 Bu ‘aşk meydânına tenhâ girenler kahramân ister
Bu yolda ‘âşika evvel delîl ü tercemân ister

2 Sen ol şâh-ı cihânsın kim mehâbet eylesen izhâr
Bütün bây u gedâ cânâ işiginde emân ister

3 Hadeng-i gamzene tâkat gelür mi ey perî-peyker
Senin ‘âşıkların şâhâ hele kaddi kemân ister

4 Sabır yok kalb-i ‘âşıkda keşâkeşe giçer günler
Safâ-yı vuslata bildim niçe hayli zamân ister

5 İdüp tevfiğini terfîk tarîk-ı ‘aşkda ancak
Ser-i kuyında bu Sıdkî ne yahşî ne yaman ister

69

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

28a 1 Meyl-i ‘ârif sâde hüsn-i hûyadur
Ehl-i cismin meyli hâl ü mûyadur

2 Lâl olur cân sırrına vâkîf olan
Zâhirûnun meyli güft ü gûyadur

3 Zâhid-i tîre-nihâdın dikkati
Sübha vü seccâde hây u hûyadur

4 Serv ü gül nezzâresinden fâriguz
Seyrimiz ol kâmeti dil-cûyadur

5 Nâzırız dilden gül-istân u güle
Bî-şu‘ûrân mihnet ile pûyadur

6 Olmuşuz Ya‘kûb tegi hüzne enîs
Âhımız ol Yûsuf-ı meh-rûyadur

7 Cân ilinden gelmişüz bu fânîye
Meylimiz Sıdkî hemân ol sûyadur

70

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ehl-i dil bâb-ı keremden feyz alur vakt-i seher
Dilde olan 'ukde-i gam feth olur vakt-i seher
- 2 Sâcid olmuş cümle esmâr râki' olmuş hep şecer
Mürg ü vahşî 'aşk ile tevhîd okur vakt-i seher
- 3 Devlet-i dâreyne nâ'il ola mı şol kimse kim
Gönli bîdâr olmaga bîmâr olur vakt-i seher
- 4 Bahr-i 'isyâna garîkım deyu kat' itme ümîd
Oku Gaffâr ismini hep mahv olur vakt-i seher
- 5 Gönle sıklet virme Sıdkî gamdan olma muztarib
Müşkil-i dünyâ vü 'ukbâ hall olur vakt-i seher

71

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bakılsa hayr u şer cümle kazâ vü hem kaderdendir
Sakın zann itme ey söfi felekdendir beşerdendir
- 2 Günâhın kesretindendir kulûbun zulmeti fehm it
Bu denlü mihnet ü gamlar ne Zeyd ü ne 'Amirdendir
- 3 Bütün bu kec-reviş nefsi denîdür fitneye bâ'is
'Adüya hürmet ü 'izzet hatâ vü hem hatardandır
- 28b 4 Meşârib olsa füşatde olur külhan safâ câyı
Merâk erbâbının bî-hûde renci hep kederdendir
- 5 Kemâl ashâbının kadri bilinmez bu ne hikmetdür
Var ise zîşt-hûdandır yâhûd halka zarardandır
- 6 Zamâne şer ile memlû safâ ehli kamu gamlu
Derûnun sıkleti ammâ bütün mühiş haberdendir
- 7 Ma'ârif 'arsasında Sıdkiyâ kûy-i belâgat tut
Bu bezmin revnakı zann itme ancak sîm ü zerdendir

72

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu gün gam tekye-gâhında fedâ bir cânımız vardır
Fakîr-i 'aşk-ı dil-dâruz ciger-biryânımız vardır
- 2 Kemâl ü mâl sürûr u hâl gerek sûrî gerek ma'nâ
Dü-'âlemde anındur her ne var îkânımız vardır
- 3 Mübâhî olmayuz bezm-i fenâda sîm ü zerle hiç
Derûnda derd-i 'aşk gibi bizim mihmânımız vardır
- 4 Ne var destinde mahlûkun bilürüz 'âriyettür çün
Kamu 'uryân gider gelür buna iz'ânımız vardır
- 5 Reg-i ecsâmı cünbân bilürüz fa''âl-i mutlakdur
Zuhûrun masdarı birdür dilâ îmânımız vardır
- 6 Te'eddüb eyleyüp 'Amr ile Zeyde eylerüz isnâd
Bilürüz yengebâgî kârın ana im'ânımız vardır
- 7 Eger nîk ü eger bed 'indimizde hep müsâvîdür
Hele rindân gürûhı içre özge şânımız vardır

- 8 Esâs-ı ‘ahdi mersûn itmişüz tâ vakt-i firkatde
Vefâlar eylerüz ol şûh ile peymânımız vardır
- 9 Zamâne içre her şeyhe n'ola baş egmesek zîrâ
O sâhib-Mesnevî Mollâ gibi sultânımız vardır
- 10 Ne gam çirk-âb-ı ‘isyâna garîk isem ser-â-tâ-pâ
Habîb-i Kibriyâ gibi şefâ‘at kânımız vardır
- 11 Hevâ-yı nefs-i hûnîden himâye eyler ‘uşşâkı
Gönül bâgında ey Sıdkî latîf bâg-bânımız vardır

73

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 29a 1 Kamu bir bahrin emvâcı gider bir bir gelür bir bir
Ne pehnâ bahr-i bî-pâyân gider bir bir gelür bir bir
- 2 Libâs-ı nev-be-nevle cezr ü meddi bir karâr üzre
‘Aceb ‘aynı mıdur gayrı gider bir bir gelür bir bir
- 3 Sefâyin bî-haber ne cânibe sevk itdigin bilmez
Kimi şarka kimi garba gider bir bir gelür bir bir
- 4 Ne fülkler gark olupdur kimse bilmez bu muhît içre
Mücedded yine emsâli gider bir bir gelür bir bir
- 5 Muhâlif bâd vezân olsa dümenci şaşırur fennin
Ne yelken ne dümen ma‘lûm gider bir bir gelür bir bir
- 6 Hevâ bir bâd bir hem bahr bir ehl-i dümen de bir
Musanna‘ fülkler her ân gider bir bir gelür bir bir
- 7 Dümenci hâzıkın elden bırakma dâmenin Sıdkî
Bu bahrin hâletın seyr it gider bir bir gelür bir bir

74

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tarh-ı teklîf olmayınca ‘âşıkâ râhat mı var
Mest ü bî-hûş olmadıkça ‘ârife râhat mı var
- 2 Âdeme sıklet viren ‘akl u fikirdür dem-be-dem
Beste-i zencîr olan hîç ‘âkile râhat mı var
- 3 Sad-hezâr dînâra mâlik olsa da bulmaz felâh
Bilmeyen esrâr-ı ‘aşkı câhile râhat mı var
- 4 Ten nedür yâ tenleri tahrîk ider cevher nedür
Kendi zâtın bilmeyen hîç gâfile râhat mı var
- 5 Her ne denlü dânişi efzûn ise nâ-kâm olur
Emr-i sultâna muhâlif hâdime râhat mı var
- 6 Cümle fende hâzık u üstâd ise virmez nef(i)
Olmayan ‘ilmiyle ‘âmil ‘âlîme râhat mı var
- 7 Her dü-‘âlem âdemin hâlin dîger-gûn eyleyen
Sıdkiyâ ol nefs-i bed-kîş zâlîme râhat mı var

75

Mef‘ûlü mefâ‘ilün mef‘ûlü mefâ‘ilün

- 1 Ten perdesine bakma dilden dile yol vardır

- Sırr eyleme bend ile âbdan gile yol vardur
- 29b 2 Leylâ yolını sen tut ey Kays-ı belâ-dîde
Taglar mı olur hâ'il ilden ile yol vardur
- 3 Gel turma bu vâdîde deryâya irem dirsen
Bir bahre karış sen de seylden seyle yol vardur
- 4 Nedîmlere nisbet bul kurb ister isen şâha
Şeh râzına hep âgâh hâlden bile kul vardur
- 5 Fârislige meylin var sag u sola hiç bakma
Fârisler için hergiz ne sag ile sol vardur
- 6 Korkarsan eger girme meydâna uzakdan tur
Çek dizginini zîrâ zûr ile nüzûl vardur
- 7 Yolda var ise reh-zen şemşîr-i celâl elde
Dime ki bu râhımda yâ ol ile şol vardur
- 8 Kalkan-ı tevekkülle şemşîr-i hulûs elde
Hiç pîş ü pese bakma şeytân ile gûl vardur
- 9 Dönme hele ugurdan menzile irem dirsen
Tutdın hele ey Sıdkî râh-ı sila yol vardur

76

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bakma gel sirbâl-i cisme cân olan sultânı gör
Bak basîretle dilâ dervîş olan sultânı gör
- 2 Gösterür kendüni gerçi bir harâbâtî sıfat
Bir avuc kefdin giçüp 'ummân olan sultânı gör
- 3 Herkes ile gerçi yek-meşreb görünür sûretâ
Sûretâ kâmil-reviş 'irfân olan sultânı gör
- 4 Zühd yüzinde bulınan sâlik de olsa anlamaz
Perde-i esrârda pinhân olan sultânı gör
- 5 Sıdkî anlar hâlini her perdede etvârını
Vâdî-i 'aşkda hele pûyân olan sultânı gör

77

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Giçenler zîb ü sûretden zer ü dîbâyı bilmezler
Firîfte olmayup nakşa gam-ı dünyâyı bilmezler
- 2 İşitmişler cihânda kûh-i Kâf ile Sîmurg adın
Gönüller Kâfına hükm eyleyen 'Ankâyı bilmezler
- 30a 3 İderler zikr ü tevhîdi velî ma'nâda gâfiller
Hurûf-ı lâ vü illâ ile istisnâyı bilmezler
- 4 Olur kâbil heyûlâ her nazardan niçe bin sûret
Olan bî-behre hikmetden hele ma'nâyı bilmezler
- 5 Ararlar kimi yerde kimi gökde kimisi 'arşda
Muhît-i küllü şey' olan cihân-ârâyı bilmezler
- 6 Sanurlar Hakkı hâricdür benî Âdemden ahmaklar
Ve nahnü akreb ile neşr olan îmâyı bilmezler

- 7 Behâyim gibi hürd u h'âb ile ten-perver olmuşlar
Ne câhildür 'avâm-ı nâs kim dânyâyı bilmezler
- 8 Basîretle kemâ-hî görür eşyâyı muhakkikler
Basar ehli hele mâhiyyet-i eşyâyı bilmezler
- 9 Gam-ı dünyâ degil sâde zunûna düşme ey Sıdkî
Hakikat 'ârif olanlar gam-ı 'ukbâyı bilmezler

78

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu mahlûkât senin ey dost kulundur hem 'ıyâlindür
Esirge anları cânâ za'îf ü nâ-tüvânındur
- 2 Cisim şeytânları reh-zen tegâfûl pîrehen olmuş
Nefesle nefsi bilmeye komayan hatt u hâlindür
- 3 Tasahhub eylemişler bilmeyüp 'âriyetin keyfin
Eger mâl ü ger emlâk senin emlâk ü mâlindür
- 4 Ne hâletdür ne san'atdur bilinmez nokta-i vahdet
Niçe yüz bing iden bir katreyi 'ayn-ı kemâlindür
- 5 Hele mir'ât birdür nâzırûn ise niçe yüz bing
Bu seyri ehl-i hâl anlar hatâlar ehl-i kâlindür
- 6 Celâl ile cemâlin sırrın anlar mı 'avâm-ı nâs
Behişt ü dûzahın remzi celâl ile cemâlindür
- 7 Fenâya varmadıkça vuslat-ı zâtın ne mümkün
Bu miskîn Sıdkînin sırrı hele esmâ sıfâtındur

79

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Gâhî bize bir âfet-i devrân gelür gider
Ba'zan gedâyâ bir ulu sultân gelür gider
- 30b 2 Bir şâh-râh-ı vasî'dür ki semt-i kûyumuz
Tesâdüf itse hâneye mihmân gelür gider
- 3 Bu neyl (ü) murâda meyl idüben niçe teşneler
Ba'z 'atşân ba'zısı reyyân gelür gider
- 4 Hüner bu nefsi şûmı izâledür yohısa
Turmaz yine hâtıra şeytân gelür gider
- 5 Âdemsen eger derde enîs ol da ebsem ol
Sıdkî derûna nâle vü efgân gelür gider

80

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Sâf oldı meyler sâkiyâ gelsün hemân mestâneler
Tolsun boşansun dem-be-dem devr eylesün peymâneler
- 2 Gıtdi aradan muhtesib güm oldı endûh u keder
Mugdan salâdur 'âşika açıldı çün mey-hâneler
- 3 Gel mest olup eyle safâ gitsün kamu cevr ü cefâ
Pürdür mey ile sanma boş bu gördigin hum-hâneler
- 4 Koma gezeler serserî esrârını nâ-dân tuyar

Zülfin hamında bestedür boşanmasun dîvâneler

- 5 Fânûs civârında gezen bilmez hele şem‘ hâlini
Ancak bilür ‘aşk râzını nâra yanan pervâneler
- 6 Göster cemâlin bir kere kalur mı bütlerden eser
Hele suverle toludur bu yapılan büt-hâneler
- 7 Oynar zülûf perçem ile hem hatt ile hem hâl ile
Sıdkîye it ‘arz-ı cemâl düşsün elinden şâneler

81

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bu diyârda böyle a‘mâ turmamız lâyıık mıdur
Gün-be-gün nefis-i denîye uymamız lâyıık mıdur
- 2 Niçe yıllar berzah-ender-berzaha dûcâr olup
Âdem olmazdan bu ilden gitmemiz lâyıık mıdur
- 3 Gerçi bildik aslı yokdur bu fenâ ikliminin
Keşmekeşle dün ü gün uğraşmamız lâyıık mıdur
- 4 Virmişüz bâd-ı hevâya nâzenîn ‘ömri hayıf
Rûz u şeb kayd-ı ma‘âşda kalmamız lâyıık mıdur
- 31a 5 Sıdkiyâ sa‘y itmeli boş turmadan hâsıl nedür
Genci bulmadan oturup gülmemiz lâyıık mıdur

82

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Hakın her-dem nazar-gâhı gönüldür
Hakikat bâğının râhı gönüldür
- 2 Ziyâsı münteşir ten kişverine
Derûn ‘âleminin mâhı gönüldür
- 3 Komaz ‘uşşâkı meyl ide cihâna
Sivâdan ‘ârifi nâhî gönüldür
- 4 Bu sûrî câha itmezler tenezzül
Hakikat erlerin câhı gönüldür
- 5 ‘Akıl gerçi vezîrdür tende Sıdkî
Kulûb erbâbının şâhı gönüldür

83

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Eger sürûr eger keder leyl ü nehâr gelür giçer
Eger kerem egerçi serd kış u bahâr gelür giçer
- 2 Bağlama bil bu dehre sen hâline sabra bak hemân
Eger ayık eger nev(ü)m keyf ü humâr gelür giçer
- 3 Gâh(i) olur kîse tehî gehî olur nakd ile pür
Arama hiç vâr u yogı elde ne var gelür giçer
- 4 Gâ‘ile-i ma‘âş ile düşme cefâ vü mihnete
Eyleme hâtırı şikest ‘ayş u medâr gelür giçer
- 5 Gördin mi bir kesi hele ki bir karâr üzre ola
İşbu zamânın hâldür züll (ü) vakâr gelür giçer

- 6 Şerbet-i mevdi içüben bâb-ı kubûra giçmeye
Halk-ı cihân âlây âlây yemn ü yesâr gelür giçer
- 7 Şâh u sâkında eger zâhir olursa çend rûz
Bunca nebât u mîvenin vakt(i) savar gelür giçer
- 8 Sakla nevâtı magz ile tokınmasun zarar ana
Yohsa kuşûr olur telef o hoş-güvâr gelür giçer
- 31b 9 Bunca sipâh u şeh-süvâr gitdi fenâyâ Sıdkiyâ
Köhne-ribât-ı dehrden niçe hezâr gelür giçer

84

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gâfilem ma'nâdan ammâ 'ayn-ı ma'nâ bendedür
Bilmezem fenn-i mu'ammâyı mu'ammâ bendedür
- 2 Kışver-i tende isimler hâssasın icrâ ider
Âdeme ta'lîm olan hem cümle esmâ bendedür
- 3 Şems ü mâh u encüm ü eflâk hem levh u kalem
Her ne var bu 'âlem içre esfel a'lâ bendedür
- 4 'Âlem-i sugrâdur ammâ cismimiz bu 'arsada
Bâtin içre muhtefidür sırr-ı kübrâ bendedür
- 5 'İlm-i ahfâyı cihânda arayan çokdur velî
Halkın aradığı dâ'im 'ilm-i ahfâ bendedür
- 6 Dest-i kudretle muhammer çil sabâhda tıynetî
Hubb ile îcâd olan Âdemle Havvâ bendedür
- 7 Kışr olan asdâfa nâzırdur 'uyûnı ekserin
Bahrda asdâf içinde dürr-i yek-tâ bendedür
- 8 Himmeti vardur ferâmûş idemem ol reh-beri
Sâdıkın sırrı dilimde pîr-i dânâ bendedür
- 9 Görmedim lâkin yakînen bilürem Sıdkî anı
Kâf verâsında nihân Sîmurg (u) 'Ankâ bendedür

85

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Niyâzımdur meded kânı müdâm it derdimi ekser
Dahî özge murâdım yok hemân it derdimi ekser
- 2 Ne varsa derd içindedür devâsı cümle 'uşşâkım
Benim de lutf u fazlımla hemân it derdimi ekser
- 3 Eger halvet eger celvet ne hâsıldur olam bî-derd
N'iderem 'ilm ü 'irfânı hemân it derdimi ekser
- 4 Yakam 'aşk âteşine bu fitîlim dâg-dâr olsun
Yanam pervâne-veş bî-savt hemân it derdimi ekser
- 5 Didigim derd-i 'aşkındur degildür özge derd cânâ
Dilerim rûz u şeb yâ Rab hemân it derdimi ekser
- 6 Eger Mecnûn eger Leylâ bulunur derd ile Mevlâ
Düşem derdine dil-dârâ hemân it derdimi ekser
- 7 Gönül yansun fenâ bulsun yog olsun Sıdkî-i kemter

32a Murâdım bu durur ancak hemân it derdimi ekser

86

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Hücûm-ı leşker-i nefse siper dâ'im tevekküldür
Gam u endûhına dehrin siper dâ'im tevekküldür
- 2 Dilinle dâ'imâ vird it *tevekkeltü 'ale'llâh*
Gelen berzahları def'e siper dâ'im tevekküldür
- 3 Tevekkül bir hıssındur ki duhûl itmez ana a'dâ
Havâtır-ı redî'eye siper dâ'im tevekküldür
- 4 Havâdis okları her semt atılsa eylemez te'sir
Bi-izni'llâh sihâmlara siper dâ'im tevekküldür
- 5 'Akîde rabt idüp Hakka vehimden ol sen âzâde
Kulûbun ferrine zîrâ siper dâ'im tevekküldür
- 6 Zunûn-ı fâside gelse derûna olma rencide
Fesâd-ı nefis ü şeytâna siper dâ'im tevekküldür
- 7 Gel ey Sıdkî hulûs ile tevekkül eyle Allâha
Metânet ehline bi'llâh siper dâ'im tevekküldür

87

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Bu dehre geldi niçe nîk benem diyü dil-âverler
Hebâ oldu habâb-âsâ hezârân serîr-âverler
- 2 Süvâr ol fülk-i Nûha gel şinâverliğini terk it
Bu bahr-i bî-kerân içre bogıldı çok şinâverler
- 3 Hadâsetle olup gâfil evâmirden olup zâhil
Hatâya düşdi gıtdikçe civân-ı hatt-ber-âverler
- 4 *Ve en-ni'meteke* hakkın bilenler zâhir ü bâtın
'Azîm ihsâna irdiler hulûs-kâr u senâ-verler
- 5 Çü bir gendide katreden zuhûrun bilmeyüp Sıdkî
Gazab dâmına dūçâr oldılar kibr ü kîn-âverler

88

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hüsnine gelmez hâlel hîç dem-be-dem dil-berlenür
Niçe 'aşık öldürür bu hüsn ile gayretlenür
- 2 Şark u garbı yok durur itmiş ihâta 'âlemi
Âfitâb-ı bî-zevâldür dem-be-dem cünbişlenür
- 32b 3 Halvetinde gerçi seyr eyler bu denlü sun'ını
Öz özün eyler temâşâ gâhice celvetlenür
- 4 Öyle eltafdur o şühun zâtına olmaz misil
Hîrelenmez hîç havâdisden hemân safvetlenür
- 5 Ehl-i 'aşkın binde biri iremezler vaslına
Ba'zısı hayretde kalur ba'zısı vuslatlanur
- 6 Kimi mest ü kimi nîm-mest kimisi sersem gezer
Kâse-i-'aşkdan egerçi bunca halk şerbetlenür

7 Sıdkiyâ irmez o zâtın künhüne fehm ü ‘ukûl
Niçe ‘ârifler bu ‘ibret-gâhda ‘ibretlenür

89

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 ‘Aşk-ı dil-ber ‘âşıkı ‘ummân ider
Hem kemâl-i ‘aşk ile sultân ider

2 Eylese bir kez tecellî şübhesiz
Raksa gelür Tûr-ı ten devrân ider

3 Şâh-ı ‘aşk emr eylese bir lahzada
Katresini bahr-i bî-pâyân ider

4 Lutfına endâze olmaz ol şehin
Câhil iken sâhib-i ‘irfân ider

5 Sabr idüp itse tahammül cevrine
Ehl-i derdin derdine dermân ider

6 Yok durur kevnîde tahlîse mecâl
Güy-veş çok serleri galtân ider

7 Hayırî şerr ü şeri hayr hiç-kes
İdemez illâ anı Rahmân ider

8 Sanma ki mahşerdedür dîvân hemân
‘Âlem içre günde bir dîvân ider

9 Anla hâli kes makâli Sıdkiyâ
Cismi âhir hâk ile yek-sân ider

90

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

1 Nefes keşilse bedenden hurûş u cûş mı kalur
Hitâma irse ‘ömür hōriş ile nûş mı kalur

33a 2 Neler gelür sere bâ-takdîr-i Hayy ü Kâdir
Bu zîr-i çarhda âdem ogulu hoş mı kalur

3 Degil mi kayd-ı dâne viren ıztırâb dile
Var iken âb gelû-yı âsiyâb boş mı kalur

4 Çekilse tenden emânet zebân tekellüm mi ider
Kelâm-ı nâsı simâ‘a hûş u gûş mı kalur

5 Soyılur tahta-i mağselde Sıdkî cism-i nahîf
Kafâ-yı huşkde bir bak ki kelle-pûş mı kalur

91

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Dört Kitâbın ma‘nâsı cümle kelâm içindedür
Her kemâlin nüktesi mahfî kelâm içindedür

2 Ehl-i hâlden olmayanlar râz-ı muğlak anlamaz
Yohısa bu bahr-i ma‘nâ bir kelâm içindedür

3 Mâ vü menle bu suver akdâhıdur mâni‘ olan
Rûh-i kudsî ki dinilür bu kelâm içindedür

4 Vahy ü ilhâm hâlini herkes niçe fehm eylesün

Ekmelînin kadr u mi'yârî kelâm içindedür

- 5 Bizleri rabt eylemiş nefis ü hevâ vâdîsine
Berzahımız anlasan cümle kelâm içindedür
- 6 Kâ'ile olsa mü'essir hem makûl mukbil olur
Şîve-i redd ü kabûl elbet kelâm içindedür
- 7 Havsala mahz olmayınca nûş olunmaz Sıdkiyâ
Zulmet içre âb-ı hayvân bil kelâm içindedür

92

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Huzûra reh-zen ü mâni' birâder belki gafletdür
Bu gafletden berî olmak kişiye özge devletdür
- 2 O dem ki hâzır olursın safâ-ender-safâdur bil
Bilinse kadr-i âgâhî iki 'âlemde ni'metdür
- 3 Huzûrun mâni'i ancak senin pindâr (u) vehmindür
Bu varlık kûhnı yıkmak dilâ bir özge rif'atdür
- 4 Eger bâhir eger mahfi sana senden yakîn Oldur
Bu hâli bilmez isen ger sana gâyetde töhmetdür
- 33b 5 Kabâhat vâdîsinde geşt iderüz gâfilâne biz
Döner isnâdı cânâna iderüz hayli zilletdür
- 6 Bütün gafletle vâriddür derûna bu hümûm u gam
Olanlar 'ârif-i âgâh huzûr eyler ne ülfetdür
- 7 Giçer evkâtin ey Sıdkî dem-â-dem gaflet ile hep
Yakînin yokdur anınçün enîsin derd ü mihnetdür

93

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kaddimi itdi dü-tâ 'âlemde bâr-ı ihtiyâr
Ref' olınsa 'âlem içre olur idim bahtiyâr
- 2 Zahra gark olmuş bu haml eskalini bilmem nedür
Bu yük altında çekerim niçe züll ü iftikâr
- 3 Mahfilimiz nahv okursan vireyim sana cevâb
Bir zamîri eylemiş terkîb içinde istitâr
- 4 Sen niçe 'Ankâyı sayd idebilürsin dâmı çek
Kâf-ı cismin bâr-ı 'aşk altında çek ıztırâr
- 5 Bağlamış bendinden anı nâv-dâna üstâd
Seng-i tâhûn âb-ı cârîden niçe itsün karâr
- 6 Keydini yavı kılur rûbâh-ı dûn şîri göre
Bâtil eyler hak zuhûr idende elbetde firâr
- 7 Vaz'-ı nâ-ber-câ ile bâr olma halka Sıdkiyâ
Gelmesün hiç gerd ü gamdan hâtırına igbirâr

94

Mürşidiye Dervîş Sıdkî zâd 'ıshuhu

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Mürşid-i kâmil garîk-ı nûrdur
Kâlib u kalbi bütün mezkûrdur
- 2 Garb u şark olmaz olarda
Subh u şâmı anların pür-sûrdur
- 3 Olmaz anlarda kesâfetle keder
'Aşk-ı Hakla dem-be-dem mesrûrdur
- 4 İttihâdın sırrını anlar bilür
Rûh-ı hayvânî olardan dûrdur
- 5 Hep sıfatları sıfât-ı Hakdur
Hüsn-i hâl ile olar me'cûrdur
- 6 Bâg-ı dilde mesken ü me'vâları
Güle karşı bülbül-i pür-şûrdur
- 7 Jişt hûdan yokdur anlarda eser
Hüsn-i ahlâkla olar meşhûrdur
- 8 Hubları vü bugzları li'llâhdur
Anların mişvârı ber-menşûrdur
- 9 Oların 'indindedür ümmü'l-kitâb
'İlm-i hâlin mahzen-i mevfûrdur
- 10 Hâlisîn makbûl olurlar şübhesiz
Hâ'inîn bir dagal mankûrdur
- 11 Cümlesi şems-i hakikatdûr velîk
Sûretâ heykelleri bir Tûrdur
- 12 Tayy ider anlar emâkin her cihet
Ferr-i Hakla rûhları pür-zûrdur
- 13 Anların kudretleri var Hakdan
Cezbe ile cümlesi mansûrdur
- 14 Dahi hakdur söyledikleri bütün
Jâj-hâdan dilleri mebrûrdur
- 15 Zâhiren me'mûr degiller da'vete
Bâtinen irşâd ile me'mûrdur
- 16 Ehl-i derd ü ehl-i safvet behre-yâb
Münkirîn 'indde har-ı zenbûrdur
- 17 Çeşm-i 'aşk ile bakarlar 'âleme
Küntü kenzin hem olar matmûrdur
- 18 Pâdişâh anlar durur mahfî hemîn
Pâdişâhân-ı cihân bir sûrdur
- 19 Nâkısân-ı sermedîler bilmedi
Zeyd ü 'Amr sözleri mezbûrdur
- 20 Şîr-i Hakdur anlar için havf yok
Nâkısân bil ki cehûl-i 'ûrdur
- 21 Hiç bir ân gâfil degiller 'aşkdan
Anların cünbişleri mecbûrdur
- 22 Öyle bir nekkârdur anlar yek-nigâh

- Görinen hâlis mi ya mankûrdur
- 23 Bakmaz anlar ders ile ders-hâneye
Levh-i mahfûz sînedest mestûrdur
- 24 Bilür anlar kim yola gelmez çi-sûd
Ehl-i dünyâ bahl ile ma'zûrdur
- 25 Ün ü şân (ü) hânümân bilmez olar
Mülk-i tecrîde olar fagfûrdur
- 26 Mülk-i dilde çok tasarruflar ider
Perde-i Hakda olar mestûrdur
- 27 Vahy ile ya keşf ile işler görür
'Akl u nakl anların menfûrdur
- 28 Oların bisyârdur rengi olar
Sıbgatu'llâh humının meksûrdur
- 29 Olmaz anlarda meşâgil hem keder
Mest-i Hak câm-ı ezel mahmûrdur
- 30 Kendini lâ-şey' bilüp fehm eyleyen
Ehl-i zillet anların ma'mûrdur
- 31 Kîmyâdur çeşm ü cismi anların
Derde düşen anların manzûrdur
- 32 Hubların ser-mâye iden şübhesiz
Rîş-diller gâfirin magfûrdur
- 33 Bilmeyüp bilmezlik ile sehvden
Dil perîşân anların meshûrdur
- 34 Vâsf olunmaz cevher-i asfîleri
Zâtları 'âlemde hem gencûrdur
- 35 Midhat-i Sîmurgda bî-iştibâh
Sıdkî-i bî-çâre bir 'usfûrdur

95

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Isbî' miyânesinde cihân bir piyâledür
Zîr-i tütukda şekl ü şemâ'il 'ikâledür
- 2 Âmed-şüd-i habâbı bilen 'ayn-ı bahrdur
Sâde nigâhı ehl-i kuşûrun sıfâledür
- 3 Âb-ı sirişkle bâg-ı dili gâhî bir suvar
Yanmış arada derd ile dil turfe lâledür
- 4 Virmez gınâ lezâ'iz-i sûrî çi-fâ'ide
Ey dil sana nevâle hemîn âh u nâledür
- 5 Câhil yanında 'ilm ü hüner bir peşîzedür
Bermâle-hâda meyl-i derûn bir cemâledür
- 6 Nev-hîz-i hatt ki vech-i dil-ârâda âşıkâ
Etrâf-ı mehde mazhar olan sanki hâledür
- 7 Sengîn dilâna sâde kütübden ne fâ'ide

Şer'-i şerîfe 'örf u kılıc bir havâledür

- 8 Ancak Odur bevâtın-ı hasmeyne muttali'
Hükm-i kuzât sâde hemân kıl ü kâledür
- 9 Kâlâ-yı hüsni Sıdkî bilür itmez âşikâr
'Uşşâk-ı sâfa hüsni niyât özge kâledür

96

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir şecerden zâhir olmuş mâve-i a'lâ bizüz
Zübdesiyüz kâ'inâtın âdem-i ma'nâ bizüz
- 2 Metnimizi anlayup şerh idemez şerrâhlar
Nüshasıyuz bu cihânın mazhar-ı esmâ bizüz
- 3 Cehlimizden kadrimizi bilmeyüp olduk zelîl
Katremiz keyfiyyetini anlasak deryâ bizüz
- 4 Geçmişüz kâle-yekûl ü fâ'il ü mef'ûlden
Nahv u mantıktan müberrâ 'âlim ü dâna bizüz
- 5 Bâg-ı hüsni seyr iderken şimdi böyle nâ-gehân
Bu kafes içre fenâda bülbül-i şeydâ bizüz
- 34a 6 Bir zamân vahdet ilinde mahrem idik yâr ile
Şimdi kesretde güm olan âşık-ı rüsvâ bizüz
- 7 Niçe bir varlık belâsı bize reh-zen Sıdkiyâ
Yokluga meyl eyleyen kemter ü ednâ bizüz

97

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Üstühân u cildden perdâhte ebdânımız
Maşrık-ı envâr-ı Hakdan pertev-i ervâhımız
- 2 Ten şebekesinde zâhir hâlet-i 'aşk mû-be-mû
Lâne-i kudret degil mi külbe-i ahzânımız
- 3 Zıdd-ı esmâda tehâlûf mâni'-i vahdet degil
Cümle esmânın müsemâsinadur ikânımız
- 4 Hayra kâ'il şerden âzürde olsak da yine
Hayr ü şerrin masdarına var durur îmânımız
- 5 Zâhirâ rind meşrebüz ammâ ki vardur bâtınan
'İnd-i ehlu'llâhda âdâb ile erkânımız
- 6 Tavrımızı ne bilür nâ-dân gürûhı bezmde
Hâlimizden fehm ider elbet yine akrânımız
- 7 Dem-be-dem bâ'is olan bunca günâha şübhesiz
Benlik oldığına Sıdkî var durur im'ânımız

98

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Şi'r ü hikmetle kesân 'ârif ü kâmil olamaz
'İlm ü fenn ile kişi maksada vâsıl olamaz
- 2 Parlayup bir iki gün olsa nuhâs zer-endûd
Yine kalba çıkar ol sufreti hâ'il olamaz

- 3 Resm-i hatt ile olan şîr ile şîr bir mi olur
Silinür fûrce ile heybeti kâbil olamaz
- 4 Hüsn ü şânın senin ey şûh ne bilsün herkes
Seni ‘ârif sever elbet hele câhil olamaz
- 5 Hırs-veş zâhid-i huşk hod-bîn olur besîlli⁴⁶
Hû-yı bed komaz anı ‘izzete nâ’il olamaz
- 6 Sems-i hüsnî o şehin cümle-i zerrâtı muhîf
Şekl-i insânda(n) hiç pertevi zâ’il olamaz
- 34b 7 Niçe bir gaflet ile Sıdkî yeter da‘vî ‘aşk
‘Âşık-ı hâlis olan lahzada gâfil olamaz

99

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Bişüp hall olmadıkça gûre-i hâmî şarâb olmaz
Ki süziş görmedikçe berg-i gül nâ-geh gül-âb olmaz
- 2 İhâta eylemiş şems-i hakikat öyle âfâkı
Şu‘â‘ından gürûh-ı zerre-i raksân hisâb olmaz
- 3 Hakikat müftî-i vahdetden itdim anı istiftâ
Makâm-ı ‘aşkda sâni olur mı el-cevâb olmaz
- 4 Füsürde dillere bildür *yecûz velâ-yecûz*⁴⁷ bahsin
Cünûn-ı ‘aşka nush u pend ile defter kitâb olmaz
- 5 Firâkın âteşi dilde ma‘âşın kaydı zâhirde
Meseldür âdeme cânâ iki dürlü ‘itâb olmaz
- 6 Fenâdan intikâl eyler bekâya zindedür anlar
Remîm olup gürûh-ı evliyâ mahv u türâb olmaz
- 7 İzâle olsa ebkâr-ı ma‘ânî hücre-i dilde
Togar Sıdkî sühan kudsî fikir perde nikâb olmaz

100

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Sûret-i âdemde bâhir sırr-ı Rahmân şübhesiz
Bâtın-ı âdemde mahfî ‘ayn-ı cânân şübhesiz
- 2 Nefs-i kâmilde mükemmel neş’e-i Rûhü'l-Kuds
Lîkin isti‘dâda mevkûf zevk-i ‘irfân şübhesiz
- 3 Olamaz herkes harîm-i mahrem-i ‘aşk-ı Ehad
Cezbe-i cezzâba mahsûs hâl-i pinhân şübhesiz
- 4 Terk-i nevm ü cû‘ ü cidd ile olur gence vusûl
Güft ü gû ile bulunmaz kenz-i sultân şübhesiz
- 5 Olmayınca kalb-i ‘ârif nükte tîrine hedef
Olamaz kurb-ı şehen-şâhiye mihmân şübhesiz
- 6 Evvelâ lâzım sadâkat Sıdkiyâ ez-cân u dil
İstikâmetsiz bulunmaz lübb-i îmân şübhesiz

⁴⁶ “besîlli”, çirkin yüzlü” manasına gelen “besîl”e “-li” ekinin eklenmesi ile oluşturulmuş bir kelimedir. Fakat “-li” eki mana uyumsuzluğu meydana getirdiğinden bu kelimenin, “besili” kelimesinin vezin gereği okunuş şekli olan “besilli” olma ihtimali de vardır.

⁴⁷ caiz olma ve olmama.

101

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 35a 1 Dâd-ı Hakdur hele sa'y ile sa'âdet gelmez
Böyledür hükm-i ezel nefse kanâ'at gelmez
- 2 Açılır mı gül ü mül vakt-i şitâda hergiz
Kim bahâr olmayıcak bâga letâfet gelmez
- 3 Pâyine düşmeyicek pîr-i mugânın zâhid
Sana bu gaflet ile zevk-i 'ibâdet gelmez
- 4 Böyledür kâ'ide-i der-geh-i Rabbü'l-erbâb
Mu'terif olmayıcak cürme hidâyet gelmez
- 5 'Âşık elbetde çeker bâr-ı gamı ey Sıdkî
Nâka-i Hakka cefâ ile kesâfet gelmez

102

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Rûy-ı yârdan özge 'âşık seyr ü cennet istemez
Bu temâşâdan ziyâde mülk ü servet istemez
- 2 Gönderür vaktiyle Hâlik ger kesîr ü ger kalîl
Rızık için bezm-i fenâda bunca zahmet istemez
- 3 Nârdan müştedd degil mi iftirâkın âteşi
Sîne-i 'âşıkda gayrı nâr u şiddet istemez
- 4 Kim melek-âsâ gıdâ eylerse zikri dem-be-dem
Kurtulur endîşeden hiç renc ü zahmet istemez
- 5 Sîretâ dervîş olan merdâna baksan Sıdkiyâ
Serv tek âzâdelikten başka devlet istemez

103

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Girmesün hiç gül-sitâna biz o mârı beklerüz
Bulmasun bülbüle fırsat hem o hârı beklerüz
- 2 Herkesi bir kâra me'mûr kıldı üstâd-ı ezel
Biz hemân bu 'arsada leyl ü nehârî beklerüz
- 3 Fârig (u) âzâdeyüz dâd u sitedden dehrde
Nâzırız va'd (ü) va'ide lutf-ı Bârî beklerüz
- 4 Düşmen-i bed-kâr nâ-geh bulmaya ruhsat diyü
Dîde-bânuz müstakîmuz bu hisârı beklerüz
- 35b 5 Ol rakîb-i bed-fi'âli semtine ugratmayuz
Pâs-pânuz Sıdkiyâ biz kûy-i yâri beklerüz

104

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Sîne hammâmında dellâk olmaga meyl eylerüz
Âb-ı çeşm ile o tıflı rûz u şeb gasl eylerüz
- 2 Dil-hırâş eyler tahayyül eylesen endîşesi
Bu fenâda devleti lett bilmeye 'akl eylerüz

- 3 Ölçdi biçdi hûşe-i hâli selefler şimdi biz
Hirmen-i dehre gelüp bâd-ı hevâ keyl eylerüz
- 4 İztırâra düşmeyüp yâd it sürûr-ı vuslatı
Tayr-âsâ lâne-i gâmdan dilâ rahl eylerüz
- 5 Tûşe-i ‘irfân için mihmân olup Sıdkî yine
Dâr-ı kesretten diyâr-ı vahdete nakl eylerüz

105

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Kalb ü lisân ile müdâm Allâh Allâh virdimiz
Biz Mevlevî bendesiyüz şiddetledür tevhîdimiz
- 2 Yolumuzı togrıtmışuz ‘aşk menziline almaga
Hâdî hidâyeti ile tahkîk olur taklîdimiz
- 3 Ehl-i nazardur pîrimiz kutbiyyetine yok sühan
Bâb-ı rızâda pehlevân sâdık durur mürşidimiz
- 4 Şer‘-i şerîfi tutmayan zındıklara bâgızlaruz
Şer‘ ile ‘aşka varmaga vardur katı ümmîdimiz
- 5 Ehl-i hiyel yâr olamaz dervîş olan sâdıklara
Da‘vî-i hubb idenlere dâ‘im budur te‘kîdimiz
- 6 Türkmânca didik gazel sâf-dillere virmez hâlel
Bâtın kılıcın bilmeyen mekkâradur tehdîdimiz
- 7 İşte tasannu‘dan berî meydâna atdık bir gazel
Sıdkî hele sâdıklara itmez zebân teşdîdimiz

106

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Nefs-i kec-rev oldı reh-zen ‘akl-ı cüz‘îdür ‘ases
Pür-hatardur râh-ı ‘aşka sürme reh-bersiz feres
- 2 Perde oldı çeşme esbâb-ı ma‘îşet zâhirâ
Ol müsebbibden haber-dâr olamaz bu nefsi-i has
- 36a 3 Kesb-i dünyâ lu‘b-ı sıbyâna müşâbih oldı çün
Kesb-i ‘ukbâya çalış bâzîçeden gel gönli kes
- 4 Rûha ta‘zîm itmeli ‘âlemde yohsa zâhidâ
Bir temelsiz lânedür fânî olur âhir kafes
- 5 Sarf idüp bâd-ı hevâya eyleme anı telef
‘Ârife ser-mâyedür ‘âlemde ancak her nefes
- 6 Bir görüp bir işidüp bir söyle bâzâr içre sen
Sırr-ı ‘aşkı anladınsa seyre bak gel itme ses
- 7 Bir degil mi fâ‘il-i mutlak her işde Sıdkiyâ
Perde-i pindârı kaldur aradan efkârı kes

107

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Devâ eyle dil-i bîmârı gel tûl-i emelden kes
Tarîk-ı ‘aşka sevk eyle o ma‘sumı keselden kes
- 2 Çalış koma ma‘âş efkârını hergiz zamîrinde

Anı ser-tîşe-i zikr ile kat' eyle temelden kes

- 3 Yürüt fermânını cânâ bu gavgâlar 'adîm olsun
Gönül iklimini şâhım bu bî-hûde halelden kes
- 4 Bu dil dil-dâra 'azm itse makâl ile olur mâni'
Rakîb-i kâfiri söyletme a'zâr u meselden kes
- 5 İhâle eylegil Sıdkî kazâ cellâdına nefsi
O şûm-ı bed-fi'âli sen nizâ' u hem cedelden kes

108

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 قصد ارشاد مکن شیخ کرامت مفروش
طور دل را چوند انی ورساخت مفروش
- 2 روشت ترک بکن صنعت تزویر مکن
باطن تو چوسقیم است صداقت مفروش
- 3 نیستی نبض شناس دست مکیر هرکس را
چو مزاج تو علیست حدافت مفروش
- 4 هست بسیار خطرناک مرویی پروا
وادی عشق صعیبست شجاعت مفروش
- 5 خرقه و تاج بنه دام ریا را باز چین
مثل روباه حیل باز ز هادت مفروش
- b36 6 در پس پرده نهان چشم بدوزی بحرام
کار تو عین شفا وسست سعادت مفروش
- 7 صدقیا دل مده این حال تبه شیخا نرا
لوح دل پاک کن وکار بخابت مفروش

109

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 'Ömrini itme telef 'ilm ile 'irfâna çalış
Bu tarîk ile dilâ kurbet-i Rahmâna çalış
- 2 Sa'y(i) inkâra düşüp gitme tarîk-ı cebre
Sana kim söyledi var mezheb-i şeytâna çalış
- 3 Virme fırsat sakın ol düşmen-i kâfir-kîşe
Bu cihâda şeb ü rûz turma şecî'âne çalış
- 4 Olagör bezmine mahrem o şeh-i devrânın
Pîşe-gâhında nedîm olmaga merdâne çalış
- 5 Urma dil neşterini kimseye bî-hûde yere
'İlm-i nabza heves it turma hekîmâne çalış
- 6 Eyle evvel sözi sencîd-i derûnunda tamâm
Yürü var tesliye-i hâtır-ı yârâna çalış
- 7 Kaçma vahşî gibi Sıdkî giregör her bezme
Ülfet it herkes ile meşreb-i rindâna çalış

110

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Olur mı ehl-i diller meclisinde hürmet-i kallâş
Ne denlü olsa da şîrîn-sühan hem sûret-i beşşâş
- 2 Devâm üzre hıred-mend eylemez anınla ünsiyyet
Degil mi bî-vefâlıkla cihânda şöhret-i ‘ayyâş
- 3 O hüsn-i ‘âlem-ârâyı müşâhid ola mı her göz
Şu‘â‘-ı şemse tâb-âver olur mı rü‘yet-i huffâş
- 4 Musavvir isminin te’sîridür kim bunca eşkâli
Kim itdi nutfе-i cevher-nümâdan hazret-i nakkâş
- 5 Ahâlî-i mahalle bir vazîfe itmese ta‘yîn
İder mi mescid-i bî-vakfa Sıdkî hizmet-i ferrâş

111

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 37a 1 Şîveler ma‘şûkdandır ‘âşıkâ isnâd imiş
‘Âşıkın etvâr u hâli ‘aşkdan îcâd imiş
- 2 Bâtının âlâyişidür nakş-ı kesret zâhirâ
Bu zuhûrât-ı garîbe i‘tibâren ad imiş
- 3 Keşmekeşle nefsi insânîye virme rahneyi
Âb ü hâk ü âteş ile hem birisi bâd imiş
- 4 Bilmeyenler nefsinin her-dem gam u mihnettedür
Kendini bilen kimesne dehrde dil-şâd imiş
- 5 Lokma ile hırkaya kâni‘ olan olmuş ‘azîz
İddihâr-ı mâl ile me‘lûf olan ırgad imiş
- 6 Sanmanuz Ferhâd u Mecnûn ‘âlem içre bir durur
Cevr-i ‘aşka tayanın Mecnûn u hem Ferhâd imiş
- 7 ‘Aşk ile bâzârı çokdur sâlikânın Sıdkiyâ
Sûretâ pejmürde ise sîretâ âbâd imiş

112

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Bir ân var arada ânı o hüsn-istâna uydurmuş
Şu‘â‘-ı nûr-ı feyzin cümle hûb-istâna uydurmuş
- 2 İki nûn manzara kurmuş dil-i ‘uşşâkı sayd için
Şaf-ı câdû-yı hûn-rîzi ‘aceb mestâne uydurmuş
- 3 İhâta eylemiş cîm-i cemâli Yûsuf-istânı
Atup bir nokta-i iksîr bu sun‘-istâna uydurmuş
- 4 Niçe bin nagmeyi bir savtdan îcâd idüp ol şûh
Giçürüp halka-i hâdan bu sûr-istâna uydurmuş
- 5 Kumâş-ı vech-i dil-cûda benek-bâfendedür bir bak
Metâ‘-ı dil-pezîr-i hâsı Hindû-stâna uydurmuş
- 6 Kabâlar uydurup kâmetlere hayyât-ı pür-san‘at
Mücerred mü‘mine degil Fireng-istâna uydurmuş
- 7 Yürüdüp kudretinden âb-ı sâfı bâg u eşcârda
Niçe bin sun‘un ey Sıdkî bu nahl-istâna uydurmuş

113

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Tâ ezelden vaz' olinmiş kalbe cevherdür hulûs
Tıynetinde âdemin bir mâh-ı enverdür hulûs
- 2 Cenge âgâz eylesen ol nefsi-kâfir-kîş ile
Cündini kahr u şikeste tîg u şemşirdür hulûs
- 3 Vahdetin asl u esâsı ansız olmaz üstüvâr
'Ârife hısn-ı hasîn bir cây-i azherdür hulûs
- 4 Niçe pervâz eylesün bî-bâl ü per ehl-i sülûk
Tayr için evc-i 'alâya rûha hem perdür hulûs
- 5 Ehl-i 'aşkın kâfile-sâlâridur bu 'arsada
Vâsıl eyler 'âşıkı maksûda reh-berdür hulûs
- 6 Bir 'amel olmaz müsâvî rütbe-i ihlâs ile
Nezd-i Hakda cümleden mümtâz u eşherdür hulûs
- 7 Fârig ol 'ucb u riyâdan istemez sâ'ir revâc
Sıdkiyâ dil kişverine zîb ü zîverdür hulûs

114

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Keşmekeşden bu dil-i şeydâyı yâ Rab it halâs
Kayd-ı dünyâdan ref(i)' kıl şâh-ı 'aşka eyle hâs
- 37b 2 Semt-i dil-dâra varup bir de kabâhat itmesün
İp kırar kâfir rakîbi bağla zencîr ile as
- 3 Gam gidüp ma'mûr olurdu hâtır-ı âşüftemiz
Lutf ile cânâ eger bir kerre itsen iftihâs
- 4 Anlamaz zevk-i fenâyı da'vî-i hestîde hâm
Vâdî-i mahv u fenânın neş'esin anlar havâs
- 5 Hâ'in-i gencîne-i esrâr-ı Hakk olma sakın
Kişver-i 'aşk içre Sıdkî var siyâsetle kısâs

115

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Elleş ihlâs ile ey dil düşmeni merdâne bas
Fursatı fevt eyleme sa'y it anı ferzâne bas
- 2 Gâlib olsa ol seni râhat komaz ta'cîz ider
Gürsine ko hîlesin fehm eylegil şâhâne bas
- 3 Söze tutma söz kabûl itmez ta'annüd eyler ol
Tut yakasından o kâfir-kîşi gel meydâne bas
- 4 Gelse güftâra Felâtûn-ı zamânı hasr ider
Başına çal balta-i fülâd ile bir yana bas
- 5 Bâr virür sanma nihâl ü şâhını birden hemân
Bîhini tut tîşe-i ser-tîzini ormana bas
- 6 Kim alur kâlâ-yı 'irfânı hamûş ol itme ses
Çâr-sû-yı dehrde tamgâ-yı 'aşkı cânâ bas
- 7 Mest olup düşme telâşa Sıdkiyâ mecnûn gibi
Râz-ı dehri it ferâmûş dem-be-dem peymâne bas

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eyleme fazl u kemâl varlığın (it) cânâna 'arz
Müflis-âsâ eyle ancak yoklugun Rahmâna 'arz
- 2 Lutf u kahrın nüktesini bilmeyüp itdi 'inâd
Secde emrin ol vakit kim itdiler Şeytâna 'arz
- 3 Oldı çün bâr-ı emânet hâmilî Âdem o dem
İtmediler 'arş u ferşe itdiler insâna 'arz
- 4 Sad-hezâr nâliş ile tahrîr-i mâdde eyleyüp
Eyler erbâb-ı mesâlih fasl için dîvâna 'arz
- 38a 5 Çünkü hâle muttali'dür Sıdkiyâ sen ol hamûş
Eylemek derd-i dili hâcet degil Sultâna 'arz

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ol Samedle cân u dilden 'ahde vâfidür garaz
Mâsivâ asnâmını hep zehk u nâfidür garaz
- 2 Asl-ı ma'nâya çalış kalma hurûf ile girev
Bu hutût-ı nakşdan ancak ma'ânîdür garaz
- 3 Fâ'ide virmez dile 'irfân-ı kâlî ol habîr
Sa'y u gûşîşden fakat 'irfân-ı hâlîdür garaz
- 4 İhtiyârî mihnet ü cevre giriftâr olmadan
Sâha-i dehr-i denîde şân-ı 'âlîdür garaz
- 5 'Âşkın cism-i za'îfi şem'-i 'aşka bî-riyâ
Hem-çü pervâne hakikat mahv u fânîdür garaz
- 6 'Âlem-i cismin esâsı nutfe-i emşâcdur
Tire ecsâma muzî rûh-ı izâfidür garaz
- 7 Bakma nakş u sun'a Sıdkî cüst (ü) cû eyle hemân
Bu serây-ı turfeden 'âlemde bânîdür garaz

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Bulunur safvet-i dil nehc-i kanâ'atde fakat
Eglenür mürğ-i 'akıl lâne-i râhatda fakat
- 2 'İlm-i teshîri ne mümkün bula erbâb-ı kalem
Bulunur böyle kemâl ehl-i semâhatde fakat
- 3 İremez matlabına kec-rev olan ehl-i sülûk
Kâm alur sâbit olan sıdk u metânetde fakat
- 4 Sa'yi münkir olan ebnâ-yı zamân bî-şübhe
İhtiyâriyle kalur râh-ı dâlâletde fakat
- 5 Sıdkiyâ müşkilimiz böylece mübhem mi kalur
Hall ider 'ilm-i kazâ vakt-i 'inâyetde fakat

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eylemez nefis-i denî hiç mâ vü menden ihtiyât
Kec-revişle meslek-i ‘irfâne ister inhirât
- 38b 2 Sîm ü zer fikriyledür gönlün leked-h^vâr oldığı
Bend iken dil kayd-ı sa‘ba keşf olur mı inbisât
- 3 Katredür nâmı egerçi lücceden ayru ola
Yemm olur katre eger bahr ile itse ihtilât
- 4 Her zuhûrı ol müsebbibden bilür ehl-i şu‘ûr
Zâhire baksan işi esbâba itmiş irtibât
- 5 Vüs‘atini derk iden imsâk ider mi ol Ganî
Câ-be-câ bast eylemişdür h^vân-ı lutfından simât
- 6 ‘Âkıbet-endîş olup dime benimdür mülk ü mâl
Çok seri itmiş sebû lâf itme dîrîne ribât
- 7 Sıdkiyâ itmiş makarr gam hâtırı olmaz ırag
Semtimize dil-nevâz için gehî ugrar neşât

120

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Gehî esnâ-yı va‘zında merâmın anladur vâ‘iz
Riyâ bâbında kendüye vazîfe bağladur vâ‘iz
- 2 Cemâ‘at ekser oldıkça neşâtı dem-be-dem artar
Degil li’llâh merâmı halka medhin söyledür vâ‘iz
- 3 Ne zîbâ san‘at itmişdür nikât ü hem menâkıbla
‘İbâd-ı Müslimîni güldürür geh agladur vâ‘iz
- 4 İder cennet ile tebşîr dahi dûzah ile tahvîf
Sanasın Mâlik-i nîrân ya Rıdvân kendidür vâ‘iz
- 5 Su‘ûdından murâdı kürsî-i vâlâya ma‘lûmdur
Huzûz-ı nefis için aglar bu halkı agladur vâ‘iz
- 6 Revâc için metâ‘-ı va‘za telkîn-i şehâdetle
Bülend âvâz ile câmi‘ kıbâbın çınladur vâ‘iz
- 7 Degildür Sıdkiyâ ‘ârif anın pendine hiç muhtâc
Hemân nâ-dân gürûhına cevâbın dinledür vâ‘iz

121

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün

- 1 Gıdâdur mürğ-i rûha kand-ı elfâz
Degil makbûl eyezd (ü) tünd-i elfâz
- 2 Gelür iklîm-i dilden fevc-ber-fevc
Olur zâhir dem-â-dem çend-i elfâz
- 39a 3 Yed-i kudrettedür ser-rişte mahfî
Kulûba oldu merbût bend-i elfâz
- 4 Dil-i magmûma şâd-âver cihânda
Ne mümkindür ola mânend-i elfâz
- 5 Reh-i Hakda delîl ü reh-nümâdur
İder mürşidce nush u pend-i elfâz
- 6 Degildür vahdet-i asla mugâyir

Muhâlif olsa Hind ü Sind-i elfâz

7 Eger sarf olmaz ise semt-i nehyc
Ne ra'nâ Sıdkî sūd-mend-i elfâz

122

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 'Akl-ı külldür eyleyen 'isyân u şerden imtinâ'
'Akl-ı cüz'îden degil mi bunca işgâl ü sudâ'

2 Zâhiri gerçi perîşân görünür 'âşıkların
Bâtını olmuş hakikat nûr-ı Hakla pür-şu'â'

3 Yoklasan sandûka-i bâzârı cümle ser-te-ser
Her dükânda bulunur mı böyle bir 'âlî metâ'

4 Sâde vahdet fâ'ide virmez vücûd-ı 'âşıka
Râh-ı eslemdür gel ey dil şer'a eyle ittîbâ'

5 Mâ vü menden Sıdkiyâ îrâs ider bunca fesâd
Dîde-i ma'nâ açılma kalmaz arada nizâ'

123

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Sanki bir kutb-i zamândur girdi bu meydâna şem'
Girdi vecd ü hâleti îmâ için devrâna şem'

2 Biribirin fark için dîvâr-ı çâr içre hemân
Bir ziyâ bahş eyledi cem'iyet-i yârâna şem'

3 Revnakın kanda eyâ fânûs-ı bezm-i tîre-baht
Gayretinden gör niçe mahv oldu yana yana şem'

4 Hâl-i 'aşkı ehl-i bezme anladup iş'âr için
Yakdı perr ü bâlini gör niçe ey pervâne şem'

5 Maksadım sensin benim de yanmadan şeb-tâ-seher
Söyledi bu hâleti pervâneye ketmâne şem'

39b 6 Dâg-dâr olsa fitîli şu'lesi müzdâd olur
Gîceler ihyâ ider tâ subha dek merdâne şem'

7 Sıdkiyâ mürşid gibi 'âşıklara tefhîm ider
Sırr-ı ma'sûkı zebân-ı hâl ile mestâne şem'

124

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Rûh-ı çâlâk cism-perver-i kuvâ-yı nefse râ'
Hisn-ı tenden eyler ecnâd-ı hevâyı imtinâ'

2 Hâlî sanma 'arsa-i dehri hakikatden sakın
'Aşk-ı Hakla zerreler cünbişlenür eyler semâ'

3 Şübheyi kaldur gönülden bak ser-â-pâ 'âleme
Eylemiş şems-i Ehad bu kâ'inâtı pür-şu'â'

4 Nefs ile rûh arasında nükte kalsun muhtefî
Dinmedi mi küllü sırrın câveze'l isneyn şa'â'⁴⁸

⁴⁸ Bu ifade, "birden fazla kişinin bildiği şey, sır olmaktan çıkar." ve "iki dudak arasından çıkan söz artık sır değildir." gibi manalara gelmektedir.

- 5 Nazma gelsün lü'lü'-i ma'nâ-yı bâtın Sıdkiyâ
فى الحقيقة كل علم ليس فى القسطاس ضاع

125

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kalbimizden fikr-i cânân olmasun hergiz ırag
Girmesün bu kişvere bî-gâneler oldı yasag
- 2 Çok da aldanmaz rakîb-i bed-fi'âlin mekrine
Eyledi tenhâda bu dil yâr ile bâzârı sag
- 3 Bî-fürûg iken bezimde işbu fânûs-ı hayâl
Dest-i pâkiyle o dil-ber yakdı bir rûşen çerâg
- 4 Kâ'inât içre müretteb her makâmât-ı usûl
Çeng-i 'aşkın nagmesini gûş ider mi her kulag
- 5 Çâr-sû-yı 'âleme baksan ser-â-ser fitnedür
'Ârife hûb mesken imiş Sıdkiyâ künc-i ferâg

126

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir dehenden kim hemîşe çıka akvâl-i dürûg
Ehlini bed-nâm u mahcûb eyler ef'âl-i dürûg
- 2 'Âkile göre çekilmez ol habîsin zilleti
Ne revâ kim kalbi gam-gîn ide eskâl-i dürûg
- 3 Nefs-i şûm u mâder-i tab'-ı denîden toguben
Fitneler saldı zamâna işte ensâl-i dürûg
- 4 *Hûş-der-dem*⁴⁹ olmayan fehm eylemez idbârını
Her kezûbun gerdeninde vardur engâl-i dürûg
- 5 Çok gönüller hedm idüp çok hânümân itdi harâb
'Âlemi ifsâd ider eglense⁵⁰ ahvâl-i dürûg
- 6 Maslahat-âmîz olursa ol vakit mergûb olur
'Âkilâne mevki'inde vardur eşkâl-i dürûg
- 7 Hâsılı mısbâh-ı dînde yok fûrûgı Sıdkiyâ
Subha kalma şem'a benzer yokdur iş'âl-i fûrûg

127

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Çalış 'irfân u hâle eyle insâf
'Ömür ser-mâyesini itme isrâf
- 2 Rızâdan özge yokdur câ-yı a'lâ
Mücidd olur ana 'uşşâk u eşrâf
- 40a 3 Mukayyed defterinde ol nigârın
Alur icâresin ez-cümle evkâf

⁴⁹ hûş-der-dem: Bu ifade "her an uyanık olmak demektir. Nakşî istilâhıdır." (Ethem Cebecioğlu (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yay. 268.) "Sâlikin aldığı nefesin şuurunda olması"dır. (Süleyman Uludağ (2002). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabcacı Yay., s.174.)

⁵⁰ "eglense" kelimesi, "anlansa" olarak da alınabilir.

- 4 Bu bâzâr içre ol Yûsuf-cemâlin
Harîdârı degil mi cümle esnâf
- 5 Birinde dürr olur birinde boncuk
Degil yek-mertebe bahr içre asdâf
- 6 Bu Sıdkî anlamaz kadr ü hudûdın
İder enfâsını bî-hûde itlâf

128

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gayrı yerde arama me'men olur 'Ankâya Kâf
Ehl-i dillerden su'âl it anı zann itme hilâf
- 2 Gerd ü jengin mahv idüp kalbi mücellâ kılmalı
Gösterür mi hüsn-i yâri olmasa âyine sâf
- 3 Zâhirâ da'vâ 'abesdür dilde bir hâlet gerek
Cevher ü hâmı ne ma'lûm ola tîg-ender-gılâf
- 4 Ka'be-i fer' ü mecâzî zâ'ir oldın 'avdet it
Ka'be-i kudretdür âdem gel anı eyle tavâf
- 5 Ugradık renc ü belâya sâha-i gafletde biz
Vâdî-i teslîmde Sıdkî eyledik şimdi 'avâf

129

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Ehl-i nefsin bize bu itdiği ihsânına yuf
Minen-âlûde olan lutfına in'âmına yuf
- 2 Nân-ı huşk ile kanâ'at iderüz safvetle
Feleğin dürlü 'anâ ile olan h'ânına yuf
- 3 Mâni' ü mu'tîyi fehm eylemeyen kec-revişin
'Aklına fehmine idrâkine iz'ânına yuf
- 4 Himmeti kîr ü gelûsına olan nâ-dânın
Vahdeti anlamayan sifleler îmânına yuf
- 5 İkilikte bulunup da'vî-i dânişde olan
Ahvelânın hele ol zann ile pindârına yuf
- 6 Bilmeyüp benlik ile inciden erbâb-ı dili
Câhil-i bed-revişin devlet ü ikbâline yuf
- 40b 7 Bir ma'âş ile olup kendüsini anlamayan
Sıdkiyâ öyle kesin 'ömrine efkârına yuf

130

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Evvelâ 'ayb u hatâdur âdeme kizb ü hilâf
Şâniyâ terk-i salâtın sînesi ola mı sâf
- 2 Sâlisâ kibr ü haseddür hâlik-i îmân olan
Mü'minim diyü 'abes yere sakın gel urma lâf
- 3 Râbi'â meyl-i zinâ vü hem livâta kıl hazer
Bir Müselmâna yakışmaz incinüp itme masâf
- 4 Hâmisâ şürb-i hamır ümmü'l-fesâddur meyli kes

Hîç sezâ mı gire hulkûmdan aşagı tâ-be-nâf

- 5 Sâdisâ itme ‘ibâda reng ü hîle el-hazer
Dâma düşüp hîle-kârın semtini itme tavâf
- 6 Sâbi‘â itme hilâf-ı şer‘ tekdîr-i kulûb
Bu günâhın a‘zamıdır bundan eyle insîrâf
- 7 Tâsi‘â setr-i ‘uyûb it halkı ta‘yîb eyleme
Nefsini levm it hemîşe it kusûra i‘tirâf
- 8 İşte bunlardur usûl-i şer‘-i muhtâr-ı Resûl
Mühlik-i îmân bulardur bunda var mı ihtilâf
- 9 Hak seni itsün berî ef‘âl-i zîştiden dâ’imâ
Bu sınıklarla olur mı Sıdkiyâ hîç i‘tilâf

131

Mef‘ûlü fâ‘ilâtün mef‘ûlü fâ‘ilâtün

- 1 قد ظهر فتور من صحبت التصوف
تبت و رجعت بالقال من صحبت التصوف
- 2 لا يشبه الطواهر بحالت البواطن
تبت و رجعت بالقال من صحبت التصوف
- 3 رأيت في الفوادي اخلاق قبيح اكثر
تبت و رجعت بالقال من صحبت التصوف
- 4 كنت كذوب الافعال فا صفحي قصور عنى
تبت و رجعت بالقال من صحبت التصوف
- 5 عيني يشاهدالغير قلبي بميل بالسوء
تبت و رجعت بالقال من صحبتال تصوف
- 6 استر عيوب منى بالنقطة الغيوب
تبت و رجعت بالقال من صحبت التصوف
- 7 شين لنا التصوف بغفلت التكلف
تبت و رجعت بالقال من صحبت التصوف
- 8 والله لا اذ قناعن وحدت الوجود
كيف يقول جاهل من صحبت التصوف
- 9 من ادعى كمالاً قدكذب عياناً
هات الدليل حالاً من حالت التصوف
- 10 قديسندالتصوف بكاملى كمالاً
كيف يذوق ناقص من صحبت التصوف
- 11 قد نبت لحوم من الحرام لاشك
كيف وجدت ذوق من جهت التصوف
- 12 ماينفع الدعاوى صدقى احفظ لسانك
حتى شهدت وجد من صحبت التصوف

132

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tâb u tâkat komadı dillerde bu güftâr-ı ‘aşk
Yakdı yandurdı dil-i ‘uşşâkı işbu nâr-ı ‘aşk
- 2 Günde bir gûne havâdis perdeden eyler zuhûr
Derk olunmaz bir ‘aceb bâzârdur bâzâr-ı ‘aşk
- 3 Bu zuhûrâtın esâsı bir muhabbedür hemân
Bu cihânı anın için yaptı bu mi‘mâr-ı ‘aşk
- 4 Tîşe-i zikr ile mahkûk olsa ger zâhir olur
Künc-i dilde muhtefîdür cümleten esrâr-ı ‘aşk
- 5 Pest ü bâlâda degildür giç tekâpûdan hemîn
Zâhid eger anlar isen câdadur gül-zâr-ı ‘aşk
- 41a 6 *Men ‘aref* sırrına vâkıf olmayan fehm eylemez
Sırr-ı mübhemdür açılmaz ma‘nâ-yı tømâr-ı ‘aşk
- 7 Lâl-veş dem-beste kaldı em ümîdiyle yatur
Sıdkî-i bî-çâre olmuş gâlibâ bîmâr-ı ‘aşk

133

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Muhakkak sırr-ı fitrîdür kişi tab‘-ı selîm olmak
Gönül ahlâk-ı zîşt ile ne müşkildür sakîm olmak
- 2 Derûnda gürg-i mûzîdür gazab virmez sana râhat
Refâh-ı kalbe bâdîdür cihân içre halîm olmak
- 3 ‘Akîde süst ise âdem düşer tûşe için kayda
Metânetdür hele bâb-ı tevekkülde mukîm olmak
- 4 Tekâlîfin getürmekdür yerine ez-derûn yohsa
Dilâ âsân mı ol şûhun huzûrında kelîm olmak
- 5 Sakın dem urma ey Sıdkî dahi özge kemâl ile
Kemâldür ‘ârife ancak rızâda müstakîm olmak

134

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bakma gel arz u semâya sûret-i insâna bak
Çâr ‘anâsırdan mürekkeb san‘at-ı Rahmâna bak
- 2 Zâhiri itme temâşâ bâg u sahrâ zâhidâ
Sîne-i me‘men degil mi ravza-i Rıdvâna bak
- 3 Vech-i âdemde mübeyyen seyr-i esrâr-ı cinân
Cennet-i ‘irfân içinde hûrî vü gılmâna bak
- 4 Kesretin asl u esâsı nokta-i vahdet durur
Bakma efrâd u şuhûsa asl-ı bî-pâyâna bak
- 5 *Küntü kenzin* remzini bilmek dilersen Sıdkiyâ
Aç basîret dîdesin âyîne-i devrâna bak

135

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Fehm olunmaz mı ne nisbetdür bu kayd-ı iftirâk
Men ‘aref sırrın beyân için mi pend-i iftirâk
- 2 Ârzû-yı vuslat ile gün sayar bî-çâre dil

İrer elbet gâyete eyyâm-ı medd-i iftirâk

- 41b 3 Geh sürûr u gâh gam geh berzah-ı havf u recâ
Sînemiz şerh u harâb itdi bu derd-i iftirâk
- 4 Kuvvet-i Bârî eger el virse bir üftâdeye
Hâ'il olmaz ref' olur arada sedd-i iftirâk
- 5 İntizâr-ı vuslat ile çekmeli cevri ü cefâ
Sıdkiyâ irmez mi pâyâna bu hadd-i iftirâk

136

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Sühan sorma bana semt-i ferahdan zevk u keyfim yok
Hücûm itdi yine gam leşkeri hiç dilde keşfim yok
- 2 Arada çok nifâk itdi benim ile o dil-dârın
Rakîb-i kâfiri itdim havâle Hakka 'anfim yok
- 3 Ne kimseden bana cevri ü ne benden bir kese îzâ
İderim kendime cevri dil-i bîmâra hayfim yok
- 4 Anındur cünbiş ü demler anındur 'ilm ile fenler
Kemâl ü dânişe dâ'ir benim destimde harfim yok
- 5 O denlü çok da ten-perver degil rûh-perverüz bir bak
Egerçi lâgar-ı cismim o denlü dilde za'fim yok
- 6 Beşîr ü hem nezîr Oldur tahayyül eyle ol âgâh
Hudâdan gayrı bir kesden benim fikr ile havfim yok
- 7 Ne denlü bugz u keydin var ise Sıdkîde icrâ it
Hulûsum var dilimde ey 'adû zâhirde seyfim yok

137

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bunca ecsâmı muharrik kuvvet-i Yezdâna bak
Ey dil ecsâm-ı kef-istândan giçüp gel câna bak
- 2 İşbu eflâk ü 'anâsır gör nedür şems ü kamer
Sûret-i 'akl-ı kül olan 'âlem-i imkâna bak
- 3 Görenler îmâ ider 'unsur didigin zâhirâ
Gavrına var bunların gel san'at-ı Rahmâna bak
- 4 'Âlem-i 'unsur dinilen nâr u âb u bâd u hâk
Hakk ile zinde olan hem bu cihâr-erkâna bak
- 5 Âba bak kim batn-ı hâke sârî olur dem-be-dem
Gün-be-gün bâriz olan ezhâr u nahl-istâna bak
- 42a 6 Niçe ma'berden 'ubûr idüp bu şekl ü hüsn ile
Zübde-i cümle 'avâlim olan ol insâna bak
- 7 Hıdmet-i insâmı rü'yet itmek için tav' ile
Râki'an mâşî olan bu çâr-pâ hayvâna bak
- 8 Kimi bâgî kimi tagî kimi âbî dâ'imâ
Her biri bir zikr iden mürgân-ı hoş-elhâna bak
- 9 Secde-gâh-ı arza bir kâlîçedür nefsi-i nebât
Hâssa-i bisyâra mazhar işbu giyâhâna bak

- 10 ‘İllet-i gâ’iyye olan ‘âlem ü hem âdeme
Sırr-ı *levlâk*-mazhar-ı Peygamber-i zî-şâna bak
- 11 Sâlifûn u eslefi hep müftehir ol zât ile
Zübdelelerin zübdesi mahbûb-ı Hak Sultâna bak
- 12 Niçe sâl tâ‘ât ile emlâkden akreb iken
Emr-i Hakkı sındurup mel‘ûn olan Şeytâna bak
- 13 *Fî-sebîli’llâh*⁵¹ gazâ-yı ekber ile kâm alup
Ejdehâ-yı nefsi basan zümre-i merdâna bak
- 14 Meslek-i merdânı münkir bilmeyen Mevlâsını
Gün-be-gün ol gâv-ı nefsi besleyen dînâna bak
- 15 Herkes ef‘âliyle me‘cûr fehm olunmaz nîk ü bed
Küllü yev(v)im kâ’inâtda kurulan dîvâna bak
- 16 Niçe san‘at seyr ider ‘âlemde bâlâ vü nişîb
Manzar-ı sırr-ı hikemdür gözdeki îkâna bak
- 17 Ahz ider efvâhdan niçe kelâmı gûşumuz
Rûhî âgâh eyleyen çâlâk câsûsâna bak
- 18 Dem-be-dem zîr-i kafâda şeytan ile mü’telif
Vâhime didikleri iblîs-i pür-‘udvâna bak
- 19 Çün dimâga hâdim olmuş hizmetin eyler edâ
Nîk ü bed şemm eyleyen ol enf-i nûkhet-dâna bak
- 20 İştihâ vaktinde dâ‘im hizmetin icrâ ider
Agdiye tâhûmı olan dürr-veş esnâna bak
- 21 Sırr-ı muğlakdur dehenden sorma ammâ şöyle bil
Akıdur harf-i beyânı hokka-i mercâna bak
- 22 Elsinde aklâm-ı Hakdur emr ile çok harf yazar
Bakma ahmer hâmeye gel o lisân-cünbâna bak
- 42b 23 Degme kimse bilemez sırr-ı süveydâ râzını
Sine ‘irfân menba‘ıdur mahzen-i pinhâna bak
- 24 Râhat-ı cân ister isen killete bak ‘ayş kıl
Batn ise ‘ayşa mahall matmûre-i Mennâna bak
- 25 Sen görürsün san‘atı sâni‘ bilür ef‘âlini
Özge sırdur san‘at-ı âdemdeki benâna bak
- 26 Çâre müje her dü ebrû mûy-i serle heft hutût
Bu durur *seb‘a’l-mesânî nezzele’l-Furkâna* bak
- 27 Bâb-ı Hakda ‘ömrini ifnâ idüp heştâd sâl
Fülk-i cismi pâre pâre eyleyen sultâna bak
- 28 Hem şerî‘at hem tarîkat hem hakîkat mazharı
Sâdık-ı sırr-ı İlâhî kutb-ı ‘irfân-kâna bak
- 29 Söyler idim sû-be-sû râz-ı derûnı cümleten
Sıdkiyâ haddi tecâvüz itme mürşidâna bak

⁵¹ Allah yolunda, Allah için.

- 1 Şekl-i dil-berde hafidür mîga bakma mâha bak
Pîrehan kalksun aradan Mısra mâlik şâha bak
- 2 Bârek-allâh sâni‘-i san‘at-nümâ-yı pür-kemâl
Heft hat⁵² ile safha-i hüsni düzen Allâha bak
- 3 Ol şeh-i hâtır-şinâsın ben miyim üftâdesi
Bir âlây üftâdenin kalbine memlû âha bak
- 4 Bir tarafda tîr-i müjgân Zülfikârı der-miyân
Niçe ‘âşık ölecekdür sâha-i hûn-gâha bak
- 5 Şehr içinde var mıdur misli hele ben görmedim
Ol kade ol kâmete ol âfet-i dil-h‘âha bak
- 6 Kadr-i hüsni bilmeyenler çıkmasun nezzâreye
Bir nazarla kûyını geşt eyleyen güm-râha bak
- 7 Şehvet ile vuslatı kaldur gönülden Sıdkiyâ
Kendüne gel üsti örtük rahın üzre çâha bak

139

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Her kaçan olsa hırâmân dil-rübâ refâtârı nîk
Nutka gelse misl-i tûtî şîve-i güftârı nîk
- 2 ‘Ayn-ı ‘irfân ile nâzır olsa ‘uşşâk-ı zamân
Kişver-i ‘aşk içre cümle ol şehin etvârı nîk
- 3 Rü‘yet-i hüsn-i dil-efrûz ile mev‘ûd eyleyüp
Gam-keşân-ı ehl-i bezme virdigi ikrârı nîk
- 4 Bâtın üzre perdeyi bâzîçe itmiş zâhirî
Mâverâ-yı perdeden gösterdigi esrârı nîk
- 5 Eylesen fikr-i dakîk ile tefekkür Sıdkiyâ
Safha-i ‘âlemde anın nakşı nîk ü kârı nîk

140

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Eyleme bir kimseye hiç reng ü dek
Böyle evzâ‘ı gönülden eyle fekk
- 2 Hâlisim diyü da‘âvî eyleme
Kem-‘ayârı âşikâr eyler mihekk
- 3 İsmi bir âsımın kilik-i kazâ
Ger şekâvet defterinden itse hakk
- 43a 4 Taht-ı kâfa lâm u mîmi vaz‘ idüp
Râ vü fâyı ref‘ ider gel itme şekk
- 5 Çok tekâpû eyleme bu ‘arsada
Gûşe-gîr ol kendini tenhâya çek
- 6 Geşt iderler serserî her rûz u şeb
Bahr içinde bahri bilmez bir semek

⁵² “heft hatt”, Fatiha Sûresi’ne işaret etmektedir. Bu ifade ayrıca, insan yüzündeki dört kirpik, iki kaş ve saç olmak üzere yedi hattı da karşılamaktadır.

- 7 Söz ile menzil alınmaz gel berü
Bu tarîka virmeli hayli emek
- 8 Gerçi dirler *er-refîk sümme't-tarîk*⁵³
Hızr-ı Hâdî reh-berindür hem melek
- 9 ليس للانسان الا ما سعى
Gir bu râha Sıdkî *va'llâhu ma'ak*⁵⁴

141

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 N'eyler isen eyle cânâ kalbi vîrân itme tek
Böyle kişverde gam-ı dünyâyı mihmân itme tek
- 2 Derd-i 'aşka mübtelâ kıl bu yeter devlet hemân
Derd-i hubb-i câh ile gönli perîşân itme tek
- 3 Ne gelürse matbah-ı kudretten ana râzıyuz
Der-be-der rûzî için 'âlemde pûyân itme tek
- 4 Mugtenem kıl kendü lutfunla dem-â-dem yâ Ganî
Eshiyâyı ni'met-i dûnâna şâyân itme tek
- 5 Kâmi budur istemez Sıdkî cihânda özge kâm
Nefs-i şûmun pençesinde anı nâlân itme tek

142

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Düşüp vâdî-i kîne eyleme dünyâ için bedlik
Kalur ser-mâye âdemde meseldür dehrde ey'lik
- 2 Bu vahdet-hânedede yokluk ile hâsıl olur maksad
Dûçâr-ı berzah itmez mi cihânda âdemi benlik
- 3 Temettu' yok kuşûrı perverişden rûha ta'zîm it
Harâb olmaz mı ol dih kim içinde olmaya şenlik
- 4 Nazar eyle harîdâr-ı metâ'-ı hüsnüne cânâ
Gelür bâzâra fertûte elinde bir kelep iplik
- 43b 5 Eger tedkîk ile endîşe itse merdüm-i 'âkil
Yine kendüye râci'dür cihânda itdigi kemlik
- 6 Dime meydâna tengdür sür semendi kasd-ı a'dâya
'Înân-tâb olma sen yohsa vasî'dür sâha-i merdlik
- 7 Harâbâtın da gördük lehv ü lu'bun Sıdkiyâ vâfir
Sudâ' îrâs ider ancak bakılsa ehven-i mestlik

143

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 Bülbül-i dil gel gidelim bu yer bizim yerler degil
Gül-istâna 'azm idelim bu yer bizim yerler degil
- 2 Hazân demler' irmeden giriftâr-ı gam olmadan

⁵³ "Önce arkadaş sonra yol." Bu sözün aslı, "Evvel refik sümme't-tarîk" şeklindedir.

⁵⁴ Allah seninledir.

Varalım 'âlem-i 'îşe bu yer bizim yerler degil

- 3 Bu bâğın gülleri solar tagılup mahv olup gider
'Âşık olan bunda n'ider bu yer bizim yerler degil
- 4 Gidelim yine gelelim neş'e-i dîger idelim
Devre-i 'arşı bilelim bu yer bizim yerler degil
- 5 Yed-i sâkîde akdâhuz bâde keyfiyle peydâyuz
Mest ü medhûş u şeydâyuz bu yer bizim yerler degil
- 6 Tolansun sâkiyâ bâde giçen demler gelür yâde
'İşret âlâtı âmâde bu yer bizim yerler degil
- 7 Bâğdan bâga 'azm idelim bülbülüz feryâd idelim
Sıdkiyâ dil-şâd olalım bu yer bizim yerler degil

144

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hüsn-i yârin lezzetini dîdeden eyle su'âl
Dîdeden gâ'ib ola âyîneden eyle su'âl
- 2 Tâ ser ü pâ sûzişin keyfiyyet ü ahvâlini
Eyleme bâd-ı hevâdan şem'den eyle su'âl
- 3 Eyleme bî-gâne vü efsürdelerden iftihâs
İbtîlâ-yı hicri ehl-i 'aşkdan eyle su'âl
- 4 Anlamaz bu nüshanın mazmûnını herkes velî
Gel bu mazmûnı bir ehl-i 'ilmden eyle su'âl
- 5 Sırr-ı rûhı sorma her nâ-mahreme fehmi eylemez
Bul ara bir 'ârif-i âgâhdan eyle su'âl
- 44a 6 Dehr bâğında mücerred olmanın keyfiyyetin
Servi-veş âzâde bir dervîşden eyle su'âl
- 7 Keyf ü kem vâridâtı Sıdkiyâ bir kerre sen
Eyleme dilden tefakkud sem'den eyle su'âl

145

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Aldadı niçe bizim tek kesleri mâl ü menâl
Fitne oldu niçelere hubb-ı evlâd ü 'ıyâl
- 2 Lokma vü hırka iken gavgâlara dûçâr olup
Eylerüz ânen fe-ânen rûz u şeb fâsid hayâl
- 3 Ehl-i 'aşkdan özgesi hâ'ib gumûm-ı dehr ile
Mâsivâyı bilmeyen derd ehline gelmez zevâl
- 4 Derd-i 'aşka mahrem olup neş'e hâsıl itmedik
Niçe bir endîşe-i hâm niçe bir vehm ü melâl
- 5 Kamı ol zîbâ revîşler nerde hüsn ü nerde ân
Oldılar nâ-bûd u ma'dûm dil-rübâ ehl-i cemâl
- 6 Bir dakîk endîşe eyle hâl-i mevtâyı dilâ
Kabr içinde hâke yek-sân oldılar hem pây-mâl
- 7 Çıkamadı başa Sıdkî ejdehâ-yı nefsdan
Niçe erbâb-ı ma'ârif niçe ashâb-ı kemâl

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bezm-i cânânda dilâ sâz ü nevâ eksik degil
Kâ'inât-ı pür-hikemden hiç sadâ eksik degil
- 2 Bir taraftan ta'n-ı a'dâ bir taraftan cevri-yâr
'Âşık-ı şûrîde-serden hiç belâ eksik degil
- 3 Zillet ü gamdur tama' ehlinde aslâ zevk yok
Dehrde ehl-i kanâ'atden safâ eksik degil
- 4 'Ârif ile ülfet itmek mûcib-i rif'at durur
Âşinâ-yı bî-'akıldan hiç cefâ eksik degil
- 5 Zevk-i rûhdan bî-habersin zâhid-i tîre-nihâd
Yohsa bu bâzâr-ı 'aşkda hûb-edâ eksik degil
- 6 Râst gelürsin gam yeme elbet tabîb-i hâzıka
Hîrelenme ey gönül derde devâ eksik degil
- 44b 7 Kendini yog anla Sıdkî bakma nakş-ı 'âleme
'Âkıbet her nesneden mahv u fenâ eksik degil

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Ma'âdını tahayyül eyle evvel
Bu nefsin keydine olma müsevvel
- 2 Mücâhid ol çalış ahlâkını it
Zemîmeden hamîdeye mübeddel
- 3 Riyâzât ile jeng-i mâsivâdan
Gönül mir'âtini eyle musaykal
- 4 Ma'âş için tekâpû eyleme hiç
Hemîşe Hâlîka eyle muhavvel
- 5 Garûr olma 'ibâdât ile zühde
Buyurdı Şeyh-i Ekber *lâ-ye'avvel*⁵⁵
- 6 Olur âzürde-dil ehl-i mecâlis
Kelâmını sakın itme mutavvel
- 7 Kemâl ehli yanında Sıdkiyâ it
Sükût ile dehânını mukaffel

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cûş idüp deryâ gibi 'ummân olan sensin gönül
Sendedür dürr ü cevâhir kân olan sensin gönül
- 2 Velvele saldın cihâna bu nihânî perdeden
'Âlem içre fitneye bürhân olan sensin gönül
- 3 Gâh olur Ya'kûb tegi mahzûn olursın dem-be-dem
Yûsuf-âsâ gâh olur sultân olan sensin gönül

⁵⁵ güvenilmez.

4 Sendedür dürlü devâlar sendedür bunca hikem
Bunca sâhib-derdlere Lokmân olan sensin gönül

5 Gösterürsin dürlü dürlü nakş u cilve Sıdkîye
Anladım âyîne-i devrân olan sensin gönül

149

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Ârife ser-mâyedür bu 'arsada kalb-i selîm
Ehl-i dil dimem o şahsa k'olmaya kalb-i selîm
- 45a 2 Her ne var kalb-i selîm ehlinde iste anı bul
Özge hâletdür dilâ kâmillere kalb-i selîm
- 3 'Âlem-i gayb cilvesi kalb-i selîm içindedür
'Akıl irmez bir ulu der-gâhdur kalb-i selîm
- 4 İrmeyen kalb-i selîme âdemiyet ummasun
Âdemiyet iddi'âsın eylesün kalb-i selîm
- 5 Olmayan tab'-ı selîmi dem-be-dem berzahdadur
Ni'met-i 'uzmâdadur 'âlemde ol kalb-i selîm
- 6 Kâm alurlar 'âlem-i dilde olurlar behre-mend
Neş'e evveli de vü âhiri de hem kalb-i selîm
- 7 Vasfa gelmez 'âlem-i asdâfda keyfiyyeti
Bahr-ı bî-pâyân içinde dürr imiş kalb-i selîm
- 8 Bendsiyim cân u dilden öyle zât-ı ekremin
Oldı sultânım efendim sâhib-i kalb-i selîm
- 9 İremez maksûdına ehl-i tereddüd Sıdkiyâ
Dâd-ı Hakdur tâ ezel 'âriflere kalb-i selîm

150

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Tabîbâ hasteyim dermâna geldim
'Îlâc için sana efgâna geldim
- 2 Sivâ 'illetleriyle toldı gönlüm
Marîz u nâ-tuvânım câna geldim
- 3 Şikeste-bestedür kalb-i hazînim
Güşâyış virmeye fermâna geldim
- 4 Bu fırkat âteşi yakdı derûnım
Der-i vâlâya yana yana geldim
- 5 Rakîb-î rû-siyehdendür da'âvî
Elimde 'arz-ı hâl dîvâna geldim
- 6 Ümîd-i bî-şümâr ile bu gün ben
'Înâyet menba'ı sultâna geldim
- 7 Ezelden katre-i nâ-çîz idim ben
Tolandım Sıdkiyâ 'ummâna geldim

151

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 45b 1 Ney gibi hâlet virür meclisde ihvâna sözüm

Getürür âşüfte-gânı zâr u efgâna sözüm

- 2 Zahm-dâr olsa sipihrin tîr-i cevrenden gönül
Merhem-i nâfi' olur mecrûha rindâne sözüm
- 3 İstemez nâ-dân huzûrında sühan açmak bu dil
Eylemez nesnâsa te'sîr eyler insâna sözüm
- 4 Şemm iden ehl-i meşâm tefrîh için gelsin berü
'Anber-âsâ bû virür bezme zarîfâne sözüm
- 5 Dürr-i akdes kadrini herkes ne bilsün Sıdkiyâ
'Âlem-i dil tuhfesidür ehl-i 'îrfâna sözüm

152

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Ne denlü yokluga meyl eylesem ben şâd u mesrûrum
Kaçan gafletle varlık eylesem magmûm u magbûrum
- 2 Ne dem ki ârzû-yı hubb-ı dünyâ eylese gönül
Huzûrından anın cânâ o denlü dîr u mehcûrum
- 3 Ne denlü hâtırım âşüfte ise 'ayş için zâhir
Hayâl-i sâdik-ı dil-dâr ile bâtında ma'mûrum
- 4 Egerçi sûretâ evsâf-ı sôfi ile mevsûfum
Velîkin sûretâ rind ü kalenderlikle meşhûrum
- 5 Ne denlü benzese tavrım 'avâma vech-i zâhirde
Fakîrân defteri içre yine mesbût ü mestûrum
- 6 Ne denlü kem-'ayâr isem sakın kem bakma kim zîrâ
Nigâh-ı kîmyâ-yı Hazret-i Pîr ile manzûrum
- 7 Mesâcidde bizi Sıdkî dahi aramasın ahbâb
Yerim mey-hânedür şimdi mey-i 'aşk ile mahmûrum

153

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Sükût ile enîs oldım dahi tûl-i makâl itmem
Rakîbin itdigi sû'-i edâya infi'âl itmem
- 2 Var iken elde yokluk-veş yem-i vahdetde ser-mâye
Düşüp endîşe-i gird-âba izhâr-ı kemâl itmem
- 3 Unut bahs-i kazâyı ol rızâda kâ'im ü sâbit
Sana ey dil kelâm-ı sırr-ı muğlakdan su'âl itmem
- 46a 4 Şeker-mânend ehl-i bezme güftârı idüp mebzûl
Cevâb-ı telh ile bir kimseyi âşüfte-hâl itmem
- 5 Bilürüz vâridât-ı gaybı ancak cânib-i Hakdan
'Akîde bend idüp hiç nâme-i reml ile fâl itmem
- 6 'Atâ vü ahz iden ma'nâda birdür anlaruz anı
Ma'âş için fenâda kimseye hiç mekr ü âl itmem
- 7 İder icrâ gönül şehrinde hükmin Sıdkiyâ ol şâh
Zuhûr-ı gayriye isnâd idüp fâsid hayâl itmem

154

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Giriftâr olmadan çengâl-i ‘aşka şâd idi gönlüm
Bu dâm-ı sa‘ba dûçâr olmadan âbâd idi gönlüm
- 2 Tolaşmazdan o zülf-i pîç-tâb-ı ‘âlem-ârâya
Fünûn-ı ‘akl-ı cüz’îde tamâm üstâd idi gönlüm
- 3 Yogıdı hâtır-ı âsûdede kayd u keder aslâ
Gırîh-gîr-i gumûm-ı dehrden âzâd idi gönlüm
- 4 Dahi ma‘lûm degildi bâdenin keyfiyyet ü hâli
Tarîk-ı zühdde de hem-meşreb-i zühhâd idi gönlüm
- 5 Asıl ta‘mîr-i bâtın farz iken âvâre gafletle
Fürû‘-ı bî-esâs-ı kışra bir ırgâd idi gönlüm
- 6 Zihâma ugrayup sûret-perestîde olup pûyân
O Şîrîn nakşını kazmakda bir Ferhâd idi gönlüm
- 7 Kanâ‘at eyler idi hüsn ü ânın seyrine Sıdkî
Cihânda meh-veşânı hubba bir sayyâd idi gönlüm

155

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Mu‘tî vü Mâni‘sin Hudâ bir müflis ü bî-çâreyim
Yokdur elimde bir medâr bir müflis ü bî-çâreyim
- 2 Ne ‘âbidim ne zâhidim ne ‘ârifim ne ‘âlimim
Dest-i tehî rûy-ı siyeh bir müflis ü bî-çâreyim
- 3 Şâyeste-i der-gâh olur fi‘l-i hasen kârım degil
Gaflet ile giçdi ‘ömür bir müflis ü bî-çâreyim
- 4 Zenb-i vücûdı bilmişim hem mekr-i nefsi tuymuşum
Togrı yolu yanılmışım bir müflis ü bî-çâreyim
- 46b 5 Varlık ile olan ‘amel bildim sana lâyıık degil
Yokluk ile me’nûs olan bir müflis ü bî-çâreyim
- 6 ‘İsyân benim gufrân senin derd-i dile dermân senin
Cân da senin ten de senin bir müflis ü bî-çâreyim
- 7 Varlıkla olan zikrden ey Sıdkî lezzet bulmadım
Giçdim hurûf u savtdan bir müflis ü bî-çâreyim

156

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâtırına geldi ol cânânı andım agladım
Hâlîme rahm idici Sultânı andım agladım
- 2 Ana rahminden zuhûra getürüp hıfz eyleyen
Hâfız u Settâr olan Rahmânı andım agladım
- 3 ‘İllet ü ekdârdan hâfız Hakîm-i mutlakı
Cismime sıhhat viren Lokmânı andım agladım
- 4 Zâhir ü bâtın ni‘amla perveriş viren bana
Lâ-ye‘add ihsân iden Mennânı andım agladım
- 5 Ben cürüm itdikçe eyler ol bana lutf u kerem
‘Aybımı pinhân iden Gaffârı andım agladım
- 6 Görmedimse *nahnü akreb* remzine vâkıf olup

Bana akreb benden ol Sübhânı andım agladım

7 Bu harâbe-hânesine Sıdkiyâ revnak viren
Dilde olan ol 'azîz mihmânı andım agladım

157

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Cemâlinle senin 'âşık şetâret arturur her dem
Tecellî-i celâlinle fazâhat arturur her dem

2 Nevâzişle bulur 'uşşâk kapunda iltifât cânâ
Lutuf gördükçe üftâde letâfet arturur her dem

3 Ne yapsun n'eylesün n'itsün gönüller niçe 'aşk(ın)da
Tegâfül birle 'uşşâkın belâhet arturur her dem

4 Gehî oynar hayâlinle gehî hayretle âşüfte
Anınçün istikâmet yok sekâmet arturur her dem

5 Ne hâsıl zâhid-i huşkün kıyâm-ı bûriyâsından
Bulamaz zevk-i 'aşkdan hasâset arturur her dem

47a 6 Tene fer gelmek için 'âdet itmiş gâv-veş sôfi
Hele çok ekl ü şürb ile gabâvet arturur her dem

7 Bakılsa Sıdkiyâ 'ârif-revişler terk-i ekl ile
Riyâzetle nazîf olur zarâfet arturur her dem

158

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Gel ey dil mâsivâ şuglıyla olma âyis ü pür-gam
Gam-ı 'aşk ile olsun çeşm-ecfânın dem-â-dem nem

2 Ne gelse gayr-ı Hak kalbe bütün evhâm ü hülyâdur
Meger endîşe rûhânî ola hem gaybdan mülhem

3 İki dürlüdür endîşe ya rûhânî ya cismânî
Birisidür behişt-âsâ biri dûzah durur epsem

4 İzâle itmeye beyt-i Hudâdan fikr-i vesvâsı
Dem-â-dem şerbet-i tevhîd ile İsm-i Celâl elzem

5 Salâh-ı dil olur endîşe-i hâssım ile ma'mûr
Fesâd-ı kişver-i ma'nâya bâdîdür hem endişem

6 Makâl-i felsefe vehm ü hayâl ü hem dâlâletdür
Kelâm-ı ehl-i Hak âb-ı zülâl oldığına ehl-i kemâl a'lem

7 Tarîkat şeyhimiz gerçi cenâb-ı sâdıkul-va'ddur
Hakîkat pîrimiz ol Gavs-ı A'zam Mevlevîdür hem

8 Ma'ânî lezzetin bulduk kitâb-ı Mesnevîsinde
Ma'ârif büyüni teşmîm ile bulduk dile hem-dem

9 Yeter Sıdkî bu gâmız bahsden dem urma sâkit ol
Ko tursun râz-ı endîşe kimesne olmasun mahrem

159

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Tâ ezelden me'men-i Rûhü'l-Kudüsdür bu lehim
Hergiz ayrılmaz lehimden câm-ı meydür akrebim

- 2 Hâk-i pâki bir ‘aceb gırbâl-i kudretden giçüp
Dest-i kudretle muhammer kasr olupdur kâlebim
- 3 Bir kese yol bulmuşum ki bulamaz kimse anı
Kûy-i yâre tîz irişür şâh-râh-ı mezhebim
- 4 Tıynetinde var ferâset vâdî-i sa‘bı bilür
Menzilini anlamışdur turmaz esb-i eşhebim
- 5 Ârzûlardan kesildim togrısı dimem hilâf
Bir huzûr-ı kalbî bulmakdur cihânda matlabım
- 6 Zâhid-i peymân-şiken ola meger yohsa benim
Olmadı hâtır-şikenlik bu fenâda meşrebim
- 7 Âferîn endîşeme kim ‘aynîyi tanzîr idüp
Giçdi bî-hûde Sıdkî gam ile rûz u şebim

160

Mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün

- 1 Himmət kuşagın bilime merdâne kuşandım
Hüzn uykusına varmış idim şimdi uyandım
- 2 Etrâfım geçt eylemeden olmadım âgâh
Pervâne sıfat şem‘-i şeb-istâna kapandım
- 3 Gül-zâr-ı hakâyıkda benem ‘ârif-i ‘âgâh
Gül suyu gibi cümle gül-istâna boyandım
- 4 Göz görmez anı kime diyem râz-ı derûnı
Âh eyleyerek âteş-i hicrânına yandım
- 5 Sıdkî hele çok hûn-ı ciğer dehrde içdim
Bu ‘arsada bir cevher-i şâhâne kazandım

161

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 قدرأينا فهمه نعم الفهيم
صارحقاً شيخنا شيخ حليم
- 2 جئت منهاكا الكرامه وا لتكشوف
اعتقدت جاني مثل الكريم
- 3 فى اللحيقة والشريعة والطريق
فى زمان مثله مثل العديم
- 4 روح روحى سرّ سرّى لاشكوك
حبّنا حبّ قديم عن صميم
- b74 5 كاشف الاسرار فى علم البطون
قائدالسلاك حتى با لحريم
- 6 فى اللبالي لا تنام عينه
با لمراقب قلبه قلب سليم
- 7 جاهد با لوحدة فى كل حال
نازل المقصود با لعند العليم
- 8 ذاهب با شرع فى اثر الرسول

كامل الاطوار سرّه بالهميم

9 خلقه في وسعت لا يوصف
صدقيا لا يوجد مثل التميم

162

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Biçilür dem-be-dem rûha 'anâsırdan kabâ elvân
Fenâ mikrâzı komaz kisve-i halkı kala yek-sân
- 2 Mürûr ile ola herkes bu köhne câmeden 'âciz
Ana elbet biçilür nev-be-nev bir câme-i pinhân
- 3 Dime âlûdeyim çirk-âb-ı 'isyâna niyâz-mend ol
Olursa katre âlûde kabûl eyler anı 'ummân
- 4 Şeh-i âhir-zamânın dâmen-i pâkin tutan mücrim
Niçün olmaya 'ukbâda garîk-ı lücce-i gufrân
- 5 Riyâyı kaldur ey zâhid kurı pindârı terk eyle
Niçe bir zu'm-ı şeytânî niçe bir kadh ola rindân
- 6 Benim cürmüm olup mukbil senin zühdün ola müdbir
Meşiyet hâlini sen ne bilürsin gâfil ü nâ-dân
- 7 Hevâ-yı nefis ile nâsıh dil-i vîrâneyi yakma
Ki dâg-ı derd-i hicr ile şikeste hâtıruz her ân
- 8 Ne zühd ü ne 'amel elde bizimki semt-i nistîdür
Bizim ser-mâyemiz budur bu vâdîdür bize âsân
- 9 Ola âmirzişe belki bahâne Sıdkiyâ bir âh
Koma âhı hemân elden ne lutf eyler sana Sübhân

163

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Tarîk-ı 'aşkı bilmeyüp yokuşları düz anlarsın
Muharrik görmeyüp gözün kasırgayı toz anlarsın
- 48a 2 Tulû'-ı şems ile zevb oldığın derke liyâkat yok
Hayât-bahş-ı zemîn olan zülâli sen buz anlarsın
- 3 Cemâdâtı olur nâtık kelâm-ı akdes ehli-i dil
Sühan hâlâtını fehm itmeyüp sözi koz anlarsın
- 4 Neye baksa nazar ehli görürler anda bir ânı
Bakar gibi bakan bu gözleri sen de göz anlarsın
- 5 Niçe bin saydığın Sıdkî ol ad 'indinde birdür bir
Temelden derk idemeyüp biri dâ'im yüz anlarsın

164

Mi'râciye

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Gel ey endîşe-i çâlâk bu mi'râcda olup pûyân
Yeter eş'ârdan el çek bu bâbda eylegil cevân
- 2 Gel ey endîşe tafsîl itme icmâlen sühan-ver ol
Kelâmın endeki kâfi kesîrin eyleme idmân

- 3 Ligâm-çîn ol ma'ârif-gehde meydânı tehî sanma
Kemîn-gehde niçe sâhib-'inân var râsihü'l-erkân
- 4 Demidür şimdi âgâz it 'urûcun bahsine şevkan
Gel itdür vâsf-ı mi'râcda kemiyyet hâme-i cünbân
- 5 Tecellî-i ulûhiyyet ile mahmûr olup her dem
Tesellî-i visâl ile mübeşşer ol celîlü's-şân
- 6 Visâl-i yâr ile medhûş iken 'âlemlere mefhar
Rübûde eyledi çeşmin o serheng-i menâm der-ân
- 7 Cemâl-i 'aşk ile mest ü hayâl-i yâre talmışken
Kapakları da keş oldu yumıldı nâz ile nûnân
- 8 Birazca h'âb-ı nâzîde gunûd üzre iken nâ-geh
Sadâ-yı per-i peykîden uyandı dîdeler mestân
- 9 Selâm virdi gulâm-âsâ tevâzu'la nevâzişle
Didi Rûhu'l-Kudüs cânâ selâm itdi sana Yezdân
- 10 Leyâlî içre bu leyle dinildi Leyletü'l-İsrâ
Kadem bassun bu leyl içre harem-gâhı idüp seyrân
- 11 Ne var bu 'âlem içre hep temâşâ eylesün sırrım
Behişt ü dûzah u hûr u kusûra eylesün im'ân
- 12 Bilürem nîm-nigâh eyler bu sun'a maksadı ma'lûm
Cemâl-i bâ-kemâlîmle müşerref eylerim her ân
- 13 Anınçün geldi icâda bu 'ulviyyât u süfliyyât
Hemân teşrîfe baksun vuslatım ancak ana erzân
- 14 Bu teşrîfin beşâreti irişdi ehl-i lâhûta
Olup teşyî'a âmâde sürûşân-ı safâ-'ünvân
- 15 Muhassal-ı dîde-dûz oldu eger ervâh eger emlâk
Habîb mahbûba olacak hezâr 'izzet ile mihmân
- 16 Yanaşdı Burâk-ı berki ol dem Hazret-i Cibrîl
Süvâr oldu o çâlâke hemân ol dâver-i devrân
- 17 Burâkın vâsfını itsem sühan düşer çoğ itnâba
Anı erbâb-ı dil anlar ne hayvân oldıgın ey cân
- 18 Haremden Mescid-i Aksâya âyende varup yetdi
Oradan kudsiyân iklimine oldu 'inân cünbân
- 19 Cisim mülkinde olanlar bu hâli derke kâbil mi
Gönül kişverini sâ'ir olanlar itdiler iz'ân
- 20 O kişverde müşâhid oldu esrâr-ı burûcî hep
Kudûmında melekler muştuluga oldu nûr-efşân
- 21 Cemâlini kamer burcî görende bir melâl oldu
'Utârid hâmesin elden bıraktı vâlih ü hayrân
- 22 Çalardı sâzını Zühre Hicâzî perdesin tutmuş
Bıraktı sâzını elden temelluk eyleyüp şâdân
- 23 O şems-i 'âlem-ârâ gördi kim geldi 'azîzü'z-zât
Hacâletden gurûb semtinde itdi kendüsin pinhân

- 24 O cellâd-ı felek Mirrîhi gör kim n'eyledi ol dem
Gılâfa kodı şemşirin mehâbetden olup lertzân
- 25 Görende Müşterî âşüfte oldı şevk u zevkinden
Didi müşterîyim hâk-i kudûma eylerim peymân
- 26 Zühâl gördükde ol zâtı hicâbından bükâ itdi
Didi kim işte sa'd oldım bu teşrîfde degil her ân
- 27 'Urûc itdikde Kürsîye sürûrından didi yâ Hû
Sevâbit şa'sa'a-pâş oldılar bâbında bî-sâmân
- 28 'Avâf itdi cenâb-ı Cebra'il Sidre makâmında
Didi bundan yukaruya mecâlîm kalmadı Sultân
- 29 'Ukûl irmez o vâdilerdeki esrâra hâmûş ol
Tecellî reşhası 'akl u şu'ûrı mahv ider her ân
- 30 O şâh-ı Sidrenin sırrı 'amîk bir bahsdür tursun
Vücûd dersinde 'âkiller hele bir tıfl-ı ebced-h'ân
- 31 O demde Ref-ref-i kudret zuhûr itdi tutup destin
Kadem basdı hemân 'arş üstine ol zübde-i devrân
- 32 Sürûş-ı 'âlem-i gaybî ider Nûr Âyetin tefsîr
Ma'ânî içre ma'nâdan müdekkikler olup sekrân
- 33 Didi İsrâfil ey ser-ver ledün 'ilminesin mazhar
Bu vuslat bahsini idrâk idemez senden özge cân
- 34 Ta'âlallâh seni kılmış ezelde zâtına mahrem
Egerçi enbiyâ geldi selefde oldılar cûyân
- 35 Kimi esmâda kaldılar sıfâtdan kimisi sezdi
Kimisi mest olup gitdi kimisi oldılar yakzân
- 36 Kuşûrundur bu eflâk ü 'anâsır lübb-i lübb sensin
Bu vâdîde olup güm-geşte hâlâ hikmet-i Yûnân
- 37 Bu hâletde hitâb-ı *üdnü minnî* geldi Rahmândan
Ma'ân-ender-ma'ânîdür ne ses var bunda ne îkân
- 38 Cihet sızmaz buraya fikr ü 'aklı eyleme câmid
Degildür cân ü ten mahrem ne mümkün burda ne imkân
- 39 Kıdemden niçe bahs itsün hudûs-i jeng-âlûde
'Înân-keş ol ey endîşe olursın hâk ile yek-sân
- 40 Ne bilsün sırr-ı *kavseymi* gubâr-âlûd olan kesler
Bu da'vâda niçe serler olupdur yerlere galtân
- 41 Bilâ-harf (ü) bilâ-sav(vı)t orada çok kelâm oldı
Kimi ma'lûm-ı ümmetdür kimisi kaldı bil pinhân
- 42 İkilik perdesin harka sezâ ancak odur zîrâ
Habîbu'llâhdur bî-şekk anındur top ile çevgân
- 43 Niçe 'ârif ü kâmiller ma'ânîsinde 'âcizler
Yetişür kadr ü şânında ana inzâl olan Kur'ân
- 44 Yolında cidd ü sa'y ile hulûs u hubbunı rabt it
Ola ki bâb-ı lutfında olasin sen dahi insân

45 Niçeler buldılar derde devâyı istinâd ile
Mülâzım ol o der-gâha olur elbet sana dermân

46 Şefâ'at bûyını şemme liyâkat vâr ise Sıdkî
Hevâ-yı nefsi-î şûm ile niçe bir idesin 'isyân

165

Rûziyye-i Mehmed Sıdkî

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Hakikat-i rûziyi çün kim bilürsen
Der-i heft dûzahı beste kılursen ⁵⁶

2 Usûlün aslını 'ârif degilsen
Behâ'im gibi gürisne kalursen

3 Gözün gamz eyleyüp bakma harâma
Biri budur eger 'âmil olursen

4 İkincisi kulagın sedd idüp hem
Hilâf-ı şer' sözler dinlemezsensin

5 Üçüncüsü lisânı hıfza bakup
Hatâ olan kelâmı söylemezsensin

6 Dahi beyt-i Hüddâ olan kulûbı
Hevâ-yı nefsi ile kesr eylemezsensin

7 Ki dördüncü elin ile harâma
Teşebbüs itmeyüp hâ'if olursen

8 Beşinci dâmene olup mukayyed
Helâlden özgeye keşf eylemezsensin

9 Dahi altıncısı ayagını hem
Hata'yât semtine sevk eylemezsensin

10 Yedinci batnını eklen vü şürben
Harâma câ idüp itme sakar sen

11 Niyâzımız budur der-gâh-ı Hakdan
Berî kıla yedi 'uzv âfetinden

12 Bulardur eyleyen bizi müberrâ
Cinânın ni'met ü lezzetlerinden

13 Dahi söz okları çokdur bu bâbda
Eger disem katı dil-rîş olursen

14 Bu zâhirden butûn içre dahi var
Yedi kâfir-sıfat ahlâk işit sen

15 Biri bahl ü biri hırs ü biri âz
Biri mekr ü biri şehvet bilürsen

16 Biri kibr ü biri oldı hased kim
Bulardur rahne-i îmân kaçın sen

17 Temelden buları kesmeye cânım
Mücâhid olmalı 'irfân yolından

⁵⁶ Bu manzumede ikinci tekil şahıs eki “-sın”, kafiye gereği, “-sen” şeklinde kullanılmıştır.

18 Bu berzahlar vücûdunda mukarrer
Eyâ Sıdkî niçe sâ'im olursen

166

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Zîr-i tüt(u)k-1 'unsurîde sırr-1 pinhân olmuşum
Gelmişim vahdet ilinden özge bir şân olmuşum
- 2 'Âleme mefhar iken zât-1 şerîfim 'aşk ile
Kendi kendim bilmezem gafletde nâlân olmuşum
- 3 Bendedür bâr-1 emânet bendedür şems-i ezel
Kadrimiz nâ-dân ne bilsün cevhere kân olmuşum
- 4 Tâc-1 *kerremnâ* başımda âdem-i ma'nâ benim
Hil'at-i esmâ ile ben özge sultân olmuşum
- 5 Nîm nigâh itmeme tasavvuf-bâf olan kallâşlara
Cân u dilden evliyâyâ kul kurbân olmuşum
- 6 Âletim var lîk bilmem san'at-1 kimyâ-geri
Haddimi itmeme tecâvüz ehl-i ikân olmuşum
- 7 Bir idik 'aşk ile evvel vahdet içre bî-gümân
Bu diyâr-1 kesret içre eyn ile ân olmuşum
- 8 Asl-1 'aşka giderim bu dâr-1 kesretten yine
Bir iki gün taht-1 tende çünkü mihmân olmuşum
- 9 Oyalanup kalmışım bu âb u gilde çend-rûz
Aslımı bulmakda şimdi deng ü hayrân olmuşum
- 10 Fûlk-i ten tagılmadıkça bahre irmek lâ-muhâl
Furtunalar çekmeden bî-'akl u sâ mân olmuşum
- 11 Lafz ile te'vîl olunmaz metnim ey vâ'iz hamûş
Eylerim kendimi tefsîr 'ayn-1 Kur'ân olmuşum
- 12 Hazret-i Mollâ-yı Rûmî kutb-i aktâb-1 cihân
Tercemânıyım o rûh-1 pâke na't-h'ân olmuşum
- 48b 13 Bir eser var 'aşk-1 Rûmîden dilimde Sıdkiyâ
Anın için ol cenâba bende-fermân olmuşum

167

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Öyle ser-hōş olmuşum ki eyn ü ânı bilmezem
Mest ü medhûşum hemîşe nâm ü şânı bilmezem
- 2 Hem benim mecnûn-1 'aşk kim gezerim sahrâları
Hâne-ber-düşüm dehirde hânümânı bilmezem
- 3 Âlet-i 'aşkdur bezimde çeng ü tanbûr u usûl
Mahrem-i esrâr-1 bezmem sôfiyânı bilmezem
- 4 Cevher-i güftâr medfûn mahzen-i dil toptolu
Kân-1 'irfân olmuşum ben özge kânı bilmezem
- 5 Sînemizdür ney gibi sûrâh sûrâh Sıdkiyâ
Tabl u sûr-nâ vü kavâl ü hem kemânı bilmezem

168

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

- 1 دز دیده است عقل مرا بکستسته است فرّ مرا
پیچیده است قد مرا از مکر نفس ازادکن
- 2 عییم پوش رحمی بکن جر فم بخش عقوی بکن
دردم بکش لطفی بکن از مکر نفس ازادکن
- 3 کار منست سهو و خطا کار تو است عفو و عطا
تویی رحیم ذوا لعطا از مکر نفس ازادکن
- 4 از لطفه آوردی مرا تودا ده جسم و جان مرا
هرکز مسوز صنع ترا از مکر نفس ازادکن
- 5 تو کفته غفران منم تو کفته رحمان منم
فرموده سلطان منم از مکر نفس ازادکن
- 6 جمله قوالب صنع تست جمله صنایع علم تست
روح روان از قبض تست از مکر نفس ازادکن
- 7 در شاخ عشق نا پخته ام سخت با د رخت خفیده ام
از بار ها رنجیده ام از مکر نفس ازادکن
- 8 اجسام را جانبخش تویی ارواح هم جنبان تویی
جمله جهان پرور تویی از مکر نفس ازادکن
- 9 چیزی که مست هستی تو است هر زره مستی تو است
امواج همه بحری تو است از مکر نفس ازادکن
- a49 10 نفسم نمیدانم چه سود گفتا رها دانم چه سود
نقش ورق خوانم چه سود از مکر نفس ازادکن
- 11 هستی تویی من نیستم صدقی تویی من کستم
از نفخ تومن دیستم از مکر نفس ازادکن

169

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 'Âlem-i tecrîd-i rûhânîde iken bir zamân
Çâr u nühdên devr idüp geldim cihâna nâ-gehân
- 2 Germ ü huşk ü berr ü terr oldım pes eyn
Ma'den ü hayvân nebât oldım hemân
- 3 Dürlü dürlü kuvvet olup femm-i âb ü ümmde dahi
Nutfe oldım çün dem-i pâlûde giden bî-gümân
- 4 Nutfe-i emşâcdan sûret bulup itdim zuhûr
Şiklet-i geh-vâreden itdim niçe demler figân
- 5 Penc sâlden tâ bulûga irişince külle yevm
Havf-ı üstâd u pederden hâlimiz oldı yaman
- 6 İmdi bu nefis ü hevâya dil giribânın virüp
Düşmüşüm dâm-ı belâyâ el-amân yâ Rab amân
- 7 Râh-ı Hakka sâlik olup itmedim bir dem huzûr
Sarf idüp eyyâm-ı 'ömri râh-ı hizlâna hemân

- 8 Kûy-i dil etrâfın almış bir niçe a'dâ-yı zift
Nebbet ile her biri eyler gulüvv misl-i segân
- 9 Ne riyâzet ne tecâhüd ne tezekkür ne fikir
Kalmışım vâdî-i gafletde çü gâvân u harân
- 10 Ol kadar olmuş ta'ayyüşde reşid ü zû-fünûn
Mû-be-mû vâkîf zer ü sîm celbine ol bed-gümân
- 11 Söz mi giçer nefsi-i şûma ol kadar olmuş kenûd
Ârzûsın def' için her sûya olmuş dîde-bân
- 12 Kâle gelse gûyiyâ ya Bâyezîd ü ya Cüneyd
Hâle gelse husr olur misl-i muhannes râygân
- 13 Kâle gelse 'ârifim dir lâf urup da'vâ ider
Hâle gelse niçedür bilmez makâm-ı 'ârifân
- 14 Gitdigi yok hâliyâ semt-i Huđâya hervele
Zu'm idince kutb olur bilmez usûli kaltabân
- 49b 15 Bu ne da'vâ bu ne hâlet bu ne keyfîyyet durur
Berzah-ı 'uzmâya düşmüş kendini bilmez her ân
- 16 Kâmilânın sözlerini nakl ile olmaz kemâl
Sa'y ile hep maksada irdi cemî'-i kâmilân
- 17 Cânib-i cebre gider sa'yi irâ'et eylesen
İhtiyâr ile ider dürlü füsûkî ol nihân
- 18 Mustafâ hakkı tarîk-ı eslemi göster bana
Mûnis olsun emrine bu nefsi-i hûnî her zamân
- 19 *Rabbenâ innâ zalemnâ* nefhası olsun sözüm
Fe-bimâ agveyteniden hıfz kıl yâ Müste'ân
- 20 Der-dü-'âlem varlığımdur eyleyen h'âr u hacîl
Dûzahın budur esâsı bilmişim gizlü 'ayân
- 21 Dâne dâmında kalup misl-i tuyûr-ı bî-şekîb
Piç ü tâba düşmüşüm *fahlis mine'l-fiskî'l-eyân*⁵⁷
- 22 Meyl-i şöhretle *müşârün-bi'l-benân*⁵⁸ olmak diler
Hâlk içinde diyeler budur fülân ibnü fülân
- 23 Kesret-i bî-müntehâya eyle bir yahşı nazar
Kendüni yog anlayup dâ'im olagör şâdmân
- 24 Çünkü ey dil olmadın 'âlemde câsûsü'l-kulûb
Bakma kec efrâd-ı nâsa olma misl-i gâfilân
- 25 Samt u cû' hem sehr ile nefsi eyle gûş-mâl
İktisâb-ı safvet it ol herkes ile hem-revân
- 26 Kendü 'aybına mukayyed olmayup ey nefsi-i dûn
Zümre-i ihvânı ta'yîbe olursın kec-dehân
- 27 Bir çerâgın perteviyken cümle fânûs-ı beden
Cümleden rûşen görürsin kendini ey müstehân

⁵⁷ Zamanın fiskından kurtar, muhafaza et.

⁵⁸ Parmakla gösterilir, meşhur.

- 28 Güft-gûya hâsr-ı evkât eyleyüp pindâr ile
Tûtî-i gûyâ gibi kendin sanursın çün mihân
- 29 Söz ile olmaz Müselmân hod-perestîden sakın
Sübha vü evrâd ile kendin sanursın Müslimân
- 30 Haddini itme tecâvüz bende ol ehl-i dile
Yohsa fa‘‘âl-i hakîkî elbet eyler imtihân
- 31 Hubb-ı Hakdan mâye yok kalbinde ey dünyâ-perest
Deyr-âsâ bâtının olmuş çü me‘vâ-yı bütân
- 50a 32 Feyz u lutfından ‘uyûbun setr ider yohsa Hudâ
İmtihânen keşf-i ‘ayb itse olur hâlin yaman
- 33 ‘Ârifin kalbinde olmaz kibr ile ‘ucb u hased
Dahi mekr ile ziyân olmaz misâl-i rûbehân
- 34 Bu sıfatlardan biri itse derûnında sebât
Zümre-i devâbdden say kendini ey nefis inan
- 35 Cürm-i hestîden dem-â-dem dil-hırâşım Sıdkiyâ
El-amân ey döstân hestî elinden el-amân

170

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

- 1 Ser-i zülfün ider diller perîşân
Zenahdânın olur ‘uşşâka zindân
- 2 Olur dûzah senin hicrinle diller
Behişt olur visâlin ‘âşika cân
- 3 Senin zülf ü yanagından bilâ-şek
Olur zâhir dem-â-dem küfr ü îmân
- 4 Senin bezmin durur ‘âşık mekânı
Nevâziş ister elbet anda mihmân
- 5 Gaminla olmuşum üftâde sâkî
Kerem kıl bir piyâle eyle ihsân
- 6 Belâ-yı çâra dûçâr eylemişsin
Niçe tâkat getürür buna insân
- 7 Gezerdi Sıdkî kulun lâübâlî
Sen aldın gönlini ey şâh-ı devrân

171

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Bu gam bir tuhfe dür bildim bana ol şâh-ı ra‘nâdan
Kabûl it ey dil-i şeydâ ne gelse ol dil-ârâdan
- 2 Tarîk-ı kûy-i dil-dârı basîret ehline gel sor
Ne mümkündür haber ahzı cihânda lâl ü a‘mâdan
- 3 Nazar düşe zurûfa ger niçe idrâk olur mazrûf
Temiz olmaz rumûzı vahdetin a‘dâd u esmâdan
- 4 Bu ümmet içre mahfidür Mesîhânın nüfûz ehli
Dem-i ‘Îsâ mıdır ancak garaz emvâtı ihyâdan
- 50b 5 Zebân-ebkem gönüller hâk olur bîm-i mehâbetden

Eger ser göstere şîr-i kazâ vâdî-i ahfâdan

- 6 Cenâb-ı hâtifden levh olursın seyrini eyle
Ne hâsıl herkese esrâr-ı ‘aşkı keşf ü ifşâdan
- 7 Eger hâl olsa ey Sıdkî hitâb-ı *lâ-tehaf* remzi
Tehâşî eyleme aslâ ne kef ne mevc ü deryâdan

172

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ey gönül bî-hûde da‘vâdan hele âzâdesin
Gam degildür nâs içinde böyle kem üftâdesin
- 2 Hâke yek-sândur hemîşe âfitâb-ı pür-şu‘â‘
Ne zarar pâ-mâl isen elbet yine a‘lâdasın
- 3 ‘Aklı tâm olan ider mi meyl-i câh u saltanat
Yine temkîn bulmadın böyle ‘abes da‘vâdasın
- 4 Kâma vâsıl olmaga ey dil nedür bu ıztırâb
Halli müşkil hâsılı sen bir garîb sevdâdasın
- 5 Kimse tahkîr eylemezdi remzini fehm eylese
Bilseler kim Sıdkiyâ sen de ne merdüm-zâdesin

173

Mef‘ûlü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ûlün

- 1 Çün sendedür ol cân-ı cihân sen ne ararsın
Hâricde mi ya dilde nihân sen ne ararsın
- 2 Ol şûhî ne dem yoklar isen hânede hâzır
Yokdur ana hiç vakt ü zamân sen ne ararsın
- 3 Şâyeste isen gir içeri seyrini eyle
Mübhem degil ebvâb-ı cinân sen ne ararsın
- 4 Seyr ister isen şîvesini çünkü nigârın
Her cilvesi hûblarda ‘ayân sen ne ararsın
- 5 Sıdkî arama ‘âlem-i zâhirde hazer kıl
Bâtında hafî hasm-ı girân sen ne ararsın

174

Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün

- 1 Enfâs-ı âdem hafyeten dir dâ‘imâ Allâh Hû
‘Âriflerin ez-kârıdır zikr it dilâ Allâh Hû
- 51a 2 Gafletle itme zikrini hâzır bilüp mezkûrunı
İhlâs u safvet kesb idüp di ‘âşıkâ Allâh Hû
- 3 Cehrî harâret arturur sırrî riyâdan men‘ ider
Sırrî vü cehrî şevk ile di zâkirâ Allâh Hû
- 4 Tugrâ-yı ‘aşk çekdi ezel hatt-ı vücûd-ı ‘ârife
‘Âriflerin menşûrındur di ‘ârifâ Allâh Hû
- 5 Budur tabîb-i ehl-i dil hem râh-ı ‘aşkadur delîl
Darrâ vü serrâda olur derde devâ Allâh Hû
- 6 Nefs ‘askerin sürer hemân iklim-i dilden dem-be-dem
Renc ü ‘anâyı ref‘ ider virür ginâ Allâh Hû

7 Vird eyle İsm-i a'zamı şeytân dile yol bulmasun
Hakdan sana bir mevhibe di Sıdkiyâ Allâh Hû

175

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1 Bize bilmem ne sihr itdi 'aceb ol gözleri âhû
Kodı mihnet diyârında bizi böyle ciger-dâglu

2 Tayanmaz âh-ı 'uşşâka cidârı mihnet-i vücûdun
Koparsa sâha-i dilden eger bir na'ra-i yâ Hû

3 Bu mıdur 'âdet-i ma'sûk cemâlin gösterüp sonra
İde 'âşıkların âhir firâk u derd ile memlû

4 Neşât u gam alışmışlar harîm-i hâssa bî-pervâ
Biri gelür biri gider bilâ-ruhsat nedendür bu

5 Nigâh itsen eger Sıdkî temey(yü)z olur mı zâhirde
Derûnında sebûnun mey mi vardur yohsa sâfî su

176

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Devlet-i dünyâ için her dûna itmeme ser-fürû
Mâlikim bir gence kim Kârûna itmeme ser-fürû

2 Bir saçı Leylâya virdim gönlümü oldım esîr
Mest-i 'aşkım öyle kim Mecnûna itmeme ser-fürû

3 Câh ü devletden nefîrim zîb ü zîverden berî
Bir gedâyım kim hele gerdûna itmeme ser-fürû

4 Neş'e-i 'aşk ile oldı hâne-i dil pür-ferah
Bâde-i engûr ile afyõna itmeme ser-fürû

51b 5 Sıdkiyim rind-i perîşânım ki dersimdür elif
Cümle fende mâhir ü me'zûna itmeme ser-fürû

177

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Cûş ider neb'-i gönülden dem-be-dem enhâr-ı Hû
Lûle-i ibrîk-i ten mecrâsıdur ez-kâr-ı Hû

2 Niçe ibrîk ü kü'ûse dökülüp boşalmada
Ne 'aceb sırr-ı 'amîk cân-bahş imiş ebhâr-ı Hû

3 Başka başka bû virür ehl-i meşâmma her biri
Gül-şen-i vahdet müzeyyen eylemiş ezhâr-ı Hû

4 Hem muvaşşah hem musanna' şîveler izhâr idüp
'Âlemîni eylemişdür lutf ile a'mâr-ı Hû

5 Zulmet ü gafletde komaz sen müdâvim ol hemân
Gösterür 'âşıklara esrârını envâr-ı Hû

6 Sen hemân bîdâr olup bekle der-i cânâneyi
Gör ne hâlet gösterür 'âriflere eshâr-ı Hû

7 Gerçi nâ-ehle bu hâlet leyle-i muzlim gibi
Ehlîne gün gibi bâhir Sıdkiya esrâr-ı Hû

178

Müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün

- 1 Bu 'âşık-ı üftâdeye göster cemâli bu gice
Yansun yakılsun şem'-i dil bulsun kemâli bu gece
- 2 Gâyet yakîn sensin bana ey dil-ber-i ins ü melek
Aldı gönül iklimini vaslın hayâli bu gice
- 3 Giçer günüm efgân ile her dem gam-ı devrân ile
Göster bu şeydâ bülbüle bâg-ı visâli bu gice
- 4 Ne zindeyim ne mürdeyim ka'r-ı yem-i hayretdeyim
Mahv eyle varlık kühını bulsun zevâli bu gice
- 5 Düşdim katı mihnetlere bu nefis ile şiddetlere
Eyle tecellî-i cemâl kaldur celâli bu gice
- 6 Bu akl-ı dündür eyleyen mahbûbdan gayri beni
Sad pâre olsun 'aşk ile 'aklın 'ikâli bu gice
- 52a 7 Sâmit olup meyyit misâl 'akl u şu'ûrdan fârig ol
Gel çık aradan Sıdkiyâ kaldur makâli bu gice

179

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Dime ki vâkıfım mülhid makâlen sırr-ı tevhîde
Senîn bildiklerin cümle hayâldür olma rencîde
- 2 Şerî'at ehl-i îmâna ne gûne kal'adur bilsen
İrersin sırrına hısnın cân atsan semt-i taklîde
- 3 Senin okudığım güftârı bilür ekserî Kayyıs
Getür şer'-i şerîf ile esâs-ı dîni temhîde
- 4 Şerî'at bâtna turfe libâsdur soyma üstünden
Kışrsız magz olur çend-rûz içinde mahv u pûsîde
- 5 Ne hısn olduğımı şer'in 'avâm-ı halk ne bilsünler
Ne bilsün sebt huzûrını dem-â-dem gâfil ammîde
- 6 Yaparsa ehl-i kâl bir semtini bir semti hedm eyler
Felâh için çalışur ehl-i Hak bu sûrı te'yîde
- 7 Sipeh-sâlâr-ı mürsel geldi mahzâ şer'(i) ihyâya
Nedür bu sırr-ı seyf fehm it sebep ne bunca tahdîde
- 8 Bu esrârı bilen bilür bu kadr-i dîni ol anlar
Gider ol isr-i râ'îde düşer mi çâha fehmi
- 9 Esîr-i nefis olan Sıdkîyi koma kala zulmetde
Meded ey kible-i ümmet meded lâyıq mı terdîde

180

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Kelâmın mutlakâ vahy-i îlâhî yâ Resûlü'llâh
Rumûzun 'ârife mahz-ı tesellî yâ Resûlü'llâh
- 2 Vücûdun 'ayn-ı cevherdür mücerred oldı a'râzdan
Bu remzi fehm ider erbâb-ı ma'nî yâ Resûlü'llâh
- 3 Sen oldın 'illet-i gâ'iyye-i hem âdem ü 'âlem
Sen oldın hâsılı îcâda bâdî yâ Resûlü'llâh

- 4 Ne var *fevka'l-'alâ tahte's-serâ* zâtında muzmerdür
Sen oldın *kenz-i mahfîn* emîni yâ Resûlü'llâh
- 5 Mu'arrefdür sıfâtın sûre-i *Ve'n-Necmü Er-Rahmân*
Cemâlin sûre-i *seb'a'l-mesânî* yâ Resûlü'llâh
- 6 Şefâ'at nâv-dânidur dehânın mâ-hasal cânâ
Lebin ehl-i 'usâta oldı şâfi yâ Resûlü'llâh
- 52b 7 Tek ü pûda tehâvün 'arz idüp Cibrîl-i zî-kuvvet
Vemâ minnâ kelâmın oldı tâlî yâ Resûlü'llâh
- 8 Ne havf var ne recâ ne hod gönülde 'aşkdan şemme
Harâb itdi beni 'irfân-ı kâlî yâ Resûlü'llâh
- 9 Te'eddüb itdigim yok râh-ı şer'î vü tarîkatde
Yine müncer olur encâm-ı kârî yâ Resûlü'llâh
- 10 Ma'ârif iddi 'âsı nefse sıklet kalbe kasvetdür
Giçür bu vartadan nefsi le'îmi yâ Resûlü'llâh
- 11 Nedür bu güft-gûlar bî-hûde itdim 'ömrümi tazyî'
Mezelletle hebâ itdim vücûdî yâ Resûlü'llâh
- 12 Ne zâhirde 'amel ne bâtınımda zerre hâlât var
Bana himmet buyur kalb-i selîmi yâ Resûlü'llâh
- 13 Hurûşa gelse sultânım hakımda kulzüm-i himmet
Bulurdım keşmekeşden hem halâsı yâ Resûlü'llâh
- 14 Mukârin oldı bir kelb ehl-i gâra oldı çün makbûl
Kabûl it sen de bu hâli tebâhı yâ Resûlü'llâh
- 15 Halâvet bulmadım bu âna dek 'ömr ü günümde hiç
Olam şimdengerü sâyende sâfi yâ Resûlü'llâh
- 16 Ma'âzım hem penâhum (sen) efendim hem şefî'im sen
Tasahhüb eyle bî-berg ü nevâyı yâ Resûlü'llâh
- 17 Bu hestî bârımın hammâlı oldı nefsi nâ-dânî
Bî-çâre Sıdkînin ol dest-gîri yâ Resûlü'llâh

181

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Giçen nakd-i hayâtı fikr kıl ey dil hisâb eyle
Te'essüf âteşiyle rûz u şeb bagrın kebâb eyle
- 2 Sakın bir kimseyi âzürde itme lev m ü ta'n ile
Hemân öz nefsinî tathîre bak lev m ü 'itâb eyle
- 3 Rızâ tahsîline sa'y itmeyüp kim dir ki nefsinçün
Nevâhî semtine meyl eyleyüp hâlin harâb eyle
- 4 Niçe bir gaflet ile cünbiş eylersin sefhâne
Huzûr-ı ma'nevîdür turdığın bir kez hicâb eyle
- 53a 5 Habîb-i Kibriyânın dâmenin tut sen de ey Sıdkî
Hulûs ile o lübb-i lübbe bârî intisâb eyle

182

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Heybetinden bellüdür ol kimse kim gam-nâk ola

İnkişâfî ‘ârız olur dîde ger nem-nâk ola

- 2 Hak-şinâs olur o merdüm işbu ‘âlem içre kim
Tıynetinde tâ ezel cevher ile idrâk ola
- 3 Yâre karşı çekilen mihnet henüz olmaz beyân
Ol vakit ma‘lûm olur kim bu girîbân çâk ola
- 4 Yek sühandur ger sorarsan bu hakîkatle mecâz
Böyledür ammâ ‘âzîzim ger nazarlar pâk ola
- 5 Niçe râhat olur ol kes çünki sirbâli anın
Âteş ile bâd olup ‘âlemde âb u hâk ola
- 6 Sîneleri niçe olmaz dâg-ber-dâg lâle-veş
‘Âşıkânın kevn içinde manzarı itrâk ola
- 7 Çâre olmaz âb-ı rahmet Sıdkiyâ teskîn ider
Hırs u bahl ü hem gazabla dil ki âteş-nâk ola

183

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Bekâ-yı zât ile ‘ayn-ı bekâ sen yâ Resûlü’llâh
Degilsin kâbil-i cism-i fenâ sen yâ Resûlü’llâh
- 2 Likâu’llâhdan me’hûz cemâlin pertevi cânâ
Bu cümle ‘âleme mahz-ı ‘atâ sen yâ Resûlü’llâh
- 3 Şefâ‘at pertevi cezb eyler elbet çirk-i ‘isyânı
Bu ‘âsî ümmete şemsü'l-hüdâ sen yâ Resûlü’llâh
- 4 *Reânî kad re’yü'l-Hakda* ne nükte var bilür ‘ârif
Hele âyîne-i zât-ı Hudâ sen yâ Resûlü’llâh
- 5 İtâ‘at itmeyen sana itâ‘at itmez Allâha
Rızâu’llâha evfak hem-rızâ sen yâ Resûlü’llâh
- 6 ‘Azîmü'l-hulk ile memdûh sen Kur‘ân-ı münzelde
Zemîme hulkdan dâ‘im cüdâ sen yâ Resûlü’llâh
- 7 Bu kemter Sıdkîye eyle şefâ‘at iki ‘âlemde
Şefâ‘at tahtına ancak revâ sen yâ Resûlü’llâh

184

Müstef‘ilâtün müstef‘ilâtün

- 53b
- 1 Kal‘a-i tenden her ân u her gâh
Cehren vü sırran di yekdür Allâh
 - 2 Koma a‘dâyı güzel hisâra
Gözle etrâfı di yekdür Allâh
 - 3 Girmesün zinhâr nefsin cünûdı
‘Aşk u şevk ile di yekdür Allâh
 - 4 Ey tıfl-ı dil sen gâfil bulunma
Şevkan diyelim hem yekdür Allâh
 - 5 Kalbe girerse nefis ‘askerinden
Sen gîce gündüz di yekdür Allâh
 - 6 Hücûm iderse nâ-gâh bu hısna
Tîz yine çıkar di yekdür Allâh

- 7 Göz dîde-bânın uyar dem-â-dem
Olsun nigeh-bân di yekdür Allâh
- 8 Gûş câsûsını gel eyle âgâh
İtsün teccüs di yekdür Allâh
- 9 Bâb-ı kal‘a kim bu çifte lebdür
Bevvâbbı dildür di yekdür Allâh
- 10 Hâricde olma gel gayra şâgil
An şâh-ı ‘aşkı di yekdür Allâh
- 11 Sıdka râzîdür hîleye bâgız
Diz-dâr-ı kal‘a di yekdür Allâh
- 12 Ey ‘akl destûr itme ihânet
Vahdetde bulun di yekdür Allâh
- 13 Hâricde olan edhalde olan
Hâdimler ile di yekdür Allâh
- 14 Pindârı sevmez ‘ucb u riyâyı
Mahviyyet ile di yekdür Allâh
- 15 Kal‘a esâsı bir nutfedendür
Bânîsini bil di yekdür Allâh
- 16 Böyle binânın aslı nedür bil
Üstâdını bul di yekdür Allâh
- 17 Der ü dîvâra bakma musanni‘
Sâni‘ Muhîtdür di yekdür Allâh
- 54a 18 Cümle kılâ‘ın derûn u bîrûn
Pertev-dîhidür di yekdür Allâh
- 19 Şems-i hakîkat burc u bârûsın
İtmiş isti‘âb di yekdür Allâh
- 20 Bâtın günini herkes göremez
Ko güft-güyı di yekdür Allâh
- 21 ‘İlm-i sûrîyle bânî-i kal‘a
Bulınmaz aslâ di yekdür Allâh
- 22 Ümmeti ile aldı Muhammed
Kal‘a-i ‘aşkı di yekdür Allâh
- 23 Ne ‘ilm ü hâle ne kîl ü kâle
Tayanma sakın di yekdür Allâh
- 24 Bir zerre anla şemsin içinde
Zandan ne hâsil di yekdür Allâh
- 25 Ger cân u tendür itme tasahhüb
Vehm itme ey dil di yekdür Allâh
- 26 Evvel ü Âhir Zâhir de Oldur
Bâtın da Oldur di yekdür Allâh
- 27 Bir cür‘a nûş it ‘aşkın meyinden
Kendüni unut di yekdür Allâh

- 28 Sîn fâ vü nûnı bir sözdür anla
Hülyâya talma di yekdür Allâh
- 29 Hısn-ı tevekkül dârü'l-emândur
Tur anda dâ'im di yekdür Allâh
- 30 Hâzır da Oldur nâzır da Oldur
Sıdkî gönülden di yekdür Allâh

185

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

- 1 Nutfeye nutk viren Hazret-i Allâhı unutma
Bir katreyi 'ummân iden ol şâhı unutma
- 2 Bir tûşe için çekme 'anâ bezm-i fenâda
Ol rızk-resân cümleye âgâhı unutma
- 3 İstersen eger olmayasın berzaha dûçâr
Had(di)ni gözedüp ol ulu der-gâhı unutma
- 54b 4 Me'mûlün olur der-geh-i dilde sana âsân
Dil-dâra mü'essir seherî âhı unutma
- 5 Ten-perver olup düşme nefis dâmına Sıdkî
Emrini gözet Hakka giden râhı unutma

186

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gönünü bend eyle 'aşka 'ömrini itme tebâh
Ârzû-yı hâm ile mümkün degil gönle refâh
- 2 Misl-i rûbâh-ı müş'abiz geşt idüp itme hiyel
Bulamaz tedbîr ile hiç kimse bu takdîre râh
- 3 Pîre sordım bu perîşân gönlümün dermânını
Didi dermânı bu derdın subh-dem âh ile vâh
- 4 Arayup bu şeş cihâtı boş tekâpû eyleme
Var midur derk eyle söfi zîr-i delkimde sivâh
- 5 Sîretâ sultân-ı 'âlem sûretâ baksan fakîr
Hâl-i dervîşâna Sıdkî eyle bir hoşca nigâh

187

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu gül-şende dem-â-dem ol güli turma hayâl eyle
Nedür bülbül tegi feryâd yeter kat'-ı makâl eyle
- 2 Dilersen nâm-ver olmak bu bâzâr-ı cihân içre
Varup İbrâhîm Edhem tek libâsın köhne-şâl eyle
- 3 Bu nâ-dânlık ile söfi varılmaz menzile bi'llâh
Yüzün sür pâyine git hıdmet-i ehl-i kemâl eyle
- 4 Niçe bir sîm ü zer fikriyle me'lûf eyledin kalbi
Yeter ey dil birez de hâsıl-ı 'irfân u hâl eyle
- 5 Niçün Sıdkî idersin her hasîse râzını ifşâ
İdersen hâlini bârî Kerîme 'arz-ı hâl eyle

188

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Ne gam gerdûn kadar olsa günâhım yâ Resûlü'llâh
Çü vardur sen tegi püşt ü penâhım yâ Resûlü'llâh
- 2 Şefâ'at isterim ol gün huzûr-ı Hazret-i Hakda
Ola eznâbıma a'zâ güvâhım yâ Resûlü'llâh
- 55a 3 O denlü çirk-i 'isyâna garîkım yusalar sad-sâl
Temiz olamam yine kalb-i siyâhım yâ Resûlü'llâh
- 4 Günâhım yâda geldikçe ciger sûzân olur her dem
Çıkar evc-i semâya dūd-ı âhım yâ Resûlü'llâh
- 5 Teveccüh eylemem dil mescidinde degme mihrâba
Sen oldın dilde ancak kible-gâhım yâ Resûlü'llâh
- 6 İderler râh-ı Hakda cümle sâlik senden istimdâd
İrâ'et kil bana da râst-râhım yâ Resûlü'llâh
- 7 Benimdür Sıdkî-i bî-çâre disen Hak da bahş eyler
Dü 'âlemde olur hâl-i refâhım yâ Resûlü'llâh

189

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bu mahlûk içre var mı benden erzel yâ Resûlü'llâh
Tehî dest ü siyeh-rû cürm eskal yâ Resûlü'llâh
- 2 İrişdi sâl pencâha elimde bir medârım yok
Ne vakt îkâz ola bu nefsi ahzel yâ Resûlü'llâh
- 3 Eger cehrî eger mahfi 'amel de eylesem farzâ
O da pindâr u hestîyle mu'allel yâ Resûlü'llâh
- 4 Sözüm giçmez ru'ûnet-kîş olan bu nefsi kallâşa
Sivâ hubbiyle olmuşdur mükellel yâ Resûlü'llâh
- 5 Eger var ise hüsniyyâta dâ'ir bilmem a'mâlim
Ola bir kalb mankûra mübeddel yâ Resûlü'llâh
- 6 Ne bu gaflet ne (bu) hâlet ne bu pindâr-ı şeytânî
Hevâ-yı nefsi ile fi'lim mü'evvel yâ Resûlü'llâh
- 7 Kemîne Sıdkîye sensin şeff' ü mev'il-i dâreyn
Şefâ'at mesnedindesin mübeccel yâ Resûlü'llâh

190

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Sana cây oldu ey zâhid mesâcid bana mey-hâne
Sana seng ü bana mihrâb-ı ebrû oldu dîvâne
- 2 Kodı her sâgara bir başka neş'e sâkî-i devrân
Kadeh mey hâlini bilmez sihirlere itdi mestâne
- 3 Siyeh çeşmân ider târâc sabır u hûş-i 'uşşâkı
Ne sürmedür ki komuşdur o dil-ber sîm mildâne
- 4 Tebessümler degil hâlî bakılsa leb-güşâlardan
Cemâl ile nîgeh-endâz olmuş rûy-ı handâne
- 5 Ma'ârif burecını Sıdkî dilersen hâk ol dilde
Anı endîşe seyr eyler cisim çıkar mı Keyvâne

191

Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

- 1 Semm ile toptoludur bu hânenin çanagı
Kim nüş iderse andan cândan ider ferâgı
- 2 Harâmîler ne çokdur bu râh-ı pür-hatarda
Anın için be-gâyet gec-gec gelür ulagı
- 3 Bu bâg-ı pür-şecerde çokdur simâr-ı envâ'
Birdür yanında anın bu çürügiyle sagı
- 55b 4 İtmez karâr u ârâm ne mescid ü ne tekye
Kim oldı ol birinin mey-hâneler yatagı
- 5 Şermende olma Sıdkî kaldır hicâbı yüzden
Bu kesret içre anın vardur hezâr turagı

192

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

- 1 Ne bilür hâlimi bir kimse Hudâdan gayrı
Kim sorar hâtırımı bâd-ı sabâdan gayrı
- 2 Günde sad gûne 'itâb eylese dil-dârım eger
Ben ana eylemezem nâz vefâdan gayrı
- 3 Kime itdimse temellük o bana itdi sitem
Görmedim hâsılı hiç-kesde cefâdan gayrı
- 4 Râzı pervâne bilür ehl-i temâşâ bilemez
Ne virür şem'-i 'asel bezme ziyâdan gayrı
- 5 Sad-hezâr nâle ile açdı tabî'at kenzin
Sıdkiyâ kalmadı bir 'ukde recâdan gayrı

193

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bu fenâ bezminde aslâ şimdi râhat kalmadı
Gussa vü gamdur bütün dillerde safvet kalmadı
- 2 Var imiş evvel kemâl ehline hüsn-i iltifât
Kaldı zilletde hele erbâb-ı himmet kalmadı
- 3 Oldı 'âlî bu ne hikmetdür edânî zümresi
'Âkil-i sencîdeye 'âlemde ragbet kalmadı
- 4 Münzevî oldı 'umûmen 'ârif-i esrâr-ı Hak
Görinür bu 'arsada sâhib-kerâmet kalmadı
- 5 Oldı memlû yer-be-yer şûr u fesâdât ü nizâ'
Nâs içinde zâhir olmadık 'alâmet kalmadı
- 6 İrtişâ semtine mâ'il zâbitânın cümlesi
Toldı cevri ile cihân rahm u 'adâlet kalmadı
- 7 Hisset ile oldı me'lûf mâlik-i dînâr olan
Agniyâda şimdi Sıdkî hiç sahâvet kalmadı

194

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 56a 1 Çekmeye derd ü gamın gönlümde tâkat kalmadı
Rahm kıl hâl-i perîşânıma râhat kalmadı
- 2 Ey tabîbim hiç dimezsün emm idem bîmârıma
Niçe bir çeksün bu derdi tende kuvvet kalmadı
- 3 Dâg-ı mihnetle harâb oldu meded gönlüm evi
Kime feryâd eyleyem feryâda kudret kalmadı
- 4 Bir belâ dem-sâza uydım eyledi rüsvâ beni
Sen bilürsün çekmedik ‘âlemde zillet kalmadı
- 5 Eylemezdi cevrdem hergiz şikâyet kimseye
N'eylesün bî-çâre Sıdkî kalbde vüs‘at kalmadı

195

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Ayn-ı cevherdür vücûdun yâ Muhammed Mustafâ
Sâde rahmetdür zuhûrun yâ Muhammed Mustafâ
- 2 Nâv-dân-ı âyet-i Hakdur zebânın mâ-hasal
Menba‘-ı ‘irfân derûnun yâ Muhammed Mustafâ
- 3 Muhît-i vahy-i Huđâdur bahr-i kalbin yâ Resûl
Me‘haz-ı Furkân sen oldın yâ Muhammed Mustafâ
- 4 Sendedür genc-i hakikat sendedür cân-ı cihân
Lübb-i lübb-i ‘âlem oldın yâ Muhammed Mustafâ
- 5 Cümle zerrâtın şu‘â‘ı nûr-ı mahzındur senin
Şems-i bâtın oldu zâtın yâ Muhammed Mustafâ
- 6 Bulmaga dil-teşne ümmet bu harâretten rehâ
Havz-ı Kevserdür dehânın yâ Muhammed Mustafâ
- 7 Mîm-i imkânı bıraktın bir Ehad kaldı hemân
‘Ayn-ı ‘ayn oldu cemâlin yâ Muhammed Mustafâ
- 8 Kankı ezyâle yapışsun ümmetin ‘âsîleri
Eşfa‘ısın şâfi‘inin yâ Muhammed Mustafâ
- 9 Bu ümîd ile tesellî-yâb olur Sıdkî kulun
Çünkü hem-nâmı sen oldın yâ Muhammed Mustafâ

196

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Çünkü geldin gül-sitâna dinle bülbül zârını
Gül için çekmek gerek elbetde zahm-ı hârını
- 56b 2 Sû-be-sû niçe garâyib gösterür bir demde Ol
Kimse bilmez ‘âlem-i ahfâda Anın kârını
- 3 Sun‘ına ol sâni‘in irer mi hiç fikr ü ‘ukûl
Bir yere cem‘ itseler ger ‘âlemin mi‘mârını
- 4 Karışup sırr-ı ‘amîka itme tatvîl-i kelâm
Hak bilür bezm-i fenâda herkesin mi‘yârını
- 5 Ferrini eyle temâşâ çeşm-i ‘irfân ile sen
Bir nefesdür kim çeker hem bunca halkın bârını
- 6 Kâm-yâb olur mı ‘ârif müflis-âsâ evvelâ

Terk-i hestî eyleyüp mahv itmese pindârını

- 7 Dûzahın nârında yanmak bir dahi emr-i muhâl
Yansa Sıdkî cism-i ‘âşık görse ‘aşkın nârını

197

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 Revişler özgedür şimdi ganîlerden sehâ gitdi
Fakîrân celb-i dünyâda gönüllerden recâ gitdi
- 2 Kanâ‘at kalmadı halkda bütün âlâyîşe düşdi
Hiyel çoğaldı ‘âlemde hulûs u hem vefâ gitdi
- 3 Tarîk-ı Ahmedîye reh-zenân karışdı rüşvetle
Şerî‘at nakzı ile ehl-i İslâmdan safâ gitdi
- 4 Re‘îsân gürg-veş derrende oldı zîr-destânı
Bulardan merhamet merfû‘ niyâz ü ilticâ gitdi
- 5 Tasavvuf oldı mûris celb-i dünyâyı derâvîşde
‘Amel yok câhed ü ifnâ ile hem inzivâ gitdi
- 6 Belâlar nâzil oldıkça ta‘addî ol kadar efzûn
Ferâmûş oldı havf-ı Hak du‘â vü hem senâ gitdi
- 7 Uyan gafletden ey Sıdkî ne lâzım ‘âlemin hâli
Üzerinden senin bunca sabâh ile mesâ gitdi

198

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Mest olanlar anlamazlar bu günün ferdâsını
Zümre-i mecnûn bilür mi ‘âkilin inhâsını
- 2 Dâm-ı ‘akla düşse âdem zûr ile olmaz rehâ
Hâlî olmaz fikrden efzûn ider hülyâsını
- 57a 3 Böyledür kânûn-ı şer‘î kârını eyle temiz
Müdde‘î râhat komaz görmez isen da‘vâsını
- 4 Lâübâlî geşt ider esvâk u bâzârı ‘ıyân
Kurtulur zucretten ol kes göstere iflâsını
- 5 Hâm ile hâs hep müsâvîdür yanında anlamaz
Tıfl-ı bî-hûşân ne bilsün câmenin zîbâsını
- 6 Mahrem-i ‘aşk olmayan öldi sanurlar ‘âşıkı
Fîl-hakîka ‘âşık ölmez değışür dünyâsını
- 7 Elbet eylersin keş-â-keşden girîbânı halâs
Seyr idersin Sıdkiyâ bir gün ‘adem sahrâsını

199

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Rûy u mûdan gel temâşâ eyle sırr-ı vahdeti
Mevc ü esvât ü hurûfdan anla bahr-i vahdeti
- 2 Hâl-i deryâyı ne bilsün sâ‘ir-i sâhil olan
Bahr-i zâta cân atup bul lübb ü ka‘r-ı vahdeti
- 3 Sad-hezârân sîbi ta‘sîr eylesen ma‘lûm olur
Magza bak hiç kışra bakma bul makarr-ı vahdeti

4 Dil güherdür güft-gûyı sen ‘araz anla hemân
Cevhere bak hâsılı fêhm eyle gavr -ı vahdeti

5 Bu sıfât esmâ hicâbın hark idüp Sıdkî hemân
Gir verâ-yı perdeden seyr eyle şehr-i vahdeti

200

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1 Nedîm-i bezmini ol şûh dem-â-dem üstelendürdi
Sühan-gûlukda nâ-dâna cevâbı nestelendürdi

2 Nisâbca perde bağladı kemân-ı ‘aşka dost togrı
Hicâzî perdesin tutdı usûlî bestelendürdi

3 Giderken esb-i şevk ile yokuş başında ol ‘ayyâr
Reh-i maksûda komadı zimâmı destelendürdi

4 Hele bârid nefesle tatmamışdı şîve-i yâri
İnildi oldu makbûli anınçün hastelendürdi

5 Biraz hizmetde kullandı sitekler eyledi vâfir
Bu Sıdkî bendesin rengîn edâda ustalandurdi

58b

Tercî‘-i Bend

I

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Dest-i kudretten o dem kim böyle mey-nûş olmuşuz
Anın için bu fenâda mest ü medhûş olmuşuz

2 ‘Âlem-i vahdetde yek-reng olmuş idik ‘aşk ile
Şimdi kesretde ‘anâsırdan kabâ-pûş olmuşuz

3 İtmeyüz çok da temâyül mâl ü câh u devlete
Neş‘e-i câm-ı ezelden öyle ser-hûş olmuşuz

4 Bir libâs ü bir gıdâdur derd-i serden ne çıkar
Endek ü bisyârını dehrin ferâmûş olmuşuz

5 Yok durur dâd u sitedden behremiz bu ‘arsada
Şi‘r ü hikmet söylemekle böyle pür-cûş olmuşuz

6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri

II

1 Gûşa gelür kâ’inâtın cümlesinden bu sadâ
Evvel âhir çünkü yokdur ol Hudâdan mâ-‘adâ

2 ‘Âlemi kılmış ihâta dil-ber-i şîrîn-edâ
Çeşm-i cânı hayf kim tutmuş gubâr-ı mâsivâ

3 Aç gözün ‘ibretle bir bak mülk-i ‘aşka ser-te-ser
Bir durur bu mülk-i ‘aşkda cümle sultân u gedâ

4 İster iste isteme encâm olursın hâk-i pâ
H‘âh-nâ-h‘âh cân u tendür ‘âkıbet Ana fedâ

5 Âyine kılmış dili komuş mukâbil vechine
Tâ ki ‘âşiklar göre âyînedede vech-i Hudâ

6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri

- Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri
III
- 1 Bunca ki kaldın cihânda neye irdin söylegil
Bunca ki gezdin yürüdin yedin içdin söylegil
- 2 Virüp aldın uyudın gezdin cihânda serserî
H’âb-ı gafletden açabildin mi gözin söylegil
- 59a 3 Ya çerâ-gâh mı zan itdin kişver-i ‘aşkı hele
Çâr-pâ mısın ya âdem togrı hâlin söylegil
- 4 Nefsine magrûr olup hem bâda virdin ‘ömrini
Hakka mı isnâd idersin cümle kubhın söylegil
- 5 Bir kere im‘ân ile bak tavrına ey nefsi-şûm
Böyle midür bî-vefâ Hakla ‘uhûdın söylegil
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri
- IV
- 1 Bir gün olası ola hâk ile yek-sân ‘âkıbet
Nâm u şânın ‘âlem içre bula nisyân ‘âkıbet
- 2 Hayret ile gidesin bezm-i fenâdan âh ile
Ola mâlın vârisân destinde mihmân ‘âkıbet
- 3 Var ise elde hasâset itme yohsa ba‘dehû
Hânümânını olur iller nigh-bân ‘âkıbet
- 4 Yanına kalur sanursın itdigin zulm ü fesâd
Sorulur nîk ü bedinden rûz-ı dîvân ‘âkıbet
- 5 Gâh şeb‘ân geh gürisne bağlama bil devlete
Güm ider âhir seni bu çarh-ı devrân ‘âkıbet
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri
- V
- 1 ‘Ârif-i ‘âgâh olağör bakma halkın hâline
Bu cihân âlâyışine bakma nâsın mâline
- 2 Dime kim yokdur elimde sîm ü zerle elbise
Kıl kanâ‘at bakma hergiz şeyh (ü) şâbbın kâline
- 3 Câhilâne gayret ile düşme nefsi çengâline
Olma sen aslâ girifte bu zamânın zâline
- 4 Anlar isen zâl-i dünyânın derûnı zehrdür
Bakma anın zîver (ü) hüsnine zülf ü hâline
- 5 Bir durur ‘ârif yanında ola semmûr u ‘abâ
Döşü mukbildür anın semmûre dehrin şâline
- 59b 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri
- VI
- 1 Kimseden umma vefâ gel tutagör öz başını
Eyleme âzürde aslâ dil⁵⁹ gibi sırdaşını

⁵⁹ “dil” kelimesini “del(i)” şeklinde almak da mümkündür.

- 2 Kendine yâr ol hele sen meyl-i hûbân itme hiç
Sâde-rûyâna sakın oynatma göz ü kaşını
- 3 Meyl-i sûret eyleyüp gavgâya salma sen seni
Çalma gel mir'ât-ı kalbe şehvet ile taşını
- 4 Çeşm ü kaş ile müje fem cümle sûret nakşdur
Nakşa bakarsan da bârî fikr kıl nakkâşını
- 5 'Ârızî hüsn için ey dil zâr u efgân eyleme
Döker isen 'aşk için dök bârî gözün yaşını
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı 'aşkın çâkeri

VII

- 1 İhtilât-ı nâs idersen râzın açma sâmit ol
Râza mahrem bulamazsın gâfil olma sâkit ol
- 2 Her neye baksan cihânda bir eser var 'aşkdan
Seyr-i cânân idemezsen hâl-i 'aşkı nâ'it ol
- 3 Dinle ehlu'llâh kelâmın kec-rev olma dilde tut
İstikâmet var dilinde sâdık u hem sâbit ol
- 4 Her hevâya uymayup gel künc-i sabrı bekle hem
Mâyeyi pûsîde itme bâg-ı 'aşkda nâbit ol
- 5 İhtiyâr u cebrde çokdur makâlât-ı kelâm
Emr ü nehye tut kulagın kavlı-i Hakka kânit ol
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı 'aşkın çâkeri

VIII

- 1 Uyma gel bu nâkıs 'akla 'aşkı anla 'aşka uy
Düşme evhâm u hayâle 'akldan giç 'aşka uy
- 60a 2 'Âr u nâmûs u desîse bil ki 'aklın şânıdur
'Âşika reh-zen 'akıldur 'aşkı iste 'aşka uy
- 3 'Akla uyanlar dem-â-dem muztarîb hâl oldılar
İnkılâba düşme ey dil 'aşkı fehm it 'aşka uy
- 4 Bir ma'âş için bu denlü vesveseyi n'itmeli
Yorilup kalma gönül boşla 'akılı 'aşka uy
- 5 Niçe 'akiller 'ikâle düşdiler bu 'aklı ile
Salma kendin vartaya sen gâfil olma 'aşka uy
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı 'aşkın çâkeri

IX

- 1 Esb-i 'akla biz dahi bir niçe dem olduk süvâr
Viremedik bir netîce eyledik geşt ü güzâr
- 2 Niçe büldânı tolandık eyledik terk-i diyâr
Yidik içdik ârzû-yı nefis ile leyl ü nehâr
- 3 Et'ime vü eşribe dikkat itsen bed-güvâr
Sîm ü zer aldık ele hâlis 'ayâr u kem-'ayâr
- 4 Vâdî-i gurbetde kıldık hayli demler âh u zâr

Bulmadık bir kimseden derd-i derûna bir medâr

5 ‘Akl ise bed-kîş ü nefsi şûm ise bir nâ-bekâr
Olamadık bunlar ile hâsılı hiç kâm-kâr

6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri

X

1 Ta’n idemem kimsenin hâline Allâh ey’ bilür
Cümlelerin kalbini ‘âlim nâsı va’llâh ey’ bilür

2 Sen gerek gizle gerekse eyle ifşâ râzını
‘Âlem-i gayb u şehâdet seni bi’llâh ey’ bilür

3 Var mıdır bir nesne kim ya olmaya ‘ilmi muhît
Akrebinden akreb oldur hâli ta’llâh ey’ bilür

4 Kimi ‘âşık kimi zâhid kimi fâsık kimi yâr
Sârif olan cümleyi sarrâf-ı âgâh ey’ bilür

60b 5 Arz-ı mebsûta bakup seyr eyle şehler hâlini
Başlarını hum iden Kâdir-i şehen-şâh ey’ bilür

6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri

XI

1 Hayret-i ‘aşk ile şimdi hânede oldık mukîm
Tutmuşuz pây-i kanâ‘at hâlimizdür müstakîm

2 Görelim ne göster(ür) Allâhu Rahmân u Rahîm
Şâh-ı ‘aşk imdâdına nâzır durur kalb-i selîm

3 Yiye içe har misâli zânn ide lezzet budur
Ni‘met-i ‘irfânı zâhid bile ‘âlemde nakîm

4 Hep suver akdâhıdır hâli dîger-gûn eyleyen
Kâlîba bakma eger olduysa kalbin müstakîm

5 Semt-i ‘aşka virmişüz dil fülkini bu bahrde
Esmeye nefsin hevâsıyla dile bâd-ı ‘akîm

6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri

XII

1 Fahr-i ‘âlem kim kamunun reh-beridür şübhesiz
‘Arsa-i mahşer şefâ‘at-güsteridür şübhesiz

2 Seyf ile Furkân ile açdı bu dîn iklimini
Hem hakikat hem şerî‘at zîveridür şübhesiz

3 Yaykadı ‘âlemde niçe hâne-i kütb-i milel
Kutb olanlar pâyının bir çâkeridür şübhesiz

4 Bahr-i zâtın fülkine mellâh olan oldur ki ol
Şâh-ı mürseldür ‘ulûmun mahzenidür şübhesiz

5 Ola enfâsım ‘adâdınca salât ile selâm
Her dü-‘âlem müznibînin melce’idür şübhesiz

6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-ı ‘aşkın çâkeri

- XIII
- 61a 1 Hayf kim kaldın dilâ bu dâm-1 dehr içre zebûn
Niçe sâlik kat'-1 menzil eyledi sen ser-nigûn
- 2 Ne felâketler getürdi başıma bu çarh-1 dún
'Ömrimi yile virüp itdi bana dürlü füsûn
- 3 İntikâmımı alur senden o 'aşk-1 reh-nümûn
İmtinânından halâs eyler o zât-1 pür-şu'ûn
- 4 Bî-vefâ îcâd kıldı Hak seni ez-kâf u nûn
Ehl-i dil çeksün sitekler sen hemân döndükçe dún
- 5 Bir karâra mı gidersin sende var mı hiç sükûn
Gerdişinle niçe erbâb-1 kulûbun bagrı hûn
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-1 'aşkın çâkeri

- XIV
- 1 'Urvetü'l-vüskâ olan şer'a yapış a'zârı ko
Enbiyâ râhını izle zann ile pindârı ko
- 2 Şer' 'arşdan münkalibdür nüktesini derke bak
Rûha düzîde libâsdur sırrı anla 'ârı ko
- 3 Bâg-1 şer'a girmedikçe kalbin olmaz münşerih
Düşdigin dâm-1 belâdur gül döşürüp hârı ko
- 4 Yüz sene itsen riyâzet düşdigin çâh-1 dâlâl
Reh-berin şeytân-1 dündür nûr ahez it nârı ko
- 5 Hısn-1 şer'a giremez dîv-i racîm-i bed-hayâl
Düşme dâm-1 muzlime ikbâl bul idbârı ko
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-1 'aşkın çâkeri

- XV
- 1 Reh-ber olursa bu yolda himmet-i pîrân bana
'Âlem-i lâhût olur bi-'avn-i Hak seyrân bana
- 2 Himmetim 'âlî tutup etvâr-1 nefse bakmazam
Umaram ervâh-1 pîrân olalar mihmân bana
- 3 Ger muhabbet hâlis ola hâ'il olmaz eyn ü ân
Giçerem havf u recâdan yol olur âsân bana
- 61b 4 Nâr-1 'aşk ile yanup ölsem fenâ bulsam bekâ
Eyler îmâ bir kademde giçmeyi nîrân bana
- 5 Sırrımı hâl ile bilsem anlasam mikdârımı
Cümle masnû'ât olurlar Sıdkiyâ hayrân bana
- 6 Çünkü oldur cân ile ten kişverinin dâveri
Cümleden giçüp olalım şâh-1 'aşkın çâkeri

Tarihler

1

Bitlisî Şeyh Hâcî Mahmûd Efendinin Vefâtına Târîh

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Sâkî-i rûz-ı ezel çün virdi mey
Mest-i ‘aşk olmuş tutardı dilde fey’
- 2 ‘Âşıkânı egler idi şevk ile
Bezmden şimdi nihân oldu o ney
- 3 Bâkî kalmaz Bâkîden gayr ey fetâ
‘Âkıbet hep fânî olur küllü şey’
- 4 Düşdi târîh Sıdkiyâ ol kâmile
Bir hitâb-ı irci‘îyle oldu hay (H.1202/M.1787-1788)

2

Târîh-i Yûsufu'n-Nesîm li-'amm-zâde Şeyh Hakkı İbrâhîm Efendi

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâtif-i gayb *irci‘î* emrine âgâz eyledi
Rûhını Yûsuf Efendi yâre hem-râz eyledi
- 2 ‘Ârif-i bi’llâha Sıdkî didi târîh şevk ile
Bûlbül-i cân gül-sitân râhına pervâz eyledi
(H.1211/M.1796-1797)

3

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Lâübâlî Sıdkiyâ târîh didim
Bin iki yüz otuz üçde geldi fil⁶⁰ (H.1233/ M.1817-1818)

Nazmlar⁶¹

1

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

- 62a 1 İt semt-i ‘adûya hulûsen sefer mefer
Olsun o bed-kîşe hemîşe sakar makar
- 2 Sofî var ise gürsinedür hâline bir bak
Girmiş bu çerâ-gâha sanasın bakar bakar

2

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün

- 1 Bana benden yakîndür bilürem dost
Hicâb olmuş bana işbu reg ü post
- 2 Hakikat bahrine gavvâs olanlar
Men ü mâdan giçüp dirler *heme ost*⁶²

3

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ûlün

- 1 ‘Ademden gelmişüz sû-yı vücûda
Teşehhüdden dahi ‘ayn-ı şühûda
- 2 Kıyâmdan dahi gelmişüz ku‘ûda
Cemâle karşı gelmişüz sücûda

4

⁶⁰ Orijinal metinde beytin son kelimesi mürekkep dağılmasına maruz kalmıştır. Bu yüzden bu kelimenin “kîl” veya başka bir kelime olma ihtimali de vardır.

⁶¹ Orijinal metinde bu bölümden itibaren müfredata kadar olan kısım, “Rubaiyat” başlığı altında toplanmıştır.

⁶² Hep O’dur.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Cümle esmâ vü sıfâta zât-ı Hak hem- 'aşkdur
Mâsivâyı mahv iden dilden o nâr-ı 'aşkdur
- 2 Mazharından mazhar-ı uhrâya şey'in meyldür
Kesret-i bî-müntehâya bak ki 'ayn-ı 'aşkdur

5

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 62b
- 1 Riyâzetle görünür rûy-ı cânân
Riyâzetle bulunur zevk-i 'irfân
 - 2 Riyâzetle açılır cümle ma'nâ
Cevâb-ı Hakdan alur belki insân

Kıt'alar

1

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Paslı âhendür kulûb-ı nâsa baksan şübhesiz
Mıskal ile açılır tutsa hadîdi jeng (ü) pas
- 2 Miskalesi dillerin oldı riyâzetle zikir
Pasdan açarsın derûnı bulunur asl u esâs

2

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Bozıldı ümmet-i merhûm süzüldi merdüm-i kâmil
'Acebiler zuhûr itdi tenâfür düşdi ahzâba
- 2 Metâ'-ı sâ'ire dest-res ne mümkün dehr-i kec-revde
Satar söz şimdi bu dükkân-ı tende Sıdkî ahbâba

Mesnevî

Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

- 1 Reh-i Rahmân safâ-ender-safâdur
Ki îmân yolıdır şevk u likâdur
- 2 Reh-i şeytân hayâl-ender-hayâldür
Ana uymak vebâl-ender-vebâldür

Müfredât

1

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Turur mı rûz (u) şeb enfâs-ı kâmilden hakîkatle
Semâ' eyler dem-â-dem cünbiş ile Künbed-i Hađrâ

2

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

'Âşık ne bilür sîm ü zeri 'aşk ile oynar
Etfâl ne bilür ebcedini meşk ile oynar

3

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Emr-i Hakka imtisâl ü halka lutf u merhamet
Bildigim bu Sıdkiyâ çün ü çirâdan fârigim

4

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
‘Ârifim diyü sakın itme kuru lâf u güzâf
Haddini bil ki budur işte cihânda insâf

5

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Celâl ile cemâl olsun müsâvî vezn-i vahdetde
Ki yek perle uçamaz mürğ-i dâna dâm olur peydâ

6

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Ne ‘ibâdât ü riyâzet ne de evrâda tayan
Seni yokdan var iden Hazret-i Allâha tayan

7

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Hâl-i dilden haberi olmayanı kadh itme
Nefsine eyle hakâret sen anı medh itme

8

63a

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Sâye-i cisme bakup kâlîba itme nazarı
Şems-i rûhdur hele cismindeki nûr-ı basarî

9

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Ehl-i dile benligidür zenb-i âhir olamaz
Cümle zenb hâsıl olur çün benliginden âdemin

10

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Nîk suver bir âyîneye baksa da âyîne bir
Giç suverden âyîne olsun nazar-gâhın senin

11

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Yogunlukdan ne hâsıl misl-i eşcâr-ı yübûset-gîr
Kırılma bâd-ı sarsardan nerm ol mûm-veş Sıdkî

12

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Olur çün terbiyetle hâk-i tîre Sıdkiyâ billûr
Çalış sâf olmaga dâ‘im cefâdan olma rû-gerdân

13

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Nefes kadrin bilüp Sıdkî hevâya sarf ile kalma
Odur ser-mâye-i ‘irfân o demdür mâye-i insân

14

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Ocag-ı dil ko germ olsun bu zıkr-i cebr ile evvel
Müheyyâ olsa da eczâ körüksüz ola mı kimyâ

15

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün
Hadîdden ola ger mir’ât bilâ-saykal tutar jengi
Sakın pas tutmaga koma dem-â-dem turma safvet vir

- 16
Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
63b Sakın tahfir-i bi'r itme eger mü'min isen zîrâ
Yine kendün kazâ ile düşersin kazdığın bi're
- 17
Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
Söz anlamak hünerdür yohsa degil söylemek
'Ârif isen söz anla kat' it makâleyi sen
- 18
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Bezme gelse çekme sıklet sâkit ol eyle savâb
Hüsn-i hulk ile sükûten ahmaka eyle cevâb
- 19
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Zulmet-i zülf ü ruhun nûrından
Kimi mü'min kimisi kâfirdür
- 20
Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Güç gelmez aslâ sâni'a bir katreden bu 'arsada
Bozar düzer bunca binâ hiç benzemez birbirine
- 21
Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
Tedbîr iden varlık ile dûzah 'azâbını çeker
Takdîrini derk eyleyen cennetde eyler hoş safâ
- 22
Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Bu kadeh içre dilâ neş'e-i dil-ber sizerüz
Bâde-i 'aşkı içüp böylece sersem gezerüz
- 23
Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün
Fenâdan gâyrı ne itsen hicâbdur
'Ameller rûy-ı cânâna nikâbdur
- 24
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Anlamışlar Hakkı herkes 'ilm ü 'irfânı kadar
'Ayn-ı zâtını ne mümkün bileler 'allâmeler
- 25
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
64a İşbu mahsûsâta baksan cümlesi hâdis durur
Ol Kadîmin kudretiyle küllü şey' kâ'im durur
- 26
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Zâhidin zühdi kesâd ile fesâd îrâs ider
'Âşıkın 'aşkı dem-â-dem arturur îmânını
- 27
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Râz-ı 'aşkı ketm idenler buldılar fevz ü necât
Keşf-i esrâr eyleyenler ser virüp buldı memât

28

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Kâl-i vahdet ile sanan kendüsini ehl-i hâl
Ol 'ameli lagv olan benzer hemân kimyâ-gere

29

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Lafz-ı şek'r ile şeker-h'âr bir degil zevk itmede
Tıfl-ı nâ-bâlig müsâvî olamaz bâlig ile

30

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Lâübâlî şâd giçerdi bir zamân eyyâmımız
Şimdi 'aşk-ı yâr ile gamdur dilâ eglencemiz

31

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

64b

Kâlî 'irfân havsala zîk u hevâ gâlib dilâ
Bu revişle maksada irmek katı düşvâr olur

32

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Devlet-i dâreyne mâye hüsn-i hulk imiş hele
Her kemâlin aslı bu bî-hûde fânî(yi) n'idem

33

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Akrabâ 'akreb ahibbâ mâni'-i seyr ü sülûk
Hûşeye bâdî olan nâ-puhtelerden el-hazer

34

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Derûnun hâleti mektûm muhabbet 'arzı zâhirde
Disem n'olur bu tarz-ı ülfete ben 'ayn-ı şeytânlık

35

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ehl-i 'âdet secdesi bî-ma'nâ vü bî-magzdur
Kurb-ı Bârîye sezâ ehl-i sa'âdet secdesi